

การพนันในอีสาน:
มองผ่านบริบท
วัฒนธรรมความเชื่อ
และวัฒนธรรมการเมือง
กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

จันทรา ณะวัฒนาวงศ์

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์
2 5 6 5

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย

การพนันในอีสาน: มองผ่านบริบทวัฒนธรรมความเชื่อและวัฒนธรรมการเมือง
กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

Isan gambling: Perceiving through cultural beliefs and cultural politics
A Case of Ubon Ratchathani Province

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จันทรา ธนะวัฒน์นางค์
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

เสนอ

ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัย

การพนันในอีสาน: มองผ่านบริบทวัฒนธรรมความเชื่อและวัฒนธรรมการเมือง

กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

Isan gambling: Perceiving through cultural beliefs and cultural politics

A Case of Ubon Ratchathani Province

รหัสโครงการ 63-00054

ข้อตกลงที่ 63-02-05

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จันทรา ณะวัฒนาวงศ์

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

เสนอ

ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำนำ

วิถีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพนัน เป็นส่วนหนึ่งของการพยายามทำความเข้าใจมุมมองของผู้เล่นการพนันในบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคอีสานที่มีวัฒนธรรมและระบบภูมินิเวศที่หลากหลาย ขณะเดียวภาคอีสานเป็นภูมิภาคที่มีพัฒนาการของท้องถิ่นที่เป็นอิสระ ก่อนที่จะถูกบูรณาการเชิงพื้นที่และผู้คนเข้ากับการปกครองแบบรัฐสมัยใหม่ของสยาม คลื่นของการพัฒนาได้ขยับภูมิภาคนี้ให้ผูกพันเข้ากับเศรษฐกิจโลกาภิวัตน์ จึงพบปรากฏการณ์ของคลื่นการพัฒนาที่เข้ามาปะทะกับประเพณี ความเชื่อ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ จนถูกนำมาผสมผสานเข้ากับวิถีการพนันในพื้นที่ภาคอีสาน

รายงานวิจัยฉบับนี้ เป็นการศึกษาการพนันในอีสาน: มองผ่านบริบทวัฒนธรรมความเชื่อและวัฒนธรรมการเมือง กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยอาศัยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เล่นการพนัน ที่จำแนกตามช่วงอายุ เพศ อาชีพทั้งที่อยู่ในเขตเมืองและเขตชนบทของจังหวัดอุบลราชธานี การวิจัยครั้งนี้ให้ความสำคัญกับความเชื่อ โชคชะตา ดวง สิ่งลึกลับ ที่สัมพันธ์กับการเสี่ยงโชคหรือเล่นการพนัน ตลอดจนอาศัยบริบทความเป็นอุบลราชธานี โครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมในอุบลราชธานีมาประกอบการทำความเข้าใจต่อมิติการพนัน นักวิจัยหวังว่ารายงานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ในการทำความเข้าใจมิติการพนันที่อยู่บนฐานวัฒนธรรมความเชื่อและวัฒนธรรมการเมือง ที่จะช่วยให้ก้าวข้ามการประทับตราผู้เล่นการพนันบนฐานศีลธรรมเพียงมิติเดียว

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จันทรา ธนะวัฒนาวงศ์

นักวิจัย

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
สารบัญ	ข
การพนันในอีสาน: มองผ่านบริบทวัฒนธรรมความเชื่อและวัฒนธรรมการเมือง กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี	1
1. แนวคิด	3
2. บริบทสังคม เศรษฐกิจ การเมืองภาคอีสาน และจังหวัดอุบลราชธานี	7
3. สถานการณ์การพนันในจังหวัดอุบลราชธานี	17
4. การพนันที่สัมพันธ์กับความเชื่อ: ผลการศึกษาจากกรณีศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี	21
5. ข้อค้นพบจากการศึกษา	45
เอกสารอ้างอิงภาษาไทย	48
เอกสารภาษาอังกฤษ	50
เอกสารอ้างอิงชาวออนไลน์	50

การพนันในอีสาน: มองผ่านบริบทวัฒนธรรมความเชื่อและวัฒนธรรมการเมือง กรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม สะท้อนผ่านปรากฏการณ์ในหลากหลายลักษณะที่รายล้อมชีวิตมนุษย์ในสังคม ทั้งในรูปแบบความคิด ความเชื่อ วิถีปฏิบัติ ภาษา ประเพณี ศิลปะ องค์ความรู้และภูมิปัญญา รวมถึงความเชื่อมโยงวัฒนธรรมไปสู่กิจกรรมการเสี่ยงโชค หรือการพนัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภูมิภาคเอเชียที่มีความหลากหลายของวัฒนธรรมและความเชื่อต่างๆ

นักมานุษยวิทยาศึกษาวัฒนธรรมกับการพนันมีข้อเสนอแนะว่าวัฒนธรรมสามารถจูงใจให้กลุ่มวัฒนธรรมบางกลุ่มมีส่วนร่วมในการพนันบ่อยกว่ากลุ่มอื่น เนื่องจากความเชื่อทางวัฒนธรรมของพวกเขา งานศึกษาของ Gabb อธิบายว่า ในการศึกษาถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการพนัน พบว่าประเพณีและระบบความเชื่อที่แตกต่างกันมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและความคิดของปัจเจกบุคคลเกี่ยวกับเกมแห่งการเสี่ยงโชคและพลังที่มองไม่เห็นซึ่งควบคุมผลลัพธ์ของชีวิต อันที่จริงวัฒนธรรมจีนรวมถึงวัฒนธรรมเอเชีย ล้วนมีแนวคิดที่โดดเด่นเกี่ยวกับโชคชะตา การเสี่ยงโชค ความน่าจะเป็นต่างๆ ภายในสังคม (อ้างใน Papineau, 2005, p.160)

วิถีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพนัน พบในประเทศไทยด้วยเช่นเดียวกัน เมื่อบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองเปลี่ยนแปลงไป วัฒนธรรมที่เป็นส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตของมนุษย์ย่อมผันแปรเปลี่ยนไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่มีวัฒนธรรมและระบบภูมินิเวศที่หลากหลาย การศึกษาสถานการณ์การพนันในประเทศไทย โดยศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน พบว่า ใน 10 จังหวัดที่มีผู้เล่นการพนันมากที่สุดอยู่ในภาคอีสาน 7 จังหวัด และ 4 ลำดับแรกอยู่ในอีสานทั้งหมด ไล่เรียงจากสูงสูดมาต่ำสุดคือ นครราชสีมา (ลำดับ 1) อุบลราชธานี (ลำดับ 2) บุรีรัมย์ (ลำดับ 3) ขอนแก่น (ลำดับ 4) ชัยภูมิ (ลำดับ 7) ร้อยเอ็ด (ลำดับ 8) และ ศรีสะเกษ (ลำดับ 9) และเมื่อแยกแยะชนิดพนันที่คนเล่นทั้งประเทศก็พบว่า แต่ละชนิดการพนันที่คนเล่นกันทั้งประเทศนั้น คนที่เล่นส่วนใหญ่อยู่ในอีสาน

งานศึกษาของปิยลักษณ์ โพธิวรรณ (2559, น.102) พบว่าชาวอีสานเชื่อว่าผีเป็นสิ่งที่มีความอำนาจ มีฤทธิ์สามารถบันดาลทั้งความทุกข์ความสุข ความสมหวังและความสิ้นหวังให้แก่มนุษย์ได้ การบวงสรวงและการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อจึงเป็นรูปแบบของการสร้างสรรค์โดยผ่านกระบวนการปลูกฝัง การบอกต่อการขัดเกลาทางสังคมและผ่านการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผนวกเข้ากับความเชื่อดั้งเดิมที่ติดแน่นอยู่กับวิถีชีวิตของชาวอีสาน พิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีจึงได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกคนหนึ่ง ด้วยความสำคัญว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องส่งต่อแก่บุตรหลาน เพื่อจะได้ใช้เป็นแนวปฏิบัติที่ถูกต้องตามประเพณีและความเชื่อที่มีมาแต่อดีต

ความเชื่อสิ่งเร้นลับ หรือพลังที่มองไม่เห็นเป็นรากฐานความเชื่อที่ฝังลึกอยู่ในจิตใจของคนอีสานมาช้านาน พบได้ทั้งตำนานความเชื่อ เรื่องเล่า เกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ของสิ่งเร้นลับหรือพลังที่มองไม่เห็น ไม่ว่าจะเป็นผีปอบ หรือดวงวิญญาณของบรรพบุรุษ ความเชื่อเหล่านี้สามารถถูกวิเคราะห์ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบที่ส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคน รวมถึงวิถีการเล่นการพนันของคนอีสานด้วย ซึ่งถูกพิจารณาว่าเกี่ยวข้องกับ “โชค” และ “ดวง” ของปัจเจกบุคคลแต่ละคน คุณลักษณะดังกล่าวมีความใกล้เคียงกับบริบทของสังคมจีน ในวัฒนธรรมจีนเชื่อว่า “โชคชะตา” (fate) เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดมาโดยสวรรค์หลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งโชคชะตาจะนำไปสู่สิ่งที่ดีหรือนำไปสู่สิ่งที่ไม่ดีตลอดชีวิตของมนุษย์ อย่างไรก็ตามชาวจีนเชื่อว่าพวกเขาสามารถถอดรหัสการเปลี่ยนแปลงของวัฏจักรของโชคชะตาได้ด้วยปฏิทินหรือคำทำนายดวงดาวของจีนทำให้พวกเขาสามารถใช้

อุบลราชธานี ส่วนที่สี่เป็นการนำเสนอข้อมูลความเชื่อที่สัมพันธ์กับการพนันจากการสังเคราะห์กรณีศึกษา และส่วนสุดท้ายเป็นการนำเสนอข้อค้นพบเบื้องต้นบางประการ

1.แนวคิด

โชคชะตา ความเสี่ยง

สภาพปัจจุบันเป็นการยากที่จะปฏิเสธว่าสังคมโลกและวิถีชีวิตของมนุษย์ดำรงอยู่ในสภาวะสมัยใหม่ (modernity) วิถีชีวิตของมนุษย์ได้ปรับเปลี่ยนไปตามโครงสร้างสังคมที่เปลี่ยนแปลง พร้อมๆ กับวิถีชีวิตของมนุษย์ที่ปรับเปลี่ยนไปก็นำไปสู่การปรับเปลี่ยนของระบบโครงสร้างสังคมด้วยเช่นกัน ดังนั้นในสภาวะสมัยใหม่ โดยเฉพาะความเข้มข้นของระบบทุนนิยม ส่งผลให้ชีวิตมนุษย์อยู่ในสภาพแวดล้อมที่รายล้อมด้วยโอกาสและความเสี่ยงซึ่งเป็นที่เกิดขึ้นพร้อมกันในระบบสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

Giddens (2006) ชี้ให้เห็นว่าเมื่อพิจารณาถึงธรรมชาติของชีวิตทางสังคมและวัฒนธรรมสมัยใหม่ มนุษย์ในยุคสมัยใหม่มักจะต่อต้านโชคชะตาและการเปิดกว้างของเหตุการณ์ในอนาคต โชคชะตา (fate) หมายถึงรูปแบบของเงื่อนไขที่กำหนดล่วงหน้าไว้แล้ว ซึ่งสำหรับมุมมองสมัยใหม่นี้อยู่ตรงกันข้ามกับโชคชะตา เพราะเชื่อในเรื่องเหตุผล อย่างไรก็ตามแม้ว่านัยของ “โชคชะตา” จะแฝงไปด้วยการ “ถูกกำหนด” ไว้ล่วงหน้า แต่โดยทั่วไปยังเกี่ยวข้องกับแนวคิดเชิงศีลธรรมแบบพรหมลิขิต (destiny) และมุมมองที่ลึกลับเกี่ยวกับเหตุการณ์ประจำวันโดยไม่ได้เกิดจากความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ-ผลลัพธ์ แต่เป็นความหมายที่เกิดจากโลกทัศน์จักรวาลวิทยาของพวกเขา โดย Giddens เชื่อมโยงไปถึงเทพีแห่งโชคชะตา (*Fortuna*) ที่ปรากฏในงาน *The Prince* เขียนโดย Machiavelli ที่กล่าวถึงยุทธศาสตร์ของเจ้าผู้ปกครองว่าการดำเนินศิลปะในการปกครองว่าจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวส่วนหนึ่งมาจากเทพีแห่งโชคชะตาที่กำหนดไว้ อีกส่วนหนึ่งมาจาก virtue ในคุณสมบัติของเจ้าผู้ปกครองที่จะสามารถใช้โอกาสจากโชคชะตาเพื่อการประเมินผลได้ผลเสียที่จะเกิดขึ้น

การคำนวณความเสี่ยง (risk calculation) จึงเป็นคุณสมบัติของปัจเจกบุคคลในโลกยุคสมัยใหม่ ที่ต้องการจัดการกับปัญหาด้าน “เวลา” ในอนาคตซึ่งยากต่อการคาดเดา และการเปิดกว้างของสิ่งต่างๆ บนโลกทางสังคม (social world) แสดงให้เห็นถึงความอ่อนแอของความสามารถของมนุษย์ในการที่จะกำหนดสรรพสิ่งรอบตัว ขณะที่อนาคตเป็นสิ่งตระหนักดีว่าเป็นเรื่องที่ยากจะหยั่งรู้ อนาคตจึงเป็นดินแดนแห่งความเป็นไปได้ที่ยืนตรงข้ามกับข้อเท็จจริงในปัจจุบัน ยิ่งเมื่อ “โชคชะตา” เป็นสิ่งที่หายไปจากแนวคิดสมัยใหม่ การกระทำทั้งหลายในโลกทางสังคมจึงอยู่บนหลักการของการคำนวณในเชิงความเสี่ยงเพื่อผลลัพธ์บางอย่างที่เฉพาะเจาะจง การแทรกซึมของความเป็นนามธรรม (โชคชะตา พรหมลิขิต) เข้าสู่ชีวิตประจำวันจึงมาควบคู่ไปกับธรรมชาติของความรู้ที่ไม่หยุดนิ่ง ดังนั้นการกระทำทางสังคมในโลกสมัยใหม่คือการตระหนักถึงความเสี่ยงที่ซึมเข้าผ่านการกระทำของปัจเจกบุคคล (Giddens,2006)

Giddens ได้เชื่อมโยงความเสี่ยงกับอัตลักษณ์ตัวตนของปัจเจกบุคคลโดยอาศัยแนวคิดช่วงเวลาแห่งสิ่งที่ถูกกำหนดโดยโชคชะตา (fatal moment) โดยอธิบายว่า fatal moment สามารถทำความเข้าใจในเชิงของคุณสมบัติของกิจกรรมอันเป็นผลสืบเนื่องจากปัจเจกบุคคลที่ถูกนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันและตลอดเส้นทางในช่วงอายุขัยของเขา ช่วงเวลาแห่งสิ่งที่ถูกกำหนดโดยโชคชะตา จะนำมาใช้ในยามที่ปัจเจกบุคคลยืนอยู่บนทางแยกในการดำรงอยู่ของตัวตนกับการที่เขาได้เรียนรู้ข้อมูลถึงผลที่จะตามมาจากสิ่งที่ถูกกำหนดโดยโชคชะตา เช่นช่วงเวลาแห่งโชคชะตาของการใช้ชีวิตคู่ ที่เริ่มตั้งแต่การตัดสินใจที่แต่งงาน การเข้าสู่พิธีแต่งงาน และต่อมาอาจเป็นการตัดสินใจแยกทางและแยกทางกันจริง ตัวอย่างอื่น ๆ ได้แก่ การเข้าสอบ การตัดสินใจ

เลือกที่ฝึกงานหรือเลือกหลักสูตรการศึกษา การเข้าร่วมชุมนุมเพื่อนัดหยุดงาน การออกจากงานเพราะชอบงานอื่นมากกว่า การพึ่งผลการวินิจฉัยทางการแพทย์ การสูญเสียเงินจำนวนมากในการพนันหรือการชนะเลิศเตอรีจำนวนมาก หรือการถูกลี้อตตาลีสร้างวัลใหญ่ สำหรับ Giddens แล้ว fatal moment มักปรากฏขึ้นเสมอเพราะเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันของปัจเจกบุคคลมักขึ้นอยู่กับทางแยกในเรื่องต่างๆ fatal moment จึงปะทะกับชีวิตประจำวันของปัจเจกบุคคลไม่ว่าจะด้วยความเต็มใจหรือไม่เต็มใจก็ตาม

Giddens เห็นว่าความเสี่ยงที่เกิดขึ้นทั่วโลก (global risks) ได้กลายเป็นแง่มุมหนึ่งที่ได้รับการยอมรับจากบรรดาสถาบันสมัยใหม่จนถึงขั้นที่ในระดับพฤติกรรมประจำวันนั้น จนกล่าวได้ว่าไม่มีใครให้ความสำคัญแก่ประเด็นที่ว่าจะสามารถหลีกเลี่ยงความเสี่ยงที่มีศักยภาพที่จะเป็นหายนะระดับโลกได้อย่างไร คนส่วนใหญ่พุ่งความสนใจไปที่กิจกรรมทั้งหลายที่พวกตนมองว่าจะต้องกระทำด้วยตนเองเป็นการดำเนินในฐานะเป็น “ยุทธศาสตร์เพื่อความอยู่รอด” (survival strategies) โดยไม่ต้องมองภาพใหญ่ของความเสี่ยงที่อยู่ภายนอกตัวของพวกเขา การล้มเลิกความหวังว่าสภาพแวดล้อมทางสังคมที่กว้างใหญ่กว่าจะสามารถถูกควบคุมได้นี่เองที่ทำให้ผู้คนตัดสินใจหันมาใส่ใจกับเรื่องที่เป็นส่วนตัวอย่างจริงจัง กิตเดนส์พยายามชี้ให้เห็นว่า สิ่งเหล่านี้สามารถถูกให้ความหมาย “ในแง่ของความแตกต่างในการเข้าถึงรูปแบบต่างๆ ในการสร้างความสำคัญและอำนาจให้กับตนเอง” โดยกิตเดนส์ตั้งข้อสังเกตว่า สภาวะสมัยใหม่ทำให้เกิด “ความแตกต่าง การกีดแยก และการทำให้กลายเป็นชายขอบ”(difference, exclusion and marginalisation) (เชษฐา พวงหัตถ์,2559)

วัฒนธรรม ความเสี่ยง การเล่น

ในการศึกษาโลกทางสังคม เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชีวิตของมนุษย์ซึ่งมีทั้งความหลากหลาย มีพลวัต มีการเปลี่ยนแปลง และยังแวดล้อมด้วยบริบททางเศรษฐกิจ การเมือง ดังนั้นมนุษย์จึงสามารถสร้างความหมายและตีความสิ่งต่างๆรอบๆตัวของพวกเขา เพื่อประกอบสร้างอัตลักษณ์ตัวตนพร้อมๆ กับประกอบสร้างความหมายทางสังคม วัฒนธรรมในสังคมมนุษย์จึงเป็นการถ่ายทอดความรู้ทางสังคมที่สะสมอยู่ตลอดเวลา และทำให้เกิดการประสานงานทางสังคมที่ซับซ้อนและระบบสังคมที่หลากหลาย วัฒนธรรมคือสิ่งที่มนุษย์ในสังคมให้ความหมายร่วมกันกับวัตถุ เหตุการณ์ และความสัมพันธ์ การใช้แนวทางวัฒนธรรมในการศึกษาการพนันจึงเกี่ยวข้องกับความหมายโดยรวมค่านิยมและศีลธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพนันไว้ด้วยกัน

เชษฐา พวงหัตถ์ (2559) อธิบายให้เห็นว่า ความเสี่ยงบางอย่างเป็น “สิ่งที่ดี” แต่ความเสี่ยงบางอย่างกลับเป็น “สิ่งเลวร้าย” แล้วอะไรจะเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจความเสี่ยงเหล่านี้ในแต่ละกรณี? จะอธิบายได้อย่างไรเกี่ยวกับวิถีทางที่แตกต่างกันในการมองสิ่งที่มีศักยภาพที่จะเป็นอันตรายร่วมกันจากมุมมองของผู้คนที่ไม่เหมือนกัน อย่างเช่นในกรณีที่บางสิ่งก็เป็นความเสี่ยงอย่างสูงในสายตาของบางคน แต่กลับได้รับการยอมรับว่ามีความอภิมรณสำหรับคนอื่น? การชั่งน้ำหนักระหว่างอันตรายอันหนึ่งกับอันตรายอีกอันหนึ่งและการประเมินสิ่งที่ต้องสูญเสียโดยเชิงเปรียบเทียบกับผลประโยชน์ที่จะได้รับในบางสถานการณ์นั้น ถือเป็นหัวใจของรูปแบบการใช้ชีวิตของเรา

ที่ผ่านมาทฤษฎีวัฒนธรรม (cultural theory) ได้กลายเป็นกรอบคิดที่สำคัญอันหนึ่งในการทำความเข้าใจว่า กลุ่มต่างๆ ในสังคมตีความสิ่งที่เป็นอันตราย (danger) รวมตลอดถึง สร้างความไว้วางใจ (trust) หรือความไม่ไว้วางใจ (distrust) ที่มีต่อบรรดาสถาบัน ที่ทำหน้าที่กำหนดกฎเกณฑ์และควบคุมความเสี่ยงได้อย่างไร การสร้าง ความรู้ความเข้าใจเรื่องพฤติกรรมเสี่ยง/ปัจจัยเสี่ยงต่อสุขภาพในมิติสังคมวัฒนธรรม จำเป็นต้องพิจารณาพื้นฐานและพัฒนาการทางความคิดของทฤษฎีวัฒนธรรมจากบรรดาบรรณกรรมที่ศึกษา/วิเคราะห์เรื่องความเสี่ยง รวมตลอดถึงสำรวจคุณค่าของทฤษฎีวัฒนธรรมที่มีต่อประเด็นเรื่องการบริหารจัดการความเสี่ยงในสังคมปัจจุบัน (เชษฐา พวงหัตถ์, 2559)

ทฤษฎีวัฒนธรรมเป็นวิธีการอันหนึ่งในการตีความว่าบรรดาปัจเจกบุคคลสร้างชุดของการกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับอันตราย (danger) มลภาวะ (pollution) และภัยคุกคาม (threat) ขึ้นมาอย่างไรและทำไม จุดเน้นของแนวคิดทฤษฎีนี้ก็คือ การชี้ให้เห็นว่าการตัดสินใจหรือเกี่ยวกับเรื่องของความเสียหายและการกำหนดความหมายให้กับสิ่งที่เรียกว่าความเสี่ยงนั้นไม่ได้เป็นอิสระจากบริบททางสังคม การตัดสินใจหรือการกำหนดความหมายเป็นส่วนสำคัญของพัฒนาการของวิวัฒนาการที่ปรากฏอยู่ในสังคม (เชษฐา พวงหัตถ์, 2559)

หากพิจารณาการพนันในเชิงวัฒนธรรม การพนันถือได้ว่าเป็น “การเล่น” (play) แบบหนึ่งในสังคม นักสังคมวิทยาเชิงโครงสร้างหน้าที่นิยมเชื่อว่าการพนันเป็นสิ่งที่ช่วยบรรเทาความรู้สึกขุ่นข้องหมองใจของผู้คนในสังคมที่ถูกกดทับด้วยแรงกดดันระบบเศรษฐกิจทุนนิยม การศึกษาจำนวนมากสะท้อนให้เห็นการหลีกเลี่ยงจากกิจวัตรประจำในหน้าที่การงาน (routine) ในสังคมสมัยใหม่เป็นเหตุผลการเล่นการพนัน ผู้คนไม่เพียงแต่หาทางในการหลบหนีจากความคับข้องใจจากสถานะที่พวกเขาดำรงอยู่ในโครงสร้างทางสังคม แต่ยังเพราะขาดที่ยึดเหนี่ยวและรู้สึกแปลกแยกกับสังคม และจากรูปแบบในชีวิตประจำวันทำให้ผู้คนรู้สึกเบื่อหน่าย การพนันจึงถูกมองในฐานะของการบำบัดอาการด้วยตนเองจากภาวะต่างๆ ดังกล่าว การพนันทำหน้าที่สำคัญคือ เป็น safety valve ในการลดระดับความขุ่นข้องหมองใจและความตึงเครียดที่เกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคล ซึ่งเป็นความรู้สึกที่ถูกสร้างจากการดำรงอยู่ของผู้คนในระบบทุนนิยมที่ตกอยู่ภายใต้ความต้องการของแบบวิถีการผลิตอุตสาหกรรม แต่ขณะเดียวกันการตกอยู่ภายใต้แบบวิถีการผลิตดังกล่าวก็ไม่ใช่ว่าทุกคนจะประสบความสำเร็จแม้ว่าจะมีการทำงานอย่างหนักเพียงใดก็ตาม เพราะฉะนั้นการพนันจึงเป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ช่วยลดความตึงเครียดและความขุ่นข้องหมองใจลง เพราะการเข้าสู่การเล่นการพนันทำให้ปัจเจกบุคคลสามารถผันถึงชัยชนะที่ได้มาจากโชคชะตาและสามารถได้มาซึ่งคุณลักษณะของความสำเร็จ รวมถึงความรู้สึกที่สามารถควบคุมและจัดการทรัพยากรของตนเองได้ (จันทร์ธา ธนะวัฒนาวงศ์ และคณะ, 2557, น.6-7)

มายาภาพแห่งการควบคุม (The illusion of control) มายาภาพแห่งการลงทุน (The illusion of investment) และการกำกับควบคุมตนเอง (self-regulation/self-control)

นักสังคมศาสตร์พิจารณาปรากฏการณ์การพนันที่สัมพันธ์กับความเชื่อ โชคชะตา ในฐานะที่เป็นยุทธศาสตร์ในเชิงโชคลาง (magical or superstitious strategies) ที่ทำให้ผู้เล่นการพนันเชื่อว่าตนเองสามารถควบคุมผลลัพธ์ของการพนัน เช่น ผู้เล่น Craps ในบ่อนคาสีโน ที่เชื่อว่าสามารถควบคุมผลลัพธ์ของการทอยลูกเต๋า ด้วยการพูดคุยกับลูกเต๋าก่อนโยน การถูกลูกเต๋ากลับไปมา การถูกลูกเต๋ากับพื้น ทั้งนี้เป็นไปเพื่อเพิ่มพลังในการควบคุมผลลัพธ์ด้วยตนเอง (Davis, Sundahl and Leso, 2000, P.1225)

พิธีกรรมของผู้เล่นการพนัน เป็นภาพสะท้อนความเชื่อที่สมบูรณ์แบบทั้งในแง่ของความสามารถในการควบคุมผลลัพธ์ของการพนันที่กำหนดโดยโชคชะตา และในแง่อำนาจของพิธีกรรมมากมายที่ควบคุมบรรดาผู้เล่นพนัน สิ่งเหล่านี้นำไปสู่การนำเสนอแนวคิด Illusion of control โดย Ellen J. Langer

งานศึกษาของ Langer (1975) ชี้ชวนให้แยกแยะระหว่าง “ทักษะ” (skill) กับ “โชค” (luck) แม้ว่าลักษณะทั้ง 2 อย่างในบางครั้งจะทับซ้อนกัน สำหรับ Langer เห็นว่าในสถานการณ์ที่ใช้ทักษะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความเชื่อมโยงอย่างสมเหตุสมผลระหว่างพฤติกรรมและผลลัพธ์ ดังนั้นการอาศัยทักษะ (skill) ที่ทำให้งานประสบความสำเร็จเป็นเรื่องที่สามารถอยู่ภายใต้การควบคุมของปัจเจกบุคคล ขณะที่ “โชค” (luck) เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ ดังนั้นความสำเร็จของกิจกรรมที่อิงอยู่บนโชคหรือโอกาสเป็นเรื่องที่ควบคุมไม่ได้ เธอได้เสนอว่ายิ่งสถานการณ์ที่ใช้โอกาส (chance situation) คล้ายคลึงกับสถานการณ์ที่ใช้ทักษะ (skill situation) จะยิ่งทำให้ผู้คนจะตระหนักว่าโอกาสเป็นตัวกำหนดผลลัพธ์นั้นๆ ภายใต้เงื่อนไขนี้ทำให้ดูราวกับว่าสถานการณ์ที่กำกับโดยโอกาสเป็นสิ่งที่พวกเขาควบคุมได้ ลักษณะเช่นนี้ ทำให้บุคคลดังกล่าวเผชิญกับสภาวะของ “มายา

ภาพแห่งการควบคุม” ที่ทำให้ปัจเจกบุคคลคาดหวังว่าจะประสบความสำเร็จจากโอกาสนั้นสูงจนไม่สมส่วนกับผลลัพธ์ในโลกความจริง มายาภาพแห่งการควบคุมถูกนำมาศึกษาพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพนันในกลุ่มทดลอง โดยมีข้อสรุปว่าความคุ้นเคยในกติกาแบบแผนปฏิบัติในการพนัน การมีทางเลือกต่างๆ ที่จะชนะอย่างมั่นใจ การแข่งขันกับคู่แข่งคนละดับ รวมถึงการเป็นนักพนันที่กระตือรือร้นในการเล่นพนันมาน้อยเพียงใด เป็นปัจจัยที่ทำให้มายาภาพแห่งการควบคุมโดยสถานการณ์ที่ตัดสินใจด้วยโอกาสเพิ่มความมั่นใจให้กับผู้เล่นการพนันว่าผลลัพธ์ที่จะเกิดขึ้นเป็นสิ่งที่พวกเขาควบคุมได้ (Davis, Sundahl and Leso, 2000, P.1227-1229)

มายาภาพแห่งการควบคุม เมื่อนำมาใช้ศึกษาการพนันพบว่าบ่อยครั้งที่การพนันถูกทำให้ซ้อนทับกับ “การลงทุน” (investment) แม้ว่ากิจกรรมในตลาดการเงินและการพนันจะก่อให้เกิดความเสี่ยงทางการเงิน แต่คนส่วนใหญ่มักจะถือว่าสิ่งเหล่านี้แตกต่างกันโดยพื้นฐาน การซื้อใบรับรองการลงทุนที่มีการค้าประกัน (GICs) พันธบัตรรัฐบาลหรือบริษัท และหุ้นของบริษัท (หุ้น) มักถูกมองว่าเป็น "การลงทุน" โดยคำว่าการลงทุนมีความหมายว่ามีความเสี่ยงต่ำ ผลตอบแทนที่คาดหวังในเชิงบวก ได้รับอิทธิพลจากทักษะและความรู้ ในทางตรงกันข้าม การพนันมีความหมายว่ามีความเสี่ยงสูง โดยได้รับผลตอบแทนที่คาดหวังในเชิงลบ ได้รับอิทธิพลจากโอกาสเป็นหลัก อาจทำให้เสพติดและ/หรือเสียหายทางการเงิน และเกี่ยวข้องกับชุดกิจกรรมที่แตกต่างไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง ความแตกต่างระหว่างการลงทุนในตลาดการเงิน กับการพนันคือ กิจกรรมในการพนันนั้นมีศักยภาพสูงที่จะทำให้เกิดอันตรายและการติดการพนันได้ กิจกรรมพนันมักดำเนินการในขอบเขตระยะเวลาสั้น กล่าวคือรู้ผลได้เสียกันในระยะเวลาไม่กี่นาที การพนันส่วนใหญ่ดำเนินในรูปแบบที่ต่อเนื่อง (เช่น การเล่นไพ่ชนิดต่างๆ ตู้สล็อต) ส่งผลให้มีเงินเดิมพันลงในกิจกรรมการพนันที่รวดเร็วและมีผลตอบแทนกลับมักเกิดขึ้นในเชิงลบ ลักษณะที่กล่าวมาข้างต้นจึงไม่ใช่การลงทุนในทางเศรษฐศาสตร์ แต่เรียกได้ว่าเป็นมายาภาพแห่งการลงทุน (Illusion of investment) (Arthur, Robert and Delfabbro, 2016)

อย่างไรก็ตาม ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ มิได้ถูกรายล้อมด้วยมายาภาพแห่งการควบคุมและมายาภาพแห่งการลงทุนเท่านั้น เพราะแม้ว่าพวกเขาจะเล่นการพนันโดยเข้าข้างตนเองว่าจะสามารถควบคุมผลลัพธ์จากการพนันด้วยความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเร้นลับ โชคชะตาก็ตาม ในทางจิตวิทยาสังคมเชื่อว่ามนุษย์มีเจตจำนงที่อยู่ภายใต้จิตใจในการควบคุมตนเอง (self-regulation/self-control) ต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันที่พวกเขาต้องตัดสินใจ

หัวใจสำคัญของแนวคิดการควบคุมตนเอง คือตัวผู้กระทำที่มีความรับผิดชอบ (responsible agency) ในวรรณกรรมทางปรัชญา แบ่งแนวคิดการควบคุมตนเองออกเป็น 3 ลักษณะ (1) การให้ความสำคัญกับความปรารถนา (the desire account) (2) การให้ความสำคัญกับการรับรู้ (the cognitive-dispositional account) และ (3) การให้ความสำคัญกับการกระทำอันเป็นผลมาจากการตัดสินใจ (the volitional account) โดยที่สองลักษณะแรกให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับความปรารถนาและรูปแบบรับรู้ แต่สำหรับลักษณะที่สามให้ความสำคัญกับการกระทำแห่งเจตจำนงของบุคคล ในที่นี้การกล่าวถึงแนวคิดการควบคุมตนเองจึงเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมเจตจำนงที่ส่งผลต่อการตัดสินใจให้อยู่เหนือพฤติกรรมการรับรู้ที่ได้รับการกระตุ้นจากแรงจูงใจหรือความปรารถนา (Henden, 2008, p.69-71)

2.บริบทสังคม เศรษฐกิจ การเมืองภาคอีสาน และจังหวัดอุบลราชธานี

กระบวนการสร้างรัฐชาติสมัยใหม่ในภาคอีสาน

การเปลี่ยนแปลงระบบการบริหารราชการแผ่นดินในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ภายใต้นโยบายการรวมศูนย์อำนาจสู่ราชสำนักที่มาพร้อมกับแนวคิดการสร้างรัฐชาติสมัยใหม่ ดังนั้นการส่งข้าหลวงไปปกครองหัวเมืองต่างๆ จึงเป็นการขยายอำนาจการควบคุมดูแลการปกครองไปยังหัวเมืองอีสานที่เริ่มต้นมาตั้งแต่ พ.ศ. 2425 ภายใต้แนวคิดการรวมศูนย์อำนาจ

ในบริเวณอีสาน มีการรวมหัวเมืองลาวและหัวเมืองแถบเขมรป่าดงเข้าด้วยกันเป็น 4 กองใหญ่ คือ หัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออก (กองว่าราชการอยู่ที่นครจำปาศักดิ์) หัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกเฉียงเหนือ (กองว่าราชการอยู่ที่เมืองอุบลราชธานี) หัวเมืองลาวฝ่ายเหนือ (กองว่าราชการอยู่ที่หนองคาย) และหัวเมืองลาวฝ่ายกลาง (กองว่าราชการอยู่ที่นครราชสีมา) โดยทั้ง 4 กองนี้มีข้าหลวงใหญ่กำกับราชการอยู่ที่เมืองจำปาศักดิ์ ต่อมาในปี พ.ศ.2437 จึงมีการจัดการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล คือ เป็นมณฑลลาวกลาง (บัญชาการมณฑลอยู่ที่เมืองนครราชสีมา) มณฑลลาวทวน (บัญชาการมณฑลอยู่ที่เมืองอุบลราชธานี) และมณฑลลาวพวน (บัญชาการอยู่ที่เมืองอุตรธานี) ทำให้เขตการปกครอง “หัวเมืองลาวฝ่ายตะวันออกเฉียงเหนือ” ถูกเรียกใหม่เป็นมณฑลลาวทวน (สุกรี สมนา, 2559, น.8-9)

อย่างไรก็ตาม ความพยายามรวมศูนย์อำนาจเพื่อยุติอำนาจที่กระจัดกระจายในระบบเจ้าท้องถิ่นตามหัวเมืองต่าง ๆ ยังไม่มีประสิทธิภาพมากนัก เพราะระบบการสื่อสารและการคมนาคมที่ยังไม่สามารถขยับขยายระยะทางและเวลาได้ จนกระทั่งมีการสร้างทางรถไฟเชื่อมโยงจากกรุงเทพฯไปภาคอีสานด้วยเส้นทางกรุงเทพฯ-โคราช ในปี พ.ศ. 2443 และในปี พ.ศ. 2471 เส้นทางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือขยายไปถึงอุบลราชธานี การเชื่อมโยงเส้นทางคมนาคมทางรถไฟระหว่างกรุงเทพฯ และภาคอีสาน เป็นส่วนสำคัญในการช่วยย่นระยะเวลาการเดินทางทั้งของเอกสารราชการ ผู้คน และสินค้าไปพร้อมๆ กัน ขณะเดียวกันเครือข่ายการสื่อสารที่ทันสมัยเช่น โทรเลข ไปรษณีย์ ที่เริ่มเกิดขึ้นมาในระยะเวลาไล่เรียงกับการขยายเส้นทางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือ โดยอุบลราชธานีเป็นสาขาที่สองของสายโทรเลขเครือข่ายจากโคราช ลักษณะดังกล่าวทำให้กรุงเทพฯ คือศูนย์กลางของเศรษฐกิจการเมือง ตลอดจนการปฏิรูปได้นำสิ่งใหม่ๆ เข้ามาในสังคม เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความรู้สึกว่าวัฒนธรรมท้องถิ่น และแบบแผนในการดำรงชีวิตแบบอีสานว่าเป็นสิ่งที่ด้อยกว่าวัฒนธรรมของคนภาคกลาง (ชาร์ลส์ คายส์, 2552, น. 61-62, 65)

กล่าวได้ว่า ในกระบวนการสร้างรัฐชาติสมัยใหม่ ได้นำมาซึ่งการรวมศูนย์อำนาจจากระบบเจ้าในท้องถิ่นเข้าสู่ส่วนกลางทั้งด้วยการปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดิน ที่มาพร้อมกับการสร้างระบบการติดต่อสื่อสารและเส้นทางคมนาคมเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำให้อิทธิพลของกรุงเทพฯสามารถขยายมาได้ทั้งทางการเมืองและวัฒนธรรมควบคู่กันไป ส่งผลให้เกิดการขยายตัวทางการค้าในภูมิภาคทำให้ชาวบ้านประกอบอาชีพค้าขายบางส่วนได้เข้ารับราชการโดยผ่านระบบการศึกษาสมัยใหม่ ทำให้เกิดชนชั้นนำกลุ่มใหม่ที่มิบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่น

ยุคการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ในภาคอีสาน

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 นำพาสังคมการเมืองสยามเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา ภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองสยามยังคงเต็มไปด้วยความวุ่นวาย ในช่วงระยะ 1 ปีหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองจึงเต็มไปด้วยการช่วงชิงพื้นที่และอำนาจในระบบการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป การ

เคลื่อนย้ายตัวของกลุ่มที่เคยเป็นพันธมิตรกัน นำไปสู่การรัฐประหาร การเปลี่ยนแปลงตัวนายกรัฐมนตรี และรัฐธรรมนูญที่ถูกร่างขึ้นมาใหม่

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 นำมาซึ่งกลไกสำคัญคือการเลือกตั้ง เพื่อเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากทุกจังหวัดเป็นผู้แทนในระบบรัฐสภา ชาร์ล เอฟ คายส์ (2552) ชี้ให้เห็นว่า การนำระบบการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาใช้ในระบบการปกครองใหม่ เป็นกลไกสำคัญในการทำให้ผลประโยชน์ของท้องถิ่นและระดับภูมิภาคได้รับการนำเสนอที่ศูนย์กลางทางการเมืองของราชอาณาจักร รัฐสภาไทยแม้จะล้มลุกคลุกคลาน แต่รัฐสภาได้กลายเป็นสิ่งสำคัญที่มีความพิเศษมากสำหรับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากภาคอีสานที่มีฝีปากกล้าในรัฐสภา เป็นคนท้องถิ่นจากภาคอีสานที่มีปุมหลังจากคนธรรมดาสามัญที่มีโอกาสได้เลื่อนระดับทางสังคมผ่านระบบการศึกษา แต่ยังคงพันกับชนบทที่เป็นพื้นที่ในจังหวัดเลือกตั้งของพวกเขา ส.ส.จากอุบลราชธานีที่มีบทบาทสำคัญที่วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลอย่างต่อเนื่องมากที่สุดคือ นายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ ที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตั้งแต่ปี พ.ศ.2476-2481 เขาและเพื่อนได้ลงคะแนนไม่ไว้วางใจรัฐบาลในหลายประเด็น เช่น การเข้ามาเกี่ยวข้องของฝ่ายทหารมากขึ้นในรัฐบาลพลเรือน เรื่องอื้อฉาวเกี่ยวกับการค้าฝิ่น และข้อกล่าวหาเกี่ยวกับการบริหารงานที่ไร้ประสิทธิภาพของกระทรวงเศรษฐกิจ รวมทั้งได้ทำการประท้วงในรัฐสภาต่อประเด็นเรื่องการจัดสรรงบประมาณที่ไม่เพียงพอให้แก่การศึกษาและโครงการสาธารณสุขเมื่อเทียบกับงบประมาณที่จัดสรรไว้กับการป้องกันประเทศ (ชาร์ล เอฟ คายส์, 2552, 77-78)

ภายใต้สถานการณ์สงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐบาลภายใต้การนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดำเนินนโยบายชาตินิยม ที่นำไปสู่การเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นที่เป็นฝ่ายอักษะในสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่สามารถเข้ามามีอิทธิพลในอินโดจีน นำไปสู่การได้ดินแดนบางส่วนในอินโดจีนกลับมาอยู่ในการครอบครองของสยามในช่วงระยะสั้นๆที่ญี่ปุ่นเข้ามามีครอบครองอินโดจีนแทนฝรั่งเศส ขณะเดียวกันก็มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองภายใต้ขบวนการเสรีไทยที่นำโดยนายปรีดี พนมยงค์ที่เคลื่อนไหวสนับสนุนโลกตะวันตก ดังนั้นเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 สิ้นสุดลง ฝ่ายขบวนการเสรีนิยมกลับมามีบทบาททางการเมืองพร้อมๆ กับบรรดา ส.ส.อีสานที่สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ อย่างไรก็ตามการเมืองไทยที่ล้มลุกคลุกคลานกลายเป็นเงื่อนไขที่นำไปสู่การรัฐประหาร ที่มาพร้อมกับกระแสความหวาดเกรงลัทธิคอมมิวนิสต์ของฝ่ายอนุรักษ์นิยมนำไปสู่การมุ่งเป้าไปยัง ส.ส.อีสานในข้อกล่าวหาว่า “วางแผนเรื่องขบวนการแบ่งแยกดินแดนในลักษณะที่ต้องการรวมภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับอินโดจีนภายใต้การนำของสันนิบาตแห่งเอเชียอาคเนย์ที่ถูกครอบงำโดยคอมมิวนิสต์” (ชาร์ล เอฟ คายส์, 2552, น.91)

การปลุกระดม “ความเป็นลาว” ให้กับบรรดา ส.ส. อีสาน ที่มาควบคู่กับการยึดเหยียดข้อหาแบ่งแยกดินแดนและการได้รับอิทธิพลจากลัทธิคอมมิวนิสต์ นำไปสู่การใช้ความรุนแรงในการจัดการกับ นายทองอิน ภูริพัฒน์ นายจำลอง ดาวเรือง นายถวิล อุดล และนายทองเปลว ชลภูมิ ที่ถูกจับกุมและถูกตำราวจิวสามัญฆาตกรรมด้วยการยิงที่ หลัก กม.11 ปรากฏการณ์นี้ส่งผลต่ออัตลักษณ์ทางการเมืองของภาคอีสาน สาเหตุการตายของพวกเขาไม่ใช่เพียงเพราะเป็นนักการเมืองที่สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์เท่านั้น แต่เพราะความเป็น “คนอีสาน” ด้วย ข้อกล่าวหาหลักของทั้ง 4 คน คือมีส่วนเกี่ยวข้องในการวางแผนแบ่งแยกดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือออกไปจากส่วนอื่นๆ ของประเทศไทย ดังนั้นภาคตะวันออกเฉียงเหนือจึงได้รับอัตลักษณ์ทางการเมืองในแบบฉบับที่ไม่เคยได้รับมาก่อนหน้านี้ รวมทั้งการสังหารหมู่ ส.ส.อีสานทั้ง 4 คนเป็นเหตุการณ์ที่สร้างความรู้สึกร่วมของคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งในเรื่องการได้รับความไม่เป็นธรรมจากกรุงเทพฯ

ความรู้ถึงอคติทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมจากภาคกลางที่เพิ่มมากขึ้นจากอดีต (ชาร์ล เอฟ คายส์, 2552, น.92-94)

ยุคการพัฒนาในภาคอีสาน

นับตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 2510 เป็นต้นมา แวดวงวิชาการหันมาให้ความสนใจต่อการพัฒนาเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อภาคอีสาน กล่าวได้ว่าความสนใจดังกล่าวเกิดจากสถานการณ์การเมืองระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสงครามเวียดนามในพุทธศตวรรษที่ 2500 เป็นต้นมา ส่งผลให้ภาคอีสานที่มีกฏทะเลาะจากรัฐบาลกลางได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้น ความสนใจต่ออีสานโดยรัฐบาลกลางนั้น มาจากแรงกดดันภายนอกภูมิภาคเป็นสำคัญ การขยายตัวของอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ในอินโดจีน และพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยที่ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในเขตชนบท ส่งผลให้รัฐบาลไทยภายใต้การสนับสนุนของสหรัฐอเมริกาจำเป็นต้องริเริ่มโครงการในการเร่งรัดความเจริญให้เกิดขึ้นในภูมิภาคนี้ ซึ่งหมายความถึงการร่วมมือทางการทหารจนนำไปสู่การตั้งฐานทัพสหรัฐอเมริกาใน 4 จังหวัดอีสาน (ได้แก่ อุตรธานี นครพนม อุบลราชธานี และนครราชสีมา) มีการริเริ่มการดำเนินโครงการพัฒนาจำนวนมากผ่านองค์กร USAID ทั้งการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และระบบคมนาคมขนส่งในภูมิภาค โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างถนนมิตรภาพที่เป็นเส้นทางคมนาคมสายหลักเชื่อมโยงการเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปยังจังหวัดต่าง ๆ ในภูมิภาค (จันทรา ธนะวัฒน์วงศ์, 2557, น. 70-71)

แม้จะมีการเร่งรัดพัฒนาแต่อีสานยังคงเป็นภูมิภาคที่ได้รับการพัฒนาอย่างไม่เสมอภาคเมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่น งานศึกษาของ Feeny (2003, p.29-30) ซึ่งให้เห็นกระบวนการพัฒนาที่ไม่เสมอภาคในประเทศไทยทั้งช่วงก่อนที่จะมีการพัฒนาและในช่วงต้นการสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจสมัยใหม่ในประเทศไทย โดยได้ตั้งคำถามถึงแบบแผนของการพัฒนาหรือการเติบโตทางเศรษฐกิจสมัยใหม่ ที่ไม่สอดคล้องกับแบบแผนการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาทางเศรษฐกิจสมัยใหม่ของกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว ที่จะเผชิญกับความไม่เสมอภาคของการพัฒนาที่กระจายไปในแต่ละพื้นที่ของประเทศในช่วงเริ่มต้นของการพัฒนา อันจะก่อให้เกิดภูมิภาคที่มีความก้าวหน้าและภูมิภาคที่มีความล้าหลัง โดยภูมิภาคที่ก้าวหน้ามีการเติบโตในด้านการผลิต การลงทุนและการมีรายได้ในอัตราที่สูง โครงสร้างเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ขณะที่ภูมิภาคล้าหลังมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจแบบค่อยเป็นค่อยไป การเติบโตในการผลิต การลงทุน และรายได้ของประชากรจึงอยู่ในอัตราที่ต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคเกษตรกรรม แต่ปรากฏการณ์ของความไม่เสมอภาคกันนี้จะค่อย ๆ ลดลงเมื่อกระบวนการเติบโตทางเศรษฐกิจสมัยใหม่ลงหลักปักฐานได้ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการอพยพโยกย้ายของผู้คนเข้าสู่การเป็นแรงงานและทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม กระบวนการเติบโตทางเศรษฐกิจสมัยใหม่อาศัยตลาดเป็นกลไกในการบรรเทาความเหลื่อมล้ำ และท้ายที่สุดจะสามารถเอาชนะความไม่เสมอภาคในแต่ละภูมิภาคได้

Feeny (2003, p.31-32) ซึ่งให้เห็นว่าการพัฒนาทางเศรษฐกิจสมัยใหม่ของประเทศไทย ที่เริ่มตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 โดยสยามเข้าไปมีส่วนร่วมในการค้าระหว่างประเทศ จนในศตวรรษที่ 20 สยามกลายเป็นผู้ส่งออกสินค้าที่สำคัญในตลาดโลก เช่น ข้าว ไม้สัก ตะกั่ว และยางพารา ในช่วงนี้เศรษฐกิจของประเทศไทยยังคงพึ่งพากับภาคเกษตรและฐานทรัพยากรธรรมชาติเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจของสยามที่เปลี่ยนชื่อเป็นไทยได้รับการพัฒนาเข้าสู่การกระบวนการเป็นอุตสาหกรรม ตั้งแต่ต้นพุทธศตวรรษที่ 2500 นโยบายเพิ่มผลผลิตด้านอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้าถูกนำมาใช้เป็นนโยบายหลักทางของเศรษฐกิจไทย ส่งผลให้มีการคุ้มครองผู้ผลิตภายในประเทศเพื่อเร่งการส่งออกสินค้า และทำให้การส่งออกสินค้าอุตสาหกรรมแปรเปลี่ยนเป็นนโยบายหลักของไทยในเวลาต่อมา จนกระทั่งในพุทธศตวรรษที่ 2520 การผลิตในภาคอุตสาหกรรม

เพื่อการส่งออก ผนวกกับภาคการบริการที่เกิดขึ้นภายใต้การเชิญชวนให้ชาวต่างประเทศเข้ามาท่องเที่ยว กลายเป็นแหล่งรายได้สำคัญของประเทศ แต่กระนั้นการเติบโตทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นก็ยังไม่สามารถสร้างความเท่าเทียมกันให้เกิดขึ้นในทุกภาคของประเทศไทย

นับตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 2500 จนกระทั่งทศวรรษที่ 2530 ภาคอีสานยังคงเป็นภูมิภาคที่มีความล้าหลังกว่าภูมิภาคอื่น ๆ ในประเทศไทย เมื่อพิจารณาจากสัดส่วนรายได้ของครัวเรือนและมาตรฐานการดำรงชีพ ส่งผลให้อีสานกลายเป็นภาคที่มีสัดส่วนการกระจายตัวของคนจนสูงกว่าภูมิภาคอื่น ขณะที่การศึกษาแบบแผนการพัฒนาเศรษฐกิจสมัยใหม่ในโลกที่พัฒนาแล้ว ชี้ให้เห็นว่าเมื่อระบบเศรษฐกิจลงหลักปักฐานในระยะหนึ่ง โครงสร้างการผลิตในสังคมจะเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมและลดการพึ่งพาภาคเกษตรกรรมลง อย่างไรก็ตาม ช่วงเวลาสามทศวรรษของการพัฒนาประเทศเข้าสู่เศรษฐกิจที่ทันสมัยในกรณีประเทศไทยยังไม่สามารถเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจภาคอีสานได้มากนัก เพราะเศรษฐกิจหลักของอีสานยังคงพึ่งพาภาคการเกษตรเป็นหลัก และมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจการเกษตรช้ากว่าภูมิภาคอื่น แม้ว่าในช่วงปลายพุทธทศวรรษที่ 2520 เศรษฐกิจภาคอีสานได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเติบโตทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งส่งผลให้การดำรงชีพของคนอีสานมีมาตรฐานเพิ่มขึ้น ระดับความยากจนลดลง แต่พัฒนาการทางเศรษฐกิจโดยรวมก็ยังคงล่าช้ากว่าภาคอื่น (Feeny, 2003, p.32-37)

ข้อค้นพบจากงานของ Feeny สอดคล้องกับงานของ Prajak (2013, p.68-69) ซึ่งให้ภาพการขยายตัวของการพัฒนาเศรษฐกิจที่เริ่มต้นมาตั้งแต่ทศวรรษที่ 2500 ต่อเนื่องมาจนถึงทศวรรษที่ 2510 จากสภาพบริบททางการเมืองและเศรษฐกิจภายในประเทศที่มีการส่งเสริมภาคอุตสาหกรรมและการมีระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภา โครงการเพื่อกระตุ้นการพัฒนาเศรษฐกิจจำนวนมากได้ขยายตัวครอบคลุมเข้าไปในพื้นที่ชนบททุกภูมิภาคของประเทศ ทำให้เกิดการจ้างงานจากการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในภูมิภาค ทุนและการบริการทางธุรกิจสร้างโอกาสให้กับชนชั้นนำท้องถิ่นที่พัฒนาเป็นชนชั้นนายทุน แต่อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเศรษฐกิจในระดับจังหวัดดำเนินไปอย่างเชื่องช้าและมีการขยายตัวในระดับต่ำ จนกระทั่งในพุทธทศวรรษที่ 2530 ลักษณะเศรษฐกิจระดับจังหวัดยังมี “ความล้าหลัง” ที่ประกอบด้วยธุรกิจขนาดเล็ก ระบบการผลิตที่อ่อนแอ และมีผลผลิตที่สามารถส่งออกน้อย โดย Prajak ยกตัวอย่างกรณีจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นจังหวัดที่ใหญ่ที่สุดและเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าในปลายทศวรรษที่ 2520 ธุรกิจที่ดำเนินการโดยผู้ประกอบการท้องถิ่นมีเพียง 2 บริษัท โดยหนึ่งในสองถูกจัดให้เป็นบริษัทที่มียอดขาย กำไร และสินทรัพย์อยู่ในอันดับที่ 1,111 ของประเทศไทย จึงอาจกล่าวได้ว่า การลงทุนภาคอุตสาหกรรมในระดับจังหวัดนั้น มีข้อจำกัดและไม่สามารถเป็นปัจจัยที่มีนัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจมากนัก ขณะที่ภาคเกษตรยังเป็นภาคการผลิตสำคัญของการมีงานทำและการสร้างรายได้ในระดับท้องถิ่น

Feeny ชี้ให้เห็นว่าพัฒนาการทางเศรษฐกิจที่ล่าช้ากว่าภาคอื่น ๆ ของอีสาน ภายใต้มุมมองเศรษฐศาสตร์การเมืองของความเหลื่อมล้ำในระดับภูมิภาคมาจากลักษณะความยากจนเชิงประวัติศาสตร์และตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ส่งผลให้มีทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่อุดมสมบูรณ์และสินค้าไม่เป็นที่นิยมมากนัก นอกจากนั้นแล้วยังมาจากประวัติศาสตร์ของภูมิภาคเอง กล่าวคือ ก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 19 ภูมิภาคนี้เคยถูกปกครองทางอ้อม จนกระทั่งคริสต์ศตวรรษที่ 20 สยามบูรณาการภูมิภาคต่าง ๆ เข้าสู่การปกครองรวมศูนย์ โดยการส่งคนจากส่วนกลางมาปกครองยังมณฑลต่าง ๆ แทนที่เจ้าเมืองในท้องถิ่นซึ่งรวมถึงอีสานด้วย ขณะเดียวกันการตั้งถิ่นฐานหยุดชะงักและถูกจำกัดให้อยู่ในพื้นที่ภายใต้ปกครองสยามอันเป็นผลจากภัยคุกคามในสมัยล่าอาณานิคมโดยฝรั่งเศส กระทั่งทำให้มีการกำหนดเขตแดนของสยามที่ชัดเจนผ่านการสำรวจ

รังวัดและจัดทำแผนที่ รวมถึงการสร้างทางรถไฟเชื่อมต่อไปยังโคราชและขยายไปถึงอุบลราชธานี ขอนแก่น และหนองคายตามลำดับ

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในภาคอีสานที่เกิดขึ้นทั้งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และการพัฒนาเส้นทางคมนาคมในช่วงสงครามเย็น ล้วนเป็นโครงการภายใต้นโยบายความมั่นคงแห่งชาติและความมั่นคงระหว่างประเทศเป็นสำคัญ นำไปสู่ผลทางอ้อมที่ทำให้ค่าใช้จ่ายในการติดต่อสื่อสาร และการขนส่งสินค้าการเกษตรในภาคอีสานลดลง ขณะที่ภาพการอพยพของคนอีสานเข้าสู่กรุงเทพฯ เพื่อหางานทำและสร้างรายได้ให้กับครอบครัวยังมีอยู่ต่อเนื่อง สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบของนโยบายต่าง ๆ ที่ถูกนำมาดำเนินการในภาคอีสานเป็นเรื่องที่วางอยู่บนยุทธศาสตร์และแรงจูงใจทางการเมืองมากกว่าที่จะเป็นเรื่องของสวัสดิการ ดังนั้น Feeny (2003, p. 46-49) จึงสรุปว่า แม้ว่าการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานจะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของคนอีสาน แต่เพราะเป็นนโยบายที่เน้นเรื่องความมั่นคงเป็นหลัก จึงทำให้ลักษณะของความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นในภูมิภาคนี้ยังปรากฏตัวอย่างต่อเนื่อง

สอดคล้องกับงานศึกษาของกนกวรรณ มะโนรัมย์ (2564, น.87-88) ที่ชี้ให้เห็นว่าผลการพัฒนาแบบทันสมัยที่เกิดขึ้นในภาคอีสานแทบไม่ลดความเหลื่อมล้ำลงไปได้เลย พบว่าความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยในแต่ละภูมิภาคแทบไม่ลดลงไปเลย ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา 25 ปีที่ผ่านมา เมื่อพิจารณานำค่าสัมประสิทธิ์จีนิ 3 ซึ่งเป็นเครื่องมือวัดความเหลื่อมล้ำในสังคมชั้นพื้นฐานมาใช้ กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2531 ค่าความเหลื่อมล้ำเท่ากับ 0.487 ส่วนในปี พ.ศ. 2556 ยังพบว่า ค่าความเหลื่อมล้ำมีความใกล้เคียงกับปี พ.ศ. 2531 เป็นอย่างมากคือ 0.465 สำหรับภาคอีสานพบว่า ค่าความเหลื่อมล้ำไม่แตกต่างกันในตลอด 25 ปี ที่ผ่านมาเช่นกัน คือในปี พ.ศ. 2531 ค่าความเหลื่อมล้ำเท่ากับ 0.454 ส่วนปี พ.ศ. 2556 ค่าความเหลื่อมล้ำมีความใกล้เคียงกับปี พ.ศ. 2531 มากๆ คือ 0.442 ข้อมูลจากสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ชี้ให้เห็นว่าแม้รายได้เฉลี่ยของคนไทยจะปรับตัวสูงขึ้นแต่ความเหลื่อมล้ำแทบไม่ดีขึ้น แม้ว่ารายได้ต่อคนจะเพิ่มจาก ปี 2531 จากประมาณ 1,100 บาทต่อคนต่อเดือน ในปี 2531 เป็น 9,600 บาท ต่อคนต่อเดือน ในปี 2560 แต่พบว่าความไม่เสมอภาคทางรายได้เพิ่มจาก 0.487 ในปี 2531 เป็น 0.522 ในปี 2543 และความไม่เสมอภาคลดลงเล็กน้อยเป็น 0.453 ในปี 2560 เท่านั้น

อุบลราชธานีในยุคการพัฒนา

อุบลราชธานี ได้ถูกวางตำแหน่งให้เป็นเมืองที่มีความสำคัญในฐานะเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาตั้งแต่อดีต ด้วยตำแหน่งทางกายภาพของที่ตั้งจังหวัดที่เป็นที่มาบรรจบกันของแม่น้ำสำคัญ 2 สาย คือแม่น้ำโขงและแม่น้ำมูล จึงทำให้อุบลราชธานีเป็นชุมทางโดยธรรมชาติ พร้อมๆ กับเป็นตลาดที่เชื่อมโยงการค้าขายแลกเปลี่ยนระหว่างชุมชนในกลุ่มน้ำโขงกับชุมชนในดินแดนอีสาน รวมทั้งในช่วงของการขยายอิทธิพลจากราชสำนักกรุงเทพฯมายังดินแดนอีสาน ยังใช้อุบลราชธานีเป็นศูนย์กลางในการรวบรวมส่งจากเมืองอื่นๆ เพื่อจัดส่งเข้ามากรุงเทพฯอีกด้วย นอกจากนี้อุบลราชธานียังเป็นศูนย์กระจายสินค้าจากสยามไปสู่เมืองอื่นๆ ในลุ่มน้ำโขงด้วย (ธนัญชัย รสจันทร์, 2550, น.1)

เมื่อสถานการณ์ของสงครามเย็นได้ปะทุลง สงครามเวียดนามและการเข้ามาตั้งฐานทัพของสหรัฐอเมริกา พ.ศ. 2506 จนถึงการถอนฐานทัพของประเทศสหรัฐอเมริกาใน พ.ศ. 2518 งานศึกษาของสมศรี ชัยวณิชยา (2561, น.149) ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาถนนที่ตัดผ่าตัวเมืองอุบลราชธานี โดยตั้งชื่อว่าถนนชยางกูรในช่วงดังกล่าว ได้กลายเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญในฐานะเส้นทางยุทธศาสตร์การทหารให้แก่รัฐบาลไทยและรัฐบาลสหรัฐอเมริกาในการทำสงครามต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์ในภูมิภาคอินโดจีน ขณะเดียวกันก็มีบทบาททางด้านเศรษฐกิจด้วย กล่าวคือ ทำให้เกิดชุมชนขยายตัวเพื่อรองรับการเข้ามาของทหารอเมริกัน

และคนนอกจังหวัด ที่เข้ามาประกอบอาชีพบริการให้กับทหารอเมริกัน ดังจะพบว่า มีธุรกิจบริการเกิดขึ้นบน ถนนชยางกูรมากมาย แม้ว่าภายหลังจากถอนฐานทัพของประเทศสหรัฐอเมริกาออกไปแล้ว เศรษฐกิจของคน อุบลราชธานีมีการปรับเปลี่ยนขยายเขตเทศบาลเพิ่มขึ้น การขยายเขตเทศบาลก็เป็นการขยายชุมชนทาง เศรษฐกิจต่อเนื่องตามความเจริญของสังคมเมือง ที่เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมบริการและอุตสาหกรรม เพื่อการส่งออก ดังนั้นถนนชยางกูร จึงกลายเป็นถนนหลักทางเศรษฐกิจของจังหวัดอุบลราชธานีมาจนถึง ปัจจุบัน

ในส่วนของความเป็นชนบท อุบลราชธานีเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่การเกษตรทั้งหมด 5,849,799 ไร่ โดยมี พืชเศรษฐกิจที่มีการเพาะปลูกและทำรายได้ให้กับจังหวัดอุบลราชธานีมากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ ข้าว มี พื้นที่เพาะปลูก 4,168,797 ไร่ รองลงมาคือมันสำปะหลัง 434,714 ไร่ ยางพารา 429,016 ไร่ ผลไม้ 134,278 ไร่ และอ้อย 12,039 ไร่ (แผนพัฒนาจังหวัดอุบลราชธานี, น.7) จะเห็นได้ว่าชาวนายังคงเป็นอาชีพของคน จำนวนมากที่สุดในจังหวัดอุบลราชธานี แต่อย่างไรก็ตามด้วยสภาพภูมิอากาศที่แห้งแล้ง บ่อยครั้งเผชิญกับ ปัญหาทั้งภัยแล้งและน้ำท่วม ขณะเดียวกันการทำกรเกษตร ผลผลิตและราคาของผลผลิตมักเดินตามทิศทางของ ระบบตลาดจึงนำไปสู่ความพยายามในการดิ้นรนต่อสู้ ทำให้ชาวนาจำนวนมากถูกผนวกเข้ามาอยู่ในระบบ เศรษฐกิจบนฐานของทุนอย่างเข้มข้น จึงพบปรากฏการณ์ของการที่ชาวบ้านเป็นทั้งเกษตรกรผู้ผลิตและ แรงงานรับจ้างไปพร้อมๆ กัน ทั้งนี้เพราะการปรับโครงสร้างชนบทที่ก้าวสู่การผลิตบนฐานของทุนมากขึ้นก็ตาม แต่ยังไม่ได้เกิดกระบวนการก้าวออกจากการผลิตบนฐานของที่ดินอย่างกว้างขวาง หรือหันไปทำอาชีพนอกภาค การเกษตรอย่างเต็มที่ (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2554, น.14)

อุบลราชธานีในฐานะยุทธศาสตร์เมืองชายแดน

ความเชื่อมโยงพื้นที่ต่างๆ เข้าสู่ระบบทุนนิยม เป็นยุทธศาสตร์สำคัญของเสรีนิยมใหม่ เพราะสำหรับ เสรีนิยมใหม่การแทรกแซงของรัฐในกลไกตลาดเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ประสิทธิภาพของระบบเศรษฐกิจต่ำ และมีเพียงแนวทางเดียวเศรษฐกิจแบบตลาดเท่านั้นที่จะช่วยให้เศรษฐกิจเจริญเติบโตและความมั่งคั่ง เพื่อ บรรลุเป้าหมายนี้ neoliberalism สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างสังคมและรัฐหลายประการ : (1) การสนับสนุนการขยายตลาดโดยการกำจัดนโยบายของรัฐบาลที่แทรกแซงตลาด (2) ลดภาษีเพื่อลด ทรัพยากรของรัฐบาลที่ไม่มีประสิทธิภาพและจัดสรรให้กับนักลงทุนเอกชน (3) แปรรูปโดยการขายทรัพย์สิน สาธารณะให้กับตัวแสดงทางเศรษฐกิจภาคเอกชน (4) จัดหาสินค้าที่ไม่ได้ผลิตมาเพื่อการแลกเปลี่ยนในตลาด เช่น สุขภาพ การศึกษา มลพิษ และ (5) ขจัดโครงการทางสังคมเพื่อสร้างความรับผิดชอบส่วนบุคคล (Prechel, 2007: 5)

ภายใต้บริบทการพัฒนาเศรษฐกิจโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้รัฐไทยเร่งสร้างยุทธศาสตร์เพื่อเพิ่มขีด ความสามารถในการแข่งขันในระบบตลาดโลก ทั้งกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคด้วยการสร้างความร่วมมือ ขณะเดียวกันลักษณะความร่วมมือก็นำไปสู่การเชื่อมโยงและความได้เปรียบในการแข่งขันกับกลุ่มประเทศ ต่างๆ ในระบบเศรษฐกิจโลก บรรดาจังหวัดที่มีชายแดนติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านจึงกลายเป็นยุทธศาสตร์ สำคัญของรัฐไทยในการเชื่อมโยงและบูรณาการเศรษฐกิจผ่านความร่วมมือกับประเทศในภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้

อุบลราชธานี เป็นหนึ่งในจังหวัดชายแดนที่มีความพร้อมในการพัฒนาเมืองชายแดน มีจุดผ่านแดน สากลและจุดผ่านแดนชั่วคราวทางบกที่ข้ามไปยังประเทศสาธารณประชาธิปไตยประชาชนลาวถึง 6 ด่าน ตลอดจนระเบียบเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (EWEC) ส่งผลให้อุบลราชธานีทำหน้าที่เป็นจุดศูนย์กลางของ

การเชื่อมโยงพื้นที่เศรษฐกิจอีสานตอนล่างเข้ากับเส้นทางหมายเลข 9 ผ่านจังหวัดมุกดาหารที่มีจุดผ่านแดนสากลไปยังแขวงสะหวันเขต สปป.ลาวที่เชื่อมออกไปสู่เมืองเว้ และเมืองดานังประเทศเวียดนาม

อุบลราชธานีเมืองขนาดกลางในการเติบโตเพื่ออนาคต

จังหวัดอุบลราชธานี ตั้งอยู่สุดเขตชายแดนตะวันออกของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีขนาดพื้นที่ใหญ่เป็นอันดับ 2 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเป็นอันดับ 5 ของประเทศไทย มีแนวพรมแดนติดกับประเทศเพื่อนบ้านเป็นระยะทาง 428 กิโลเมตร คือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (จากอำเภอเขมราฐ-อำเภอน้ำยืน ติดต่อกับแขวงสะหวันเขต และแขวงจำปาสัก ระยะทาง 361 กิโลเมตร) และราชอาณาจักรกัมพูชา (อำเภอน้ำยืน ติดกับจังหวัดเขาพระวิหาร เป็นระยะทาง 67 กิโลเมตร) อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร 630 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 16,112 ตารางกิโลเมตร หรือ 10.6 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 9.5 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ในส่วนลักษณะภูมิประเทศ จังหวัดอุบลราชธานีตั้งอยู่บริเวณที่เรียกว่า แอ่งโคราช (Korat basin) สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางเฉลี่ย 68 เมตร (227 ฟุต) ลักษณะโดยทั่วไป เป็นที่ราบสูงต่ำสลับกันลาดเอียงไปทางตะวันออกมีแม่น้ำมูลไหลผ่านกลางจังหวัด จากทิศตะวันตกมายังทิศตะวันออก ไหลลงสู่แม่น้ำโขงที่ อำเภอโขงเจียม มีลำน้ำที่สำคัญ ได้แก่ ลำเซบก ลำเซบาย ลำโดมใหญ่ ลำโดมน้อย และมีภูเขาซับซ้อนหลายแห่ง บริเวณชายแดนทางตอนใต้ มีเทือกเขาที่สำคัญ คือ เทือกเขาบรรทัด และเทือกเขาพนมดงรัก ซึ่งกั้นอาณาเขตระหว่าง จังหวัดอุบลราชธานี กับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และราชอาณาจักรกัมพูชา

ในด้านยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดอุบลราชธานี วังวิสัยทัศน์ไว้ว่า “ชุมชนเข้มแข็ง เมืองน่าอยู่ เป็นประตูการค้า การท่องเที่ยว การเกษตรมีศักยภาพ” จากข้อมูลรายงานผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด แบบปริมาณลูกโซ่ ฉบับ พ.ศ.2561 โดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบการขยายตัวของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดอุบลราชธานี (GPP) เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่ง GPP คือ มูลค่าการผลิตสินค้าและบริการขั้นสุดท้ายที่ดำเนินการภายใต้พื้นที่ของของจังหวัดนั้น ๆ รวมทั้ง รายได้จากผลตอบแทนปัจจัยการผลิตต่างๆ เช่น ค่าตอบแทนแรงงาน, ค่าเช่าที่ดิน, ดอกเบี้ย, กำไร เป็นต้น ตัวเลข GPP สามารถสะท้อนได้ถึงภาพรวมด้านเศรษฐกิจ และมูลค่าเพิ่ม (Value Added) จากกิจกรรมการผลิตทุกชนิดของจังหวัดนั้นๆ และเมื่อพิจารณา GPP per capita หรือ ผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัว หมายถึงความสามารถในการสร้างมูลค่าการผลิตสินค้าและบริการขั้นสุดท้ายของจังหวัดเฉลี่ยต่อประชากร 1 คนก็ขยายตัวเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน สะท้อนให้เห็นว่าจังหวัดอุบลราชธานีมีศักยภาพในการสร้างรายได้ภายในจังหวัดในทิศทางที่ขยายตัวมาตลอด

ตารางที่ 1 แสดงผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดอุบลราชธานี (GPP)

Ubon Ratchathani	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Gross provincial product (GPP) (Million Baht)	86,986	98,313	111,609	99,490	107,710	114,657	122,479	124,217

GPP per capita (Baht)	49,856	56,382	64,045	57,124	61,881	65,925	70,424	71,469
-----------------------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------	--------

ที่มา: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2563, หน้า 25)

ในปี พ.ศ. 2560 จังหวัดอุบลราชธานีมีประชากรทั้งสิ้น 1,869,633 คน แยกเป็นประชากรชายจำนวน 936,052 คน และประชากรหญิงจำนวน 933,581คน (แผนพัฒนาจังหวัดอุบลราชธานี,2561,น.6) หากพิจารณาในเชิงความเป็นเมือง (urbanization) รายงานของ McKinsey Global Institute ให้ความสำคัญกับการเติบโตของเมืองขนาดกลาง ในรายงานฉบับนี้ได้แบ่งเมืองขนาดกลางตามจำนวนประชากร โดยสามารถแบ่งย่อยได้เป็น 3 ระดับ คือ (1) เมืองขนาดกลางปกติ มีประชากรเฉลี่ยระหว่าง 2 – 5 ล้านคน (2) เมืองขนาดกลางค่อนข้างใหญ่ มีประชากรเฉลี่ยระหว่าง 7.5 แสน – 2 ล้านคน และ (3) เมืองขนาดกลางค่อนข้างเล็ก มีประชากรเฉลี่ยระหว่าง 2 – 7.5 แสนคน ในอนาคตอันใกล้ เศรษฐกิจของเมืองขนาดกลางทั่วโลกจะเติบโตสูงกว่าอัตราการเติบโตเฉลี่ยภายในประเทศตนเอง และในปี 2025 เศรษฐกิจของเมืองขนาดกลางจะมีสัดส่วนกว่าร้อยละ 50 ของเศรษฐกิจโลกเลยทีเดียว (The Matter,2560)

เมื่อพิจารณางานวิจัยของสถาบันตลาดทุนชี้ว่า ในช่วงระหว่างปี 2001 – 2010 เศรษฐกิจในต่างจังหวัดของไทยมีความสำคัญต่อการเติบโตของเศรษฐกิจประเทศมากขึ้น โดยในปี 2010 เศรษฐกิจในต่างจังหวัดคิดเป็นร้อยละ 61 ของเศรษฐกิจประเทศ จากที่เคยประมาณการไว้เพียงแค่อ้อยละ 54 ข้อมูลเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการวิจัยของศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจ ธนาคารไทยพาณิชย์ที่พบว่า ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2002 – 2009 การเพิ่มขึ้นของผู้บริโภคที่เป็นคนเมือง (urban consumer) กว่าร้อยละ 75 เกิดขึ้นนอกกรุงเทพมหานคร (The Matter, 2560)

เศรษฐกิจระดับจังหวัดมีการเติบโตสูง และประชาชนมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อเดือนที่ดีขึ้นพอๆ กับการเข้ามาใช้ชีวิตในกรุงเทพมหานคร โดยมีการสำรวจประเมินค่า GDP รายจังหวัดในปี 2019 พบว่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดย 3 จังหวัดแรกที่มีรายได้สูงสุดได้แก่ อันดับ 1 คือ นครราชสีมา 274,898 ล้านบาท มีรายได้เฉลี่ยต่อคน 9,192 บาท/เดือน อันดับ 2 คือ ขอนแก่น 204,122 ล้านบาท มีรายได้เฉลี่ยต่อคน 9,797 บาท/เดือน และอันดับ 3 คือ อุบลราชธานี 120,494 ล้านบาท มีรายได้เฉลี่ยต่อคน 5,879 บาท/เดือน (ประชาชาติธุรกิจ, 2563) จะเห็นได้ทิศทางความเป็นเมืองที่ยังคงอยู่กำลังในแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท เป็นลักษณะของจังหวัดอุบลราชธานีด้วยเช่นกัน ซึ่งพบในหลายอำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี อาทิ อำเภวารินชำราบ อำเภอเขื่องใน เป็นต้น ในขณะที่อีกหลายอำเภอยังคงมีลักษณะความเป็นชนบทมากกว่าการแทรกตัวเข้าไปของความเป็นเมือง เช่น อำเภอน้ำยืน อำเภอศรีเมืองใหม่ เป็นต้น

ในส่วนรายได้และรายจ่ายของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี ประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานีมีรายได้เฉลี่ย 73,822 บาท/คน/ปี โดยประชาชนในเขตเมืองมีรายได้เฉลี่ย 109,640 บาท /คน/ปี และเขตชนบทมีรายได้เฉลี่ย 69,749 บาท/คน/ปี โดยรายได้เฉลี่ยในปี พ.ศ.2559 มากขึ้นกว่าปี 2558 ในส่วนของรายจ่าย ประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานีมีรายจ่ายเฉลี่ย 39,948 บาท/คน/ปี โดยที่เขตเมืองมีรายจ่ายเฉลี่ย 54,381 บาท /คน/ปี และเขตชนบทมีรายจ่ายเฉลี่ย 38,307 บาท/คน/ปี โดยรายจ่ายเฉลี่ยในปี พ.ศ.2559 มากขึ้นกว่าปี 2558 (แผนพัฒนาจังหวัดอุบลราชธานี,2561,น.89) ดังตารางด้านล่าง

ตารางที่ 2 รายได้เฉลี่ยของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี ปี พ.ศ.2559

เขต	จำนวนครัวเรือน	จำนวนคน	รายได้เฉลี่ย/คน/ปี (บาท)
เขตชนบท	326,914	1,173,279	69,749
เขตเมือง	46,169	131,352	109,640
รวม	373,083	1,294,217	73,822

ที่มา: แผนพัฒนาจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ.2561-2564 ฉบับทบทวน, หน้า 89

ตารางที่ 3 รายจ่ายเฉลี่ยของประชาชนในจังหวัดอุบลราชธานี ปี พ.ศ.2559

เขต	จำนวนครัวเรือน	จำนวนคน	รายจ่ายเฉลี่ย/คน/ปี (บาท)
เขตชนบท	326,914	1,173,279	38,307
เขตเมือง	46,169	131,352	54,381
รวม	373,083	1,294,217	39,948

ที่มา: แผนพัฒนาจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ.2561-2564 ฉบับทบทวน, หน้า 89

หากพิจารณาจากรายได้และรายจ่ายเฉลี่ยของประชาชนจังหวัดอุบลราชธานี ปี พ.ศ.2559 พบว่า แม้ครัวเรือนจะมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น แต่ขณะเดียวกันก็มีรายจ่ายที่เพิ่มสูงขึ้นด้วย จึงมีความเป็นไปได้ที่ครัวเรือนของจังหวัดอุบลราชธานีจะมีภาวะหนี้สินที่สะสมเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับเมื่อพิจารณาจากสถานการณ์ความยากจนทั้งภาคตะวันออกเฉียงเหนือในปี พ.ศ.2561 ที่ดำเนินการสำรวจโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้รายงานไว้ว่า “ในปี 2559 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนคนจนเฉลี่ยร้อยละ 13.0 ของประชากรทั้งหมดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ 1.5 เท่าโดยมีเพียง 5 จังหวัด (ทั้งหมด 20 จังหวัด) ที่มีความยากจนในระดับต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ คือ หนองคาย เลย ร้อยเอ็ด ชัยภูมิ และบึงกาฬ” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561, น.5) โดยรายละเอียดแสดงดังตารางข้างล่าง

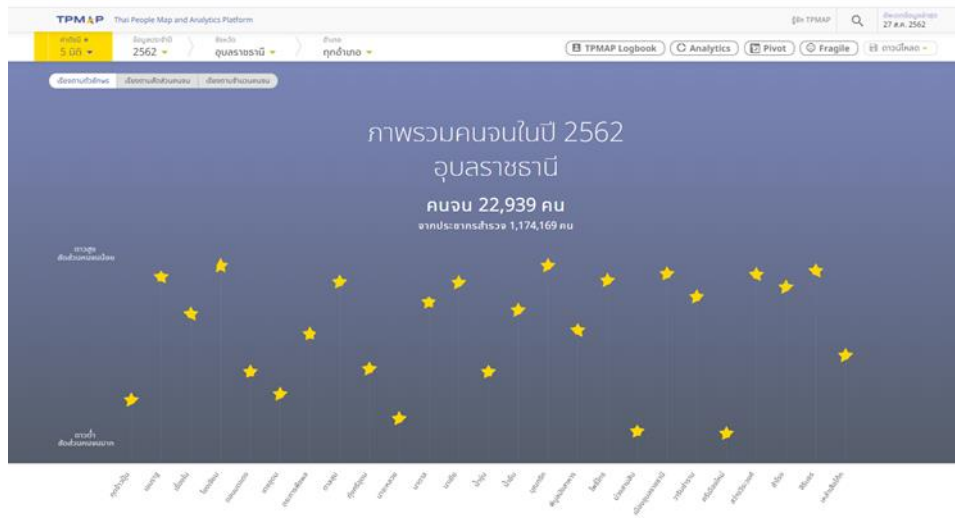
ตารางที่ 4 สัดส่วนคนจน และจำนวนคนจน (วัดจากรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภค) ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภาค/จังหวัด	สัดส่วนคนจน (%)		จำนวนคนจน (พันคน)	
	2558	2559	2558	2559
นครราชสีมา	11.55	8.97	288.8	223.8
บุรีรัมย์	23.43	24.32	292.8	304.3
สุรินทร์	9.79	9.37	109.0	104.0
ศรีสะเกษ	3.01	10.80	31.3	112.0
อุบลราชธานี	11.54	13.69	198.5	234.6

ภาค/จังหวัด	สัดส่วนคนจน (%)		จำนวนคนจน (พันคน)	
	2558	2559	2558	2559
ยโสธร	17.32	16.73	83.7	80.6
ชัยภูมิ	5.64	5.74	54.0	54.8
อำนาจเจริญ	14.26	24.00	39.8	66.6
บึงกาฬ	2.34	7.61	8.3	26.6
หนองบัวลำภู	9.71	10.09	46.2	47.8
ขอนแก่น	5.38	9.67	93.6	168.3
อุดรธานี	4.56	12.10	57.6	152.4
เลย	9.64	4.01	52.1	21.6
หนองคาย	4.26	3.77	19.2	16.9
มหาสารคาม	9.94	14.68	82.5	121.6
ร้อยเอ็ด	2.79	5.25	30.0	56.3
กาฬสินธุ์	17.78	31.99	144.7	259.3
สกลนคร	17.19	13.81	158.6	126.8
นครพนม	16.64	30.24	94.9	171.5
มุกดาหาร	12.76	20.12	44.5	69.8
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	10.30	12.96	1,930.10	2,419.60

ที่มา : ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน สำนักงานสถิติแห่งชาติ, ประมวลผลโดย สำนักพัฒนาฐานข้อมูลและตัวชี้วัดภาวะสังคม สศช.

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่าในปี พ.ศ. 2559 จังหวัดอุบลราชธานีมีสัดส่วนคนจนอยู่ที่ร้อยละ 13.69 ซึ่งเป็นสัดส่วนคนจนที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของสัดส่วนคนจนภาค (อยู่ที่ร้อยละ 13) เป็น 1 ใน 8 จังหวัดที่มีสัดส่วนคนจนเกินร้อยละ 13 และเมื่อสืบค้นข้อมูลจาก TPMAP ซึ่งเป็นระบบ Big Data ของภาครัฐที่สามารถระบุได้ว่าคนจนนั้นอยู่ที่ไหน มีปัญหาในมิติอะไรบ้าง พบว่าในปี พ.ศ. 2562 จังหวัดอุบลราชธานีมีคนจนทั้งสิ้น 22,939 คน จากประชากรที่เข้ารับการสำรวจ 1,174,169 คน คิดเป็นร้อยละ 1.95 ของประชากรที่เข้าสำรวจทั้งหมด

ที่มา: <https://www.tpmmap.in.th/2562/34>

ข้อมูลจาก TPMAP ได้แยกคนจนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายซึ่งกระจายตัวอยู่ใน 25 อำเภอของจังหวัดอุบลราชธานี และเมื่อพิจารณาคคนจนในอำเภอที่เป็นพื้นที่ดำเนินการวิจัยของโครงการ อันประกอบด้วย อำเภอเมืองอุบลราชธานี อำเภวารินชำราบ อำเภอเขื่องใน อำเภอน้ำยืน อำเภอศรีเมืองใหม่ และอำเภอโขงเจียม พบข้อมูลคนจนดังนี้

ตารางที่ 5 สัดส่วนการกระจายตัวของคนจนตามอำเภอที่ทำการศึกษ

ลำดับที่	อำเภอ	จำนวนคนจน (คน)
1.	ศรีเมืองใหม่	2,525
2.	เขื่องใน	1,231
3.	วารินชำราบ	964
4.	น้ำยืน	616
5.	เมืองอุบลราชธานี	307
6.	โขงเจียม	2

พื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ คิด 1 ใน 10 อำเภอที่มีคนจนมากที่สุดของจังหวัดอุบลราชธานี อันประกอบด้วยอำเภอศรีเมืองใหม่ เป็นอำเภออันดับที่ 3 ที่มีคนจนมากที่สุด อำเภอเขื่องในเป็นลำดับ 7 ที่มีคนจนมากที่สุด และอำเภวารินชำราบเป็นอันดับ 9 ที่มีคนจนมากที่สุด

3. สถานการณ์การพนันในจังหวัดอุบลราชธานี

สถานการณ์การพนันในจังหวัดอุบลราชธานี จากการเก็บข้อมูลของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดอุบลราชธานี เมื่อปี 2559 ซึ่งดำเนินการรวบรวมข้อมูลกลุ่มเป้าหมายในระดับพื้นที่ โดยขอความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) สํารวจและจัดเก็บข้อมูลตามแบบจัดเก็บข้อมูลสถานการณ์ทางสังคมจังหวัดอุบลราชธานี (สคจ.) ปี 2559 และสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีการบันทึกข้อมูลเข้าระบบการรายงานสถานการณ์ทางสังคมจังหวัด ซึ่งข้อมูล

ณ วันที่ 15 กันยายน 2559 มี อปท. จัดเก็บข้อมูลแล้ว จำนวน 177 แห่ง จากจำนวน อปท. ทั้งหมด 238 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 74.37 ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพนันถูกจัดว่าอยู่ในสถานการณ์กลุ่มเป้าหมายที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม ที่รวมปัญหาการติดเหล้า/เครื่องดื่มแอลกอฮอล์/ยาเสพติด ปัญหาการติดเกมส์/และการพนันต่างๆ และปัญหาข้าวสุ่มและทำความรำคาญให้ชาวบ้าน พบข้อมูลดังนี้

ตารางที่ 6 สถานการณ์ทางสังคมจังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ. 2559

พฤติกรรมไม่เหมาะสม	เด็ก	เยาวชน	วัยแรงงาน	ผู้สูงอายุ	รวม
1. ติดเหล้า/เครื่องดื่มแอลกอฮอล์/ยาเสพติด (ยาบ้า ยาไอซ์ ยาอี สารระเหย กัญชา ฯลฯ)	880	1,510	6,554	834	9,778
2. ติดเกมส์และการพนันต่าง ๆ	1,341	789	1,398	754	4,282
3. ข้าวสุ่มและทำความรำคาญให้ชาวบ้าน	553	675	374	32	1,634
4. อื่นๆ	10	72	-	12	94
รวม	2,784	3,046	8,326	1,632	15,788

เมื่อพิจารณาจากรายงานการศึกษาสถานการณ์ พฤติกรรม และผลกระทบการพนันในประเทศไทย ประจำปี 2562: สถานการณ์สำคัญรายจังหวัด โดยศูนย์วิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมและธุรกิจ ในส่วนจังหวัดอุบลราชธานี พบประเด็นน่าสนใจดังนี้ (ศูนย์วิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมและธุรกิจ, 2563)

ในส่วนของนักพนัน จังหวัดอุบลราชธานีมีนักพนันรวมหน้าใหม่หน้าเก่า ในปี 2562 จำนวนทั้งสิ้น 1,020,287 คน เป็นอันดับ 2 ของประเทศ ในกลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์เล่นพนัน หากพิจารณาเฉพาะการเล่นหวยใต้ดินพบว่าจังหวัดอุบลราชธานี มีผู้เล่นหวยใต้ดินสูงสุดเป็นอันดับ 3 ของประเทศ มีจำนวนนักพนันรวม 786,948 คน ขณะที่หวยในรูปแบบอื่นๆ พบว่าสัดส่วนผู้เล่นหวยอื่นๆ ของจังหวัดอุบลราชธานีสูงสุดเป็นอันดับที่ 2 ของประเทศ โดยมีนักพนันรวม 114,205 คน ในส่วนของผู้ที่มีประสบการณ์เล่นพนันออนไลน์ พบว่าจังหวัดอุบลราชธานี มีผู้เล่นพนันออนไลน์สูงสุดเป็นอันดับ 1 ของประเทศ ประมาณการจำนวนผู้เล่นพนันออนไลน์ 375,748 คน ในส่วนของการพนันพื้นบ้าน พบว่าจังหวัดอุบลราชธานีมีสัดส่วนผู้เล่นสูงเป็นอันดับที่ 9 ของประเทศ มีนักพนันรวม 108,704 คน ในส่วนของการพนันตามบุญประเพณี พบว่าจังหวัดอุบลราชธานีมีสัดส่วนผู้เล่นสูงสุดเป็นอันดับ 3 ของประเทศ โดยมีนักพนันรวม 16,332 คน และเป็นจังหวัดที่มีสัดส่วนผู้ที่ยอมรับว่าตัวเองติดพนันสูงสุดเป็นอันดับที่ 9 โดยมีผู้ยอมรับว่าติดการพนันถึง 269,759 คน (ศูนย์วิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมและธุรกิจ, 2563)

เมื่อพิจารณาที่คดีความผิดเกี่ยวกับการพนันในจังหวัดอุบลราชธานี ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ ที่ดำเนินการจัดทำสถิติที่สำคัญของประเทศ 21 ด้าน สถิติด้านสาขายุติธรรม ความมั่นคง การเมืองและการปกครอง พบข้อมูลคดีความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพนันจังหวัดอุบลราชธานี ระหว่างปี พ.ศ. 2560-2562 ดังนี้

ตารางที่ 7 ข้อมูลคดีความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพนันจังหวัดอุบลราชธานี ระหว่างปี พ.ศ. 2560-2562

จังหวัด	ประเภทความผิด	2560			2561			2562		
		รับแจ้ง	จับกุม	ผู้ต้องหา	รับแจ้ง	จับกุม	ผู้ต้องหา	รับแจ้ง	จับกุม	ผู้ต้องหา
อุบลราชธานี	การพนัน	2,849	2,812	4,782	2,478	3,898	3,898	1,694	1,687	3,050
	บ่อนการพนัน (เล่นการพนัน ตั้งแต่ 20 คน ขึ้นไป)	3	3	81	2	47	47	2	2	44
	สลากกินรวบ	839	834	842	652	651	651	473	472	473
	ทายผลฟุตบอล/ออนไลน์	653	607	696	833	834	834	544	542	548
	การพนันอื่น ๆ	1,354	1,368	3,163	991	2,366	2,366	675	671	1,985

ที่มา: สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

(อ้างอิงจาก: สำนักงานสถิติแห่งชาติ <http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/09.aspx>)

ข้อมูลคดีความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพนันจังหวัดอุบลราชธานี สะท้อนให้เห็นว่าสถานการณ์การพนันในจังหวัดอุบลราชธานียังคงดำรงอยู่ในจังหวัด เนื่องจากเมื่อพิจารณาจากข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการจับกุมที่เกี่ยวข้องการพนันยังคงมีความถี่อย่างต่อเนื่อง เช่น ข่าวการจับกุมบ่อนไพ่สเตอร์ ในอำเภวารินชำราบเมื่อปี 2651 (มติชน, 12 พ.ย. 2561) การจับกุมโต๊ะพนันบอลกลางเมืองอุบลราชธานี (คมชัดลึก, 12 กรกฎาคม 2561) การที่ชุดปฏิบัติการพิเศษฝ่ายปกครองจังหวัดอุบลราชธานี ค้นบ้าน 2 หลัง พบตู้สล็อตเปิดให้เยาวชนลอบเล่นการพนันในอำเภวารินชำราบ (ไปลีสนิวส์, 17 ส.ค. 2561)

ล่าสุด การเปิดเผยข้อมูลโดย นายสมยศ เชื้อคง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี ว่ามีการปล่อยให้มีการตั้งบ่อนการพนันขนาดใหญ่ในหลายพื้นที่ ถือเป็นการกระทำที่เลวร้าย ล่าสุดในพื้นที่หมู่บ้านสร้างถ่อ หมู่ที่ 2 ต.ประทุม อ.เมือง จ.อุบลราชธานี มีบ่อนการพนันขนาดใหญ่เปิดกันมานานมาก มีประชาชนเข้าไปเล่นวันละประมาณ 200-300 คน ไม่เข้าใจว่าทำไมผู้ใหญ่ในจังหวัดทั้งผู้ว่าราชการ และผู้บังคับการจังหวัดอุบลราชธานีไม่ทราบว่ามีบ่อนการพนัน (โพสต์ทูเดย์, 13 พ.ย. 2562) นอกจากนี้ยังพบสถานการณ์การพนันประเภทอื่นๆ เช่น พนันยิงเป้า-ปาเป้าในงานานประเพณีแข่งเรือยาว พนันมวยตู้ พนันไฮโล การลักลอบจัดให้มีการเล่นการพนันชนไก่ โดยไม่ได้รับอนุญาต ปรากฏในหน้าข่าวเช่นกัน

สถานการณ์การพนันออนไลน์ก็เป็นอีกประเภทการพนันที่พบในจังหวัดอุบลราชธานี งานศึกษาของซูชีพ ประทุมเวียน และคณะ (2561) ทำการศึกษาสถานการณ์และผลกระทบที่เกิดจากการพนันในนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและการเล่นการพนันประเภทต่างๆ ของนักศึกษาที่พักในและรอบสถานศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาความชุกและปัจจัยที่มีผลต่อการเล่นการพนันประเภทต่างๆ ของนักศึกษาที่พักในและรอบสถานศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี (2) เพื่อศึกษาผลกระทบจากการเล่นการพนันของนักศึกษาที่พักในและรอบสถานศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี และ (3) เพื่อเป็นแนวทางในการป้องกันนักพนันหน้าใหม่และลดผลกระทบ

งานศึกษานี้ใช้วิธีการศึกษาด้วยการสัมภาษณ์นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ถึงรูปแบบและช่องทางในการเล่นการพนันของนักศึกษา ผลการศึกษาพบว่าในการเล่นการพนันเกมออนไลน์ที่มีการได้เสียทรัพย์สิน สิ่งของหรือเงินทอง เล่นผ่านหลายช่องทางทั้งในร้านเกมออนไลน์บริเวณรอบที่พัก รอบสถานศึกษาหรือรอบมหาวิทยาลัย บนคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลของตัวเอง คอมพิวเตอร์ของสถานศึกษา คอมพิวเตอร์ของหอพัก บนโทรศัพท์มือถือ สมาร์ทโฟน แท็บเล็ตส่วนตัว โทรศัพท์มือถือหรือแท็บเล็ตของเพื่อนหรือบุคคลอื่น สำหรับการเล่นหวยและสลากกินแบ่งรัฐบาลนั้น ลักษณะการซื้อมีหลายช่องทางทั้งการแท็กกับเจ้ามือหรือเครือข่ายเจ้ามือ (ยี่ปั่ว) โดยตรง ซื้อผ่านช่องทางโซเชียลมีเดีย เช่น ไลน์ เฟซบุ๊ก เมสเซนเจอร์ เป็นต้น ซื้อจากแผงขาย โทรศัพท์สั่งซื้อโดยตรงหรือส่งคนอื่นซื้อ ผากคนอื่นซื้อ จากคนเดินขาย ส่วนการเล่นพนันบอล จะแท็กกับเจ้ามือโดยตรง โตะพนันบอลหรือเครือข่ายเจ้ามือ (ยี่ปั่ว) แท็กบอลผ่านช่องทางโซเชียลมีเดีย เช่น ไลน์ เฟซบุ๊ก ส่งข้อความแท็กผ่านเว็บไซต์ โทรศัพท์แท็ก ผากคนอื่นแท็ก รวมทั้งยังมีการส่งข้อความ เมจเสจ (massage) ผ่านระบบเอสเอ็มเอส (SMS) ในโทรศัพท์มือถือเพื่อร่วมทายผลกีฬา การประกวดแข่งขันต่างๆ เพื่อร่วมชิงโชค ลุ้นรางวัลหรือได้รับของกำนัล โดยส่งผ่านช่องทางโทรศัพท์มือถือส่วนตัว โทรศัพท์มือถือเพื่อน โทรศัพท์มือถือพ่อแม่ ผู้ปกครอง โทรศัพท์มือถือใครก็ได้ที่มีโอกาส (ซูชีพ ประทุมเวียน, 2561, น.67)

จากสถานการณ์การพนันข้างต้นกล่าวได้ว่าจังหวัดอุบลราชธานี มีประเภทของการพนันที่หลากหลาย โดยเฉพาะในส่วนของบ่อนการพนันที่เปิดให้บริการในหลายพื้นที่ของจังหวัดอุบลราชธานี โดยได้รับการแก้ไขปัญหาบ่อนผิดกฎหมายอย่างจริงจังจากทางจังหวัด รวมทั้งบ่อนการพนันเหล่านี้มีสายสัมพันธ์กับทั้งนักการเมือง ข้าราชการระดับต่างๆ จึงทำให้สถานการณ์การพนันในจังหวัดอุบลราชธานี สอดคล้องกับงานศึกษาของศูนย์วิจัยเพื่อพัฒนาสังคมและธุรกิจ โดยเฉพาะในประเด็นของนักพนันหน้าเก่าและหน้าใหม่ที่จังหวัดอุบลราชธานีมีมากที่สุดเป็นอันดับ 2 ของประเทศ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าสถานการณ์การพนันของจังหวัดอุบลราชธานี ยังคงเป็นจังหวัดที่ควรได้รับการพิจารณาและทำความเข้าใจในสถานการณ์การพนันในประเภทต่างๆ และวิเคราะห์ในฐานะปรากฏการณ์ทางสังคมเพื่อเชื่อมโยงมิติต่างๆ ที่มากกว่าเรื่องความถูกผิดกฎหมาย แต่ควรทำความเข้าใจผ่านมิติทางสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจประกอบกันด้วย

4. การพนันที่สัมพันธ์กับความเชื่อ: ผลการศึกษาจากกรณีศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี

ในส่วนนี้จะเป็นการให้รายละเอียดกรณีศึกษาจากพื้นที่ศึกษา ที่มีความหลากหลายของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล อาศัยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยจำแนกเป็น 6 กลุ่ม อันได้แก่ (1) กลุ่มผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) (2) ชาวบ้านทั่วไป (อายุ 26-59 ปี) (3) กลุ่มเยาวชนในเมือง (15-25 ปี) เช่น นักเรียนและนักศึกษาที่นิยมเล่นพนันออนไลน์ ไพ่ หรือ ชนิดพนันอื่นๆ (4) มนุษย์เงินเดือนในเมืองที่เป็นลูกจ้าง ข้าราชการ หรือพนักงาน (5) กลุ่มคนจนเมือง (สามล้อ แรงงานรับจ้าง หาบเร่ แผงลอย เป็นต้น) และ (6) กลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชนชายแดน โดยมีรายละเอียดของจำนวนกรณีศึกษาตามกลุ่มต่างๆ ดังนี้

ตารางที่ 8 ประเภทกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

ประเภทกลุ่มผู้ให้ข้อมูล	อาชีพ	เป้าหมายที่ระบุไว้ในโครงการ	ดำเนินการแล้ว	อยู่ระหว่างการดำเนินการ
กลุ่มผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) ในชนบท	เกษตรกร รับเบี้ยผู้สูงอายุ จักสาน	5	6	-
ชาวบ้านอายุระหว่าง 26-59 ปี ในชนบท	เกษตรกร รับจ้างกรอกน้ำ แม่บ้าน คนงานใน อบต.	10	11	0
เยาวชน (15-25 ปี) ทั้งในเมืองและนอกเมือง	กำลังศึกษา รับจ้างทั่วไป ค้าขาย	10	10	0
มนุษย์เงินเดือน (ลูกจ้างพนักงาน ข้าราชการ) ในเมือง	รับราชการ ครู ทหาร เจ้าหน้าที่องค์กรเอกชน ข้าราชการท้องถิ่น	10	10	0
กลุ่มคนจนเมือง (สามล้อ แรงงานรับจ้าง หาบเร่ แผงลอย เป็นต้น)	รับจ้าง ขายผลไม้ ขาย ไอศกรีม ช่างก่อสร้าง	10	10	0
กลุ่มชาติพันธุ์ในชนบท (บรู)	เกษตรกร ผู้นำชุมชน รับจ้างในชุมชน ขายลือ ตารี	5	5	0
รวม		50	52	0

เนื่องจากสมมติฐานของการวิจัยครั้งนี้ให้ความสำคัญกับความเชื่อ โชคชะตา ดวง สิ่งลึกลับ ที่สัมพันธ์กับการเสี่ยงโชคหรือเล่นการพนัน จึงพบว่าการพนันที่สัมพันธ์กับความเชื่อ โชคชะตา ดวง สิ่งลึกลับจึงมักเกี่ยวข้องกับการเสี่ยงโชคจากตัวเลข กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 6 กลุ่มให้ข้อมูลที่สอดคล้องกันว่า การเล่นหวย การซื้อล็อตเตอรี่ และการเล่นหวยลาว เวียดนาม ล้วนเป็นการเสี่ยงโชคที่มีเหตุปัจจัยเรื่องโชค หรือโอกาสในการสมหวัง ผลลัพธ์ของการเสี่ยงโชคจึงมีโอกาสดังกล่าวและเสียพอกัน โดยในส่วนนี้จะแบ่งการนำเสนอ ดังนี้

- ความหมายของการพนันในมุมมองของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล
- ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเร้นลับที่เกี่ยวข้องกับการเสี่ยงโชค
- พฤติกรรมความเสี่ยงโชคบนความเชื่อของกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม
- ความคิดเห็นต่อประเด็นการพนันในปัจจุบัน

4.1 การพนันในมุมมองของกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

การพนันเป็นหนึ่งในกิจกรรมทางสังคมเพียงไม่กี่กิจกรรมที่เกิดขึ้นในเกือบทุกวัฒนธรรมและในทุกช่วงเวลา ในแง่หนึ่ง อาจกล่าวได้ว่าแทบจะเป็นปรากฏการณ์สากลในสังคมมนุษย์ แม้จะมีความเป็นสากลที่ชัดเจน แต่แนวคิดเรื่องการพนันก็ไม่มี ความหมายที่แท้จริง ความหมายของมันขึ้นอยู่กับบริบททางประวัติศาสตร์และสังคม ตลอดทั้งการรับรู้และประสบการณ์ในการเล่นการพนันแตกต่างกันอย่างมากตามประเภทของการพนัน กลุ่มคนที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการพนัน และสภาพสังคมที่การพนันเกิดขึ้นด้วย ดังที่เข้าใจกันในสังคมสมัยใหม่ การพนันโดยทั่วไปหมายถึงกิจกรรมที่มีความเสี่ยงเข้ามาเกี่ยวข้อง อันที่จริงความเสี่ยงพบได้ในเกือบทุกด้านของชีวิตสังคม ตั้งแต่ความสัมพันธ์ส่วนตัวไปจนถึงการเมืองระหว่างประเทศ (McMillen, 2005) กล่าวได้ว่าการพนัน (Gambling) คือ กิจกรรมหนึ่งในทางสังคมที่แฝงฝังและตกทอดมาพร้อมกับมนุษย์ตั้งแต่อดีต เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการแสวงโชคบนความเสี่ยงและความไม่แน่นอน ซึ่งอาจเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การตัดสินใจออกไปซื้อสินค้าโดยที่ไมทราบวราณเหล่านั้นจะเปิดขายหรือปิดหรือไม่ แต่อย่างไรก็ตาม การนิยามความหมายของการพนันแนวกว้างที่หมายถึงอะไรก็ได้ที่มีลักษณะเป็นธุรกรรมทางการเงิน (Financial Transaction) ที่เกี่ยวข้อง กับผลของความไม่แน่นอน (ธนิต โตอดิเทพย์, 2561, น. 261)

ความหมายของการพนันข้างต้น มีนัยที่สะท้อนให้เห็นทั้งการพนันที่อยู่กับสังคมไทยที่อยู่ในวิถีชีวิตของคนไทยซึ่งไม่แตกต่างจากคนในชาติใดๆ ซึ่งมีธรรมชาติที่ชอบความเสี่ยงและความไม่แน่นอนของผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการพนัน เนื่องจากความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการพนันสามารถพลิกผันชะตาชีวิตทางเศรษฐกิจให้กับพวกเขาได้แม้ว่าจะจะเป็นสถานะที่เกิดขึ้นเพียงชั่วคราวก็ตาม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในงานศึกษานี้ต่างมีความหวังจากความเสี่ยงในโชคชะตาที่ไม่แน่นอน เพียงหวังที่จะให้มีเงินตรา เพื่อใช้ในการดำรงชีวิต ดังกรณีแม่เสริม อายุ 56 ปี เป็นชาวอำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี โดยกำเนิด แม่เสริมประกอบอาชีพหลักคือรับจ้าง อาชีพเสริมเป็นเกษตรกร ซึ่งทั้งสองอาชีพเป็นอาชีพที่มีรายได้ไม่แน่นอน เพราะรายได้ในแต่ละครั้งขึ้นอยู่กับปัจจัยราคาพืชผลการเกษตรในแต่ละปีและความต้องการจ้างงานในแต่ละช่วงเวลา

แม่เสริม กล่าวถึงความล้มเหลวในการประกอบอาชีพว่า ไม่ว่าจะประกอบอาชีพอะไรก็ตาม มักจะขาดทุน อยู่เสมอ “แม่ขายของกะหลูบ แม่เฮ็ดหยังกะ หลูบ แต่ขายเลขนิขายเทื่อแรกตำรวกกะมา กะบ่ถักจับคนอื่นเดะถัก ขายเลขคือกัน บาดนิก้อแม่จะขายเลข เพราะว่าเขาขายได้เปอร์เซ็นต์ดี ร้อยละ 25 บาท ตั้งแต่ก็ 100 ละ 25 ถ้าเขาขายบ่ได้ซื้อ เขาได้กำไรเดะ ถ้าเขาขายแล้วเขาซื้อนิ ขาดทุน! แม่ติดหนี้เลขอยู่ 7000 แม่บ่มีเงินให้เขาจนได้ขายข้าวในเล้า พ่อจนว่า บู้ย เจ้าเขาเด้อบาดนิก้อแม่ ทองบาท 1 แม่กะเบ็ด ข้าวในเล้า แม่กะเบ็ดตั้งแต่ก็ จนฮอดตอนนี แม่เขาเลย แม่เขาแบบว่าซื้อหน้อยลง แต่เดี๋ยวนีแม่กะซื้ออยู่แต่ซื้อบ่หลายเป็น 100 200 ก้อสิได้เป็นหนี้เลข เพราะว่าเขากะบ่อนี้ ไง เขากะบ่เอาเงิน แม่กะเอาเปอร์เซ็นต์ที่ได้ ไปซื้อเลข โตได้ตั้งกะใส่หนัก ๆ มันบ่ถักกะเป็นหนี้ติดบาดนิก้อ กะพอกพูนไปเรื่อย ๆ ไปส่งเขาเลข แบบหักกลบกลบหนี เฮากะยุบบ่จับอีก กะต้องได้มาขายของเจ้าของไปให้ค่าเลขให้มันจับ พ่อกะเลยบอกว่า เขาเด้อบาดนิก้อ เจ้าเสียหลายแล้วเดะนำเลข

นิ กะเลยซา หลังจากนั้นมา 2 ปี หลังจากใช้หนี้ แม่กะขายอยู่แต่แม่บ่ซื้อหลาย เพื่อละ 100 200 ที่แม่เข้าไปซื้อ เพราะว่าแม่กะอยากได้

นอกจากนี้ สำหรับบรรดาผู้ให้ข้อมูลพบว่าการเสี่ยงโชคจากการพนันได้ผลลัพธ์ที่ตอบกลับมามากกว่าเงินที่เสี่ยงโชคลงไป เหตุผลดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจที่จะลงทุนกับความเสี่ยงนั้น ดังกรณีแม่คุณ อายุ 58 ปี เพศหญิง ระดับการศึกษาปริญญาตรี ด้านศิลปศาสตร์ อาชีพหลักเป็นพนักงานราชการ อาชีพเสริมคือการทำเกษตรกรรม เดิมเป็นคนศรีสะเกษ จากนั้นได้ย้ายถิ่นฐานมาที่ อำเภอныยีน จังหวัดอุบลราชธานี “แม่ซื้อเพื่อเสี่ยงโชค! นั่นหมายความว่าหมายเฮา” ครั้งแรกที่แม่คุณเล่นการพนันเล่นเพราะเพื่อน ย้อนกลับไปก่อนที่แม่คุณจะย้ายสายงานเป็นพนักงานราชการ แม่คุณเป็นแม่ค้าในตลาดเพื่อนชวนเล่นจึงได้เข้าสู่วงการ การพนันเป็นครั้งแรก “แม่เริ่มเล่น พ.ศ. 2534 มันจะมีคนขายแต่ก่อนนั้น เขาเอ็นี่ว่าเราเป็นเจ้าแก้อ้อของ ตอนนั้นเล่นเพราะว่าเพื่อนชวนเล่น แล้วมันกะได้เงินหลายเดะ เฮาเอาเงินบาทไปแลกเงิน 70 บาท เนาะ คิดเบิ่งได้ตั้ง 70 เท้า เพื่อนซื้อเราก้ซื้อกับเพื่อน”

ปรากฏการณ์ของการเสี่ยงโชคที่เกี่ยวข้องกับตัวเลข ไม่ว่าจะเป็นหวยใต้ดิน หวยลาว หวยเวียดนาม หรือกระทั่งลอตเตอรี่ สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่ม เห็นตรงกันว่าการเล่นการพนันประเภทนี้ ไม่สร้างปัญหาเท่ากับการพนันในบ่อน การพนันไฮโล หรือการพนันบั้งไฟ พวกเขาสามารถที่จะจำกัดวงเงินในการเล่นพนันกับตัวเลขที่ออกในแต่ละงวดได้ หากเล่นแล้วไม่ถูกหลายงวดติดกัน พวกเขาก็จะหยุดเล่นหรือเล่นในวงเงินที่น้อยลง รวมทั้งในช่วงเวลาของการซื้อเลข เกร็งเลขที่จะออกในแต่ละงวด เป็นช่วงเวลาแห่งมายาภาพของการควบคุมที่ผู้เล่นหรือผู้แทงหวยต่างคิดว่าต้องมีความเป็นไปได้เขาจะถูกหวย มั่นใจว่าตัวเลขที่พวกเขาแทงลงไปจะต้องถูกและทำให้มีเงินใช้จ่ายสิ่งต่างๆ ได้มากขึ้น จากกรณีผู้ให้ข้อมูลทั้ง 52 ราย สามารถจำแนกวงเงินในการเสี่ยงโชคได้ดังนี้

- (1) กลุ่มผู้สูงอายุในชนบท วงเงินที่ใช้ในการซื้อหวยและลอตเตอรี่ต่ำสุดงวดละ 50 บาท และสูงสุดงวดละ 3,000 บาท
- (2) กลุ่มชาวบ้านอายุระหว่าง 26-59 ปี ที่อาศัยอยู่ในชนบท วงเงินที่ใช้ในการซื้อหวยและลอตเตอรี่ต่ำสุดงวดละ 300 บาท และสูงสุดงวดละ 6,000 บาท
- (3) เยาวชน (15-25 ปี) ทั้งในเมืองและนอกเมือง วงเงินที่ใช้ในการซื้อหวยและลอตเตอรี่ต่ำสุดงวดละ 500 บาท และสูงสุดงวดละ 2,000 บาท
- (4) มนุษย์เงินเดือน (ลูกจ้าง พนักงาน ข้าราชการ) ในเมือง วงเงินที่ใช้ในการซื้อหวยและลอตเตอรี่ต่ำสุดงวดละ 500 บาท และสูงสุดงวดละ 4,000 บาท
- (5) กลุ่มคนจนเมือง (สามล้อ แรงงานรับจ้าง หาบเร่ แผงลอย เป็นต้น) รวมถึงคนที่หาเช้ากินค่ำในเมือง วงเงินที่ใช้ในการซื้อหวยและลอตเตอรี่ต่ำสุดงวดละ 200 บาท และสูงสุดงวดละ 5,000 บาท
- (6) กลุ่มชาติพันธุ์บูร วงเงินที่ใช้ในการซื้อหวยและลอตเตอรี่ต่ำสุดงวดละ 200 บาท และสูงสุดงวดละ 500 บาท

4.2 ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเร้นลับที่เกี่ยวข้องกับการเสี่ยงโชค

ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์และเรียบเรียงข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 6 กลุ่ม จำนวนทั้งสิ้น 52 กรณีศึกษา โดยพบความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเร้นลับที่เกี่ยวข้องกับการพนันดังนี้

ดอนปู่ตา/ศาลปู่ตา

ในด้านวัฒนธรรมความเชื่อที่สัมพันธ์กับการพนัน จากกรณีศึกษาพบว่าความเชื่อที่มีอยู่ร่วมกัน คือการเคารพและความศักดิ์สิทธิ์ของดอนปู่ตา/ศาลปู่ตา ภาคอีสานเป็นภูมิภาคที่วิถีชีวิตของผู้คนสัมพันธ์กับสภาพธรรมชาติและภูมิโนเวศส่งผลให้เกิดความเชื่อในพลังที่มองไม่เห็น หรือสิ่งเร้นลับต่างๆ จึงเป็นเรื่องที่มีการสืบทอดและส่งต่อกันมาอย่างยาวนานจนกลายเป็นวัฒนธรรมที่ผูกพันกับวิถีชีวิตและวิถีปฏิบัติตนในสังคม สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่เคารพสักการะที่สำคัญของภาคอีสานที่เห็นเกือบทุกจังหวัดในภาคอีสานคือ ดอนปู่ตา/ศาลปู่ตา

งานศึกษาของ ชานนท์ ไชยทองดี (2560, น.1793) ศึกษาเรื่องเล่ากับมโนทัศน์เกี่ยวกับศาลปู่ตาในจังหวัดศรีสะเกษได้อธิบายว่า ปู่ตาเป็นความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องผีบรรพชนของแต่ละตระกูล ที่ต้องมีกันทุกหมู่บ้านในภาคอีสาน เป็นความเชื่อที่ชาวบ้านแต่ละแห่งเชื่อถือ และยึดมั่นกันอย่างเหนียวแน่นมาแต่เดิม จนกลายเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนในชุมชน นอกจากนี้แล้ว ปู่ตายังเป็นที่พึ่งทางจิตใจให้กับชาวบ้าน ช่วยยึดเหนี่ยวให้เกิดความหวังในชีวิตผ่านการบนบาน (บ่า) ให้ปู่ตาช่วยให้ได้ในสิ่งที่ปรารถนา ปู่ตาเป็นวิญญาณของบรรพชนประจำหมู่บ้านและชุมชน ชาวบ้านจะร่วมกันสร้างศาลปู่ตาหรือชาวอีสานเรียกว่าตูปู่ตาขึ้นประจำทุกหมู่บ้าน ปู่ตาจะคอยคุ้มครองสมาชิกในหมู่บ้าน ตูปู่ตาจะต้องสร้างบนพื้นที่ที่เป็นเนินสูง โนนโคกหรือดอน ซึ่งน้ำท่วมไม่ถึง มีป่าไม้ หนาทึบ ร่มครึ้ม มีสัตว์ป่าหลายชนิด เสียงร้องของสัตว์ประสานกับเสียงเสียดสีของต้นไม้ ทำให้เกิดบรรยากาศบริเวณศาลปู่ตา ดอนปู่ตาหรือตูปู่ตาอยู่สูง และศักดิ์สิทธิ์ยิ่งขึ้น

ความศักดิ์สิทธิ์ของดอนปู่ตา เป็นเรื่องเล่าที่ถูกถ่ายทอดออกมาจากรุ่นสู่รุ่น รวมถึงเคราะห์ร้ายต่างๆ ที่ชาวบ้านทำการละเมิดความศักดิ์สิทธิ์ของปู่ตา เป็นเรื่องตอกย้ำถึงความศักดิ์สิทธิ์ผ่านการให้คุณให้โทษกับสมาชิกในชุมชน กลายเป็นส่วนสำคัญของการถ่ายทอดวัฒนธรรมการเซ่นไหว้ศาลปู่ตาที่สามารถพบในทุกพื้นที่ของภาคอีสาน และปฏิบัติสืบทอดมาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นศาลปู่ตาจึงมิใช่เพียงปกป้องรักษาสมาชิกของชุมชน แต่ยังคงเป็นที่พึ่งสำหรับชุมชนเมื่อพวกเขาเผชิญกับชะตาชีวิตที่พลิกผัน หรือตกทุกข์ได้ยากในเรื่องต่างๆ ไม่ว่าจะปัญหาครอบครัว ปัญหาสุขภาพ ปัญหาทางเศรษฐกิจ รวมถึงการพนันที่ถูกผานเข้ามากับการขอพร การตั้งจิตอธิษฐานต่อศาลปู่ตา จึงเป็นทางออกทางจิตใจให้กับชุมชนในยามที่โครงสร้างทางสังคมและการเมืองไม่สามารถตอบสนองสิ่งที่ชาวบ้านเผชิญได้

ดังกรณีนางนอ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในอำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี จบการศึกษาสูงสุดชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อาชีพขายของ ทำไร่ ทำนา รายได้หลักมาจากการขายยางพารา แต่ขายไม่ได้ตลอดทั้งปี เพราะมีบางช่วงที่ต้องหยุดกรี๊ด ได้เดือนละ 2-3 พัน รายได้รองมาจากการขายของ (ขนม น้ำ ลูกชิ้น ร้านเล็กๆ) ได้เดือนละประมาณ 1 พันบาท เคยย้ายถิ่นฐานจากบ้านเกิดไปทำงานอยู่กรุงเทพมหานคร นางนอเป็นคนที่เข้าร่วมกิจกรรมในทางพิธีกรรมและศาสนาโดยการทำบุญ เข้าวัดในทุกวันพระ ส่วนตัวของนางนอ เชื่อว่ามีจริงเชื่อเรื่องพระ เช่น พระให้หวย เชื่อเรื่องเครื่องราง เรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติสัตว์ประหลาดต้นไม้

นางนอ เล่าถึงความเชื่อในดอนปู่ตา/ศาลปู่ตาว่า “ที่เป็นสิ่งเคารพสักการะของคนในหมู่บ้านว่า “คนในหมู่บ้านก็ให้ความเคารพกราบไหว้บูชาอยู่เป็นประจำ มีพิธีกรรมในแต่ละปี ภาษาชาวบ้านเรียกว่าเลี้ยงเจ้าปู่ มีช่วงปีใหม่ สงกรานต์ หรือของหาย หากมาบนไว้ก็เห็นจริงๆ เวลาที่มีพิธีกรรมที่จัดขึ้นในแต่ละครั้งก็จะมีพวกรวยเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย มีแน่นอนเรื่องหวย มีทั้งขอ มีทั้งท่านให้เอง และมีเสียงไซคจากไซโก่ต้มด้วย ตัวเลขจะออกมาในไซ่ มันก็เป๊ะๆเลยนะ อย่างเช่นเราไปเลี้ยงเจ้าปู่จะเอาไซ่ต้มไปด้วย ถ้าปู่จิ้ม (คนที่ป็นร่างทรงของเจ้าปู่ ภาษาชาวบ้านแถวนั้นเรียกปู่จิ้ม) บอกว่าจะมีไซค ตัวเลขมันก็ออกจริงๆในไซ่โก่”

เช่นเดียวกับ นางเหลียง ผู้สูงอายุที่อาศัยในอำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี อายุ 75 ปี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 รายได้หลักมาจากเงินที่ลูกหลานไปทำงานส่งกลับมาให้ อีกส่วนหนึ่งมาจากเงินสวัสดิการเบี้ยผู้สูงอายุ อาศัยอยู่สองคนกับลูกสาว นางเหลียง เล่นหวยเพราะความยากจน ไม่มีเงินและมีลูกให้ดูแลหลายคน และเมื่อเห็นคนอื่นเล่นแล้วได้เงินจึงเล่นตาม โดยนิสัยส่วนตัวนางเหลียง เป็นคนเข้าวัดทำบุญ ดังที่เล่าว่า “ทำบุญหลายเทื่อ บ่ว่าสิเป็นบุญประจำปี ประเพณีทางศาสนา ที่ยึดถือเป็นแนวปฏิบัติมาตั้งแต่พ่อแม่ แม่ ไบรอน พอได้เฮ็ด เฮากะสบายใจ มันเฮ็ดให้คิดฮอดแต่ก็ สมัยก่อน การเฮ็ดบุญมันเฮ็ดให้เกิดความฮัก ความสามัคคีกัน ฮักกันแบบพี่ แบบน้อง”

ในส่วนของความศรัทธาที่มีต่อคอนปู่ตา นางเหลียงเล่าให้ฟังว่า หมู่บ้านจะมีศาลปู่ตาหรือศาลเจ้าปู่ที่เป็นผีบ้านผีเมืองที่ปกป้องคุ้มครองคนในหมู่บ้าน ศาลหลักบ้าน ศาลมเหสีก ซึ่งสถานที่เหล่านี้ในช่วงเดือนหกก่อนฤดูการทำนาจะมีพิธีการไหว้เจ้าปู่เพื่อขอฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล และให้ผลผลิตในนาข้าวอุดมสมบูรณ์และเป็นการเลี้ยงผีที่ทำสืบทอดกันมาเพื่อความสงบร่มเย็นของคนในชุมชน ให้รอดพ้นจากอันตรายทั้งปวง ตัวนางเหลียงเองก่อนที่จะถึงงวดหวายออกก็จะไปขอโชคจากสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ในหมู่บ้าน รวมถึงคอนปู่ตาด้วย

รูบั้ง

เนื่องจากไบรอนเชื่อกันว่า พญาบั้ง เป็นสัตว์นำโชค จึงกลายเป็นสัตว์ที่คนแห่กันไปขอเลขจากรูบั้ง บั้งคือแมงมุมตัวใหญ่ ในจังหวัดอุบลราชธานีพบบั้งในเขตป่า ดิบแล้ง ป่าเต็งรัง ป่าแถบภาคอีสานทั่วไป โดยส่วนใหญ่คนที่เชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ของบั้ง จะเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ เพราะเป็นความเชื่อที่มาแต่ดั้งเดิม ต้องไปขอหวายจากรูบั้งที่ทำรังหันปากรูไปทางทิศตะวันออกเท่านั้น

นางเหลียง ผู้สูงอายุที่อาศัยในอำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี เล่ากระบวนการขอหวายจากรูบั้งให้ฟังว่า “บั้งคือแมงมุมใหญ่กว่าได้ มันอยู่ในฮู ซัดมาตำปด่าแก้ว กินได้ แต่ว่าบั้งฮูโตมันหันปากฮูไปตะวันออก บั้งฮูนั่นมันขอเลขได้ ที่ขอเลขได้กะย่อนว่ามันเป็นฮูบั้งที่หายากที่ลิหันปากไปตะวันออก อันใดหายากๆแบบนี้มันให้เลขแม่น ยามเห็นฮูบั้งแบบนี้กะลิจังไว้แล้วไถ่ๆมือเลขออก อันเลขที่วานนี้คือเลขไทย แล้วกะไปขอ การขอลิเขียนเลข 0-9 ใส่กระดาษสองชุด พันเป็นม้วนแต่ละเลขละหอยดลงฮูบั้ง ลิเอาไปไล่นิแมนยามมือแลง แต่งชั้นห้าบุชาบอกกล่าวปาวสักเค แล้วขอเลขว่างวดสิมานี่ลือออกโตโตให้บั้งเอาออกมา เลขบนให้เอาออกไกลๆ ปากฮูเลขล่างให้เอาไว้ใกล้ปากฮู ยามมือเข้าสิมาเบ็งเด้อ หลังจากนั้นยามคำตะเวนตกนกเขานอนเฮากะเมื่อ ถ้ามืออื่นเข้ากะไปเบ็ง บั้งกะลิจิเลขออกมาให้ เป็นม้วนหันล่อมอ่อมเลย เฮากะไปเปิดเบ็งยามมือเข้าเปิดเบ็ง ได้เลขแล้วโฮม่วนกูปทีปเลย เฮากะจั่งเอามาซื้อบ้านที่นี่ มันหะเป็นแบบนี้แล้วแนวว่าขอเลขนำบั้งชั้นแล้วล้าเฮ๊ะเฮ้อ”

ภาพจาก: เดลินิวส์, “มาแล้วงวดนี้! โพลีให้เห็นกันจะจะเลขเด็ดจาก “พญาบั้ง”

<https://www.dailynews.co.th/regional/815748>

พญานาค

ความเชื่อที่สำคัญของอีสาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดต่างๆ ที่มีภูมิศาสตร์ติดกับแม่น้ำโขง คือความเชื่อเกี่ยวกับพญานาค ความเชื่อเรื่องนาคนั้นปรากฏอยู่ในดินแดนทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขง ตั้งแต่ตอนใต้ของมณฑลยูนนานของจีนลงมาจนถึงปากแม่น้ำโขง เรื่องราวของพญานาคในดินแดนอีสานของประเทศไทย ที่ว่าคนไทยสมัยก่อนมีความเป็นอยู่ที่สงบ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความเมตตา ภูเขาหรือพญานาคที่มีความนับถือในศาสนาพุทธ ก็มีชีวิตที่สงบเช่นกัน ชุมชนชาวบ้านคุ้นเคยเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้มานาน (อนัญญา ปานจีน, 2553, น.8)

“หนึ่งในบรรดาความเชื่อพื้นฐานที่โดดเด่นของชาวอีสาน คือ ความเชื่อเกี่ยวกับพญานาค ซึ่งเชื่อว่าอยู่ในโลกใต้บาดาลอันศักดิ์สิทธิ์ บันดาลให้ฝนตกลงในทั้งจักรวาลประกอบด้วย มหาสมุทร โลก และป่าหิมพานต์ พญานาคจึงสัมพันธ์กับการทำนา เนื่องจากเกี่ยวข้องกับกรพ่นน้ำให้ฝน ประเพณีใหญ่ของทุกปีของชาวอีสานคือ งานบุญบั้งไฟที่จัดขึ้นบริเวณลำน้ำโขงทุกวันออกพรรษา ประเพณีไหลเรือไฟซึ่งเป็นการบูชาพระพุทธเจ้า บ้างก็ว่าเป็นการบูชาพญานาค พญานาคมักปรากฏในสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในลักษณะสัญลักษณ์ โดยพบได้จากงานสถาปัตยกรรมวัดวาอารามในพระพุทธศาสนา และปราสาทอารยธรรมขอมสาคัญๆ ที่กระจายตัวในภาคอีสาน เช่น ปราสาทพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ ปราสาทพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ก็มีรูปพญานาคทอดยาวไปตามราวบันได” (เกณิกา ชาติชายวงศ์, 2558, น.63)

ความเชื่อเกี่ยวกับพญานาค ส่วนหนึ่งมาจากคุณลักษณะของพญานาค ซึ่ง อนัญญา ปานจีน (2553, น. 33) ได้บรรยายไว้ว่า เนื่องด้วยพญานาคหรืองูใหญ่ เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีพลังอำนาจ เป็นเทพเจ้าแห่งน้ำและความอุดมสมบูรณ์ สัญลักษณ์แห่งความยิ่งใหญ่ ความมีวาสนา และบันไดสายรุ้งสู่จักรวาล เป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์จากการจำศีล บำเพ็ญวาสนา ศรัทธาในพุทธศาสนา ไม่เบียดเบียน เป็นสัตว์มหัศจรรย์ ที่มีคุณสมบัติพิเศษคือสามารถแปลงกายได้ ถึงแม้จะเนรมิตกายเป็นอะไร แต่สภาวะ 5 อย่างนี้ จะต้องปรากฏเป็นงูใหญ่เช่นเดิม คือ ขณะเกิด ขณะลอกคราบ ขณะผสมระหว่างนาคกับนาค ขณะนอนหลับโดยไม่มีสติ ที่สำคัญตอนตายก็กลับเป็นงูใหญ่เหมือนเดิม

ด้วยคุณลักษณะของ “งูใหญ่” จึงทำให้พญานาคมีทั้งความดุร้าย มีพิษ สามารถทำให้คนตายได้ในระยะไม่นาน และด้วยอุปนิสัยที่ค่อนข้างประหลาดและลึกลับในสายตามนุษย์ด้วยพฤติกรรมที่ยากต่อการอธิบาย เช่น สามารถลอบครอบที่เปรียบเสมือนการเกิดใหม่เป็นอมตะ ไม่รู้จักแก่ การแผ่แม่เบี้ย ส่งเสียงขู่วรรณถึงลักษณะความเป็นอยู่ที่สันโดษ เคลื่อนไหวอย่างช้าๆ สง่างาม แววดตาที่เป็นประกายมีความเย่อหยิ่งแต่แฝงด้วยอำนาจที่ลึกลับอยู่ภายใน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งจูงใจที่ทำให้มนุษย์นับถือและบูชาพญานาค (อนัญญาปานจัน, 2553, น.33) ดังนั้นพญานาคจึงให้ทั้งคุณและโทษได้

งานศึกษาของ ปุณณทริย เจียวิริยบุญญา (2556) ได้ศึกษากรณีตัวอย่างของคนที่เชื่อและบูชาพญานาคในจังหวัดนครพนมและแขวงคำม่วน โดยผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งซึ่งเป็นอาจารย์ในจังหวัดนครพนมเล่าถึงความเลื่อมใสในการบูชาพญานาคว่า วันหนึ่งไปทานข้าวที่ร้านอาหารแห่งหนึ่งที่ตั้งอยู่บริเวณริมฝั่งตรงแม่น้ำโขงได้บูชารูปปั้นพญานาคสองตัวบนอ่างน้ำซึ่งถูกจัดวางไว้หน้าร้านอาหาร รวมทั้งรวมบริจาคเงินใน “กองบุญพญานาค” เพื่อสมทบทุนสร้างองค์พญานาคเพื่อบูชาที่วัดแห่งหนึ่งในจังหวัดนครพนม ความศรัทธาและความเชื่อต่อพญานาคส่งผลให้ชีวิตเปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยคิดฆ่าตัวตาย เพราะมีปัญหาชีวิตทั้งเรื่องสามีและหนี้สิน แต่หลังจากหันมานับถือบูชาพญานาค ชีวิตก็เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นแบบหน้ามือเป็นหลังมือเหมือนตายแล้วเกิดใหม่ และยังคงบูชาพญานาคในทุกวันขึ้น 15 ค่ำ วันพระ หรือวันสำคัญต่างๆ ด้วยพวงมาลัย 9 พวง น้ำแดง เหล้าขาว และผลไม้ 9 อย่าง โดยเชื่อว่าการสักการะบูชาพญานาคจะทำให้ชีวิตเจริญรุ่งเรืองหน้าที่การงานก้าวหน้า อยู่ที่ใดก็ไม่ลำบากเงินทองไหลมาไม่ขาดสาย ทำการค้าก็ประสบผลสำเร็จในอาชีพ มีความสุขกายสบายใจเกิดแก่ผู้ที่เคารพบูชา

ความเชื่อเกี่ยวกับพญานาค ก็ปรากฏในความเชื่อของผู้ให้ข้อมูลของจังหวัดอุบลราชธานีเช่นกัน ดังกรณีน้องรุ่ง (นามสมมติ) เพศหญิง อายุ 24 ปี อาชีพรับจ้างทั่วไปและธุรกิจส่วนตัว รายได้หลักมาจากเงินจากงานประจำที่ทำตกอยู่เดือนละ 13,000 บาท แต่มีรายได้แปรปรวน ย้ายถิ่นฐานจากร้อยเอ็ดมาอุบลราชธานี มีภาระพึ่งพา 3 คน ได้แก่ พ่อ แม่ และน้องที่กำลังศึกษาอยู่ในขณะนี้ รุ่งเล่นการพนันห่วยครั้งแรก ปี พ.ศ. 2557 ปัจจัยที่ทำให้รุ่งเล่นการพนันคือเพื่อนชักชวนให้เล่นเพราะว่าได้เงิน อีกทั้งปัจจัยเรื่องความขัดสนด้านการเงิน น้องรุ่งต้องการช่วยเหลือพ่อแม่จึงเล่นการพนัน น้องรุ่งกล่าวถึงการเล่นการพนันครั้งแรกว่า “*ปมี้เหตุการณ์หยั่งเข้ามาเกี่ยวข้อง การเล่นการพนันเป็นเรื่องของดวง พ่อแม่เดือนร้อนเรื่องเงิน ทุกครั้งที่เอาเงินให้พ่อกับแม่ จะมีเงินเข้ามาโดยบ่คาดคิด ก่อนเลขลือออก จะเอาเงินให้พ่อแม่ เชื่อว่าการทำดีกับพ่อแม่จะได้เงินอะไรหลายเกี่ยวข้องเกี่ยวกับพ่อกับแม่ ถ้าเอาเงินให้พ่อกับแม่จะได้โชค*” น้องรุ่งซื้อห่วยเป็นประจำ แต่ละงวดไม่เกิน 4 ใบ ห่วยใต้ดินจะลงทุนไม่เกิน 500 บาท ต่องวด และไม่เกิน 1,000 บาทต่อเดือน”

เมื่อถามรุ่งมีความเชื่อเรื่องใดบ้าง รุ่งเล่าว่า มีความเชื่อเรื่องพี่ขมขง เครื่องรางของขลัง และพญานาค “*ข่อยเชื่อเรื่องพี่ขมขงคล ไม้ขมขง เช่น รวยบ่เลิก พารวย พญาพันมือ ถ้าปลูกไว้แล้วต้นไม้ดอก ต้นไม้จะพารวย อยู่บ้านมีหลาย ปันให้เพื่อนบ้านคือกัน แต่ของคนอื่นบ่ออกหน่อ คือของข่อย ตั้งแต่ได้มาลูกค้าเยอะขึ้นห่วยก็ถูกดู ความเชื่อเรื่องเครื่องราง มาจากแฟน เพราะว่าแฟนขายพระเครื่อง เคยขอว่าให้ถูกห่วยเยอะๆ ถ้าถูกจะห่มจีวรให้ และอัดกรอบให้ ก็เลยถือเลขอิหสิงวนั้น ข่อยก็เลยอัดกรอบทององค์นั้นให้พี่ล ละกะมีความเชื่อเรื่องพญานาค ข่อยเชื่อเรื่องพญานาคแสดะ ข่อยฝันว่าพี่ล่อยากมาอยู่หน้า กะเลยไปหาอ่านข้อมูลการบูชาพญานาคว่าถ้าจะเชิญพญานาคมาอยู่ในบ้านต้องทำแนวไต้ เขาบอกว่าต้องทำความสะอาดบ้านเพราะว่าพี่ลมักสะอาด มื่อต่อมาข่อยกะเลยไปร้านขายรูปปั้นพญานาค ไปบูชาพี่ลมาอยู่หน้า มื่อนั้นข่อยบ่ได้นัดกันกับแฟน แฟนข่อยทำความสะอาดบ้านพอดี เป็นเรื่องที่บังเอิญมากเลย มื่อต่อมากะฝันว่ามุ้งมันสกปรก พี่ลมาเข้าฝัน เต็มเลย หลังจากที่เอาพี่ลมากะขอให้มีโชคถูกห่วย ก็ถูกอิหสิ เชื่อหลายแสดะพญานาคนี้*” และสิ่งศักดิ์สิทธิ์มี

บทบาทเป็นอย่างมากต่อการเล่นการพนันของรุ่งโดยเชื่อว่า “80% ช่วยให้มีโชค และอีก 20% คือดวง เพราะว่าโดยส่วนตัว ลีรับรู้ว่ามีอัยยัง จะเกิดในอนาคต เหมือนอะไร ละจะเกิดขึ้นจริง ช่วยมักฝันเห็นภาพที่จะเกิดขึ้นในอนาคต บางทีอัยรู้สึกตัวตัวเองจะถูกหวย กะถึอัยหลี บางครั้งเหมือนมีอะไรกระซิบข้างหูบอกว่าลีมียอัยยังเกิดขึ้น” รุ่งกล่าวว่า

นอกจากนี้ ปัจจัยเรื่องข้อจำกัดด้านการเงินทำให้รุ่งตัดสินใจเล่นการพนัน รุ่งกล่าวว่า “เขามีรายได้ น้อย การที่เขาซื้อหวย เฮ็ดให้เขามีรายได้เข้ามาเพิ่มมากขึ้น มันอาจจะไม่ได้ตลอดกะจริง แต่กะพอให้มีรายได้ เพิ่มขึ้น ช่วยได้เยอะเลยกะว่าได้” รุ่งเคยประสบความสำเร็จจากการซื้อหวยโดยถูกรางวัลข้างเคียงได้เงิน จำนวนกว่า 2 แสนบาท

ภาพที่ 1 การบูชาพญานาคหน้าบ้านของรุ่ง

ไอ้ไข่

ไอ้ไข่วัดเจดีย์ หรือ ตาไข่วัดเจดีย์ คือรูปไม้แกะสลักของเด็กชายอายุประมาณ 9 -10 ขวบ ตั้งอยู่ในศาลาในวัดเจดีย์เชื่อกันว่าเป็นวิญญานศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตย์อยู่ ณ วัดแห่งนี้เป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้านตั้งแต่นั้นในระแวกใกล้เคียงไปจนถึงต่างจังหวัดในแถบภาคใต้จากศรัทธาที่เชื่อกันว่า “ขอได้ไหว้รับ” โดยเฉพาะโชคลาภและการค้าขาย เรื่องราวของไอ้ไข่หรือตาไข่นั้น มีที่มาจากการที่ชาวบ้านแถวนั้นเคยเห็นภาพเด็กวิ่งเล่นอยู่ในบริเวณวัด เมื่อเข้าไปหาดูก็ไม่พบว่ามีเด็กมาพักอาศัยในบริเวณนั้นแต่อย่างใด เหตุการณ์เช่นนี้ปรากฏให้เห็นอยู่เสมอ ชาวบ้านจึงเรียกเด็กที่ปรากฏร่างนั้นว่า "เด็กวัด" ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นวิญญานที่สถิตย์อยู่ ณ วัดเจดีย์แห่งนี้ และเรียกวินญานดวงนี้ว่าไอ้ไข่ ซึ่งเป็นคำที่ชาวบ้านในภาคใต้ใช้เรียกเด็กเล็กๆ เมื่อเชื่อกันว่าไอ้ไข่คือวิญญานดวงหนึ่ง แต่ไม่มีใครเคยเตือนร้อนเพราะวิญญานดวงนี้ นอกจากการปรากฏร่างให้เห็นก็อาจจะมีการเล่นกับผู้ที่มาค้างแรมในวัด ไอ้ไข่ จึงเป็นที่รักของชาวบ้าน ใครมีเรื่องเตือนร้อน วัว ควาย หมู ข้าวของสูญหาย ก็มาจุดธูปบนบานขอให้ช่วยกันหา ซึ่งก็มักจะประสบผลเสมอมา ตำนานไอ้ไข่มีหลายเรื่องด้วยกัน บ้างก็ว่าไอ้ไข่คือวิญญานเด็กที่ติดตามหลวงพ่อดวง เมื่อหลวงพ่อดวงธุดงค์มาถึงวัดร้างแห่งนี้ และรับรู้ด้วยญาณของท่านว่าที่นี่มีทรัพย์สินโบราณฝังอยู่ จึงให้วิญญานดวงนี้เฝ้าดูแลปกป้องรักษาทรัพย์สินของแผ่นดิน อยู่ที่วัดแห่งนี้ตั้งแต่นั้นมา ในขณะที่บางตำนานก็ว่า ไอ้ไข่ คือเด็กลูกชาวบ้านแถวนั้นที่เคยวิ่งเล่นอยู่ในวัดตั้งแต่เมื่อครั้งยังเป็นวัดโบราณ ต่อมาเด็กคนนั้นประสบอุบัติเหตุตกน้ำเสียชีวิต วิญญานของเด็กคนนั้นซึ่งผูกพันอยู่กับวัดก็สถิตย์ที่วัดแห่งนี้ตลอดมา (<https://sites.google.com/a/svc.ac.th/wad-cediy-xi-khi/history>)

ครูแม่ฮ่อง เป็นหนึ่งในคนที่บูชาไอ้ไข่ และประสบความสำเร็จในการเสี่ยงโชคจากหวยใต้ดิน ปัจจุบันอายุ 47 ปี ประกอบอาชีพรับราชการครู เดิมพื้นเพเป็นคนเดชอุดม แต่ย้ายถิ่นฐานมาอยู่อำเภอนาจจะหลวง ครู

น้องเริ่มเล่นการพนันครั้งแรกจากการซื้อหวยใต้ดินจากคนในหมู่บ้าน เริ่มเล่นอายุ 37-38 ช่วง พ.ศ. 2554 ถึงปัจจุบัน เมื่อเทคโนโลยีเข้ามาทำให้มีความสะดวกในการซื้อหวยมากขึ้น “เพื่อแรกกะซื้อนำคนในหมู่บ้าน เดี่ยวนิกะฉลาดเข้าเว็บ ไปเล่นแล้วขาดนิ มันง่าย มันได้เงินไว ได้เงินอ้อหลี เจ้าได้เงินท้อได้ กะได้อ้อหลี ยามได้หลาย กะโอนไปใส่บัญชีเฮา มาซื้อหวยจริงจังช่วง อายุ 37 38 แต่พุ้นละ พ.ศ.2554 เริ่มเล่นมาเรื่อย ๆ แต่แม่กะบ่เล่นหลาย ยามบ่ได้ ยามมันตะ เฮากะเจ็บตะลูก เล่นสูงสุดกะ 2-3 พัน บ่ได้เล่นถึงขั้นเป็นหมื่น งวดก่อนนั้นแม่กะถึกล้อตตารี 4 เลขท้าย 2 โต” ครูแม่น้องกล่าว

ครูแม่น้องเล่นการพนันหวยเพียงประเภทเดียว แต่ทว่าด้วยความที่เป็นคอหวยตัวโยง ครูน้องจึงมีความรู้เรื่องหวยออนไลน์เป็นอย่างดี “แม่เล่นการพนันหวยอย่างเดียว เล่นทุกม้อ ซื้อในเว็บ มี 3 นอย พุ้นเด้อ เดี่ยวนิ ซื้อในเว็บกะบ่ได้ซื้อหลาย ซื้อ 5 บาท เฮากะได้ 450 แล้ว นอยพิเศษ นอยปกติ นอย VIP ม้อได้ลาวกะ เล่นลาว พอได้ค่ากับข้าว 10 บาทกะ 900 น้อ บ่ได้ซื้อหลาย 5 บาท 10 บาท ม้อนี้กะได้ 10 บาท บ่ได้ซื้อหลาย 5 บาท 10 บาท” เมื่อถามถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ครูแม่น้องเล่าว่า “ไหว้บูชายุ่งตะละ บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แม่บูชาไอ้ไข่ ม้อเข้ากะว่าสิไปซื้อหุ่นกับชุดทหารมาให้เพ็ด ว่าให้หมา น ๆ สิซื้อหุ่นเด็กน้อยผู้ชายกับชุดทหารมาให้ใส่ ศาลกะมีหน้าเฮือน มันบ่ได้เอาใส่ทุกม้อดอก ไอ้ไข่เพ็ดมักทหารเด่ ม้อนั้น ซ้อธมาหาให้เพ็ด ได้เว้านำเพ็ดว่าให้หมา นว่าสิไปเอาชุดทหารมาให้ สิไปหามาให้เพ็ดดี มันได้เว้าไว้ ก่อนสิตั้งศาล กะได้หน้าเอา หน้าเอา จนว่าจะเอาเฮือนมาให้กะได้เอามาอ้อหลี เอามานำครูน่ากัน อยู่หน้าศูนย์ (ที่ทำงาน) หมานกะเอาค่าหมากค่าฟูไปถวาย แม่เอาไปถวายเกือบสิม้อ เฮาเหลียวบ่เห็น กะสิมาช้อยเฮา มันมีเซ็นเต้ ก่อนที่ท้อบ้านกะบอกอยู่ว่าถ้าหมา นสิเอาบ้านมาให้ กะต้องเว้าแล้วต้องรักษาสัจจะ นำแนวมนี่ อย่าไปเว้ามะล้ามะลอยบเฮ็ดได้ ถ้าว่าสิให้หยังกะต้องให้”

ภาพที่ 2 ไอ้ไข่ เครื่องรางนำโชคที่ครูแม่น้องพกติดตัวตลอดเวลา

ภาพที่ 3 โต๊ะบูชาไอ้ไข่ที่บ้านครูแม่น้อง

ดวง โชค และความหวัง

สำหรับผู้ที่ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเร้นลับที่มีส่วนทำให้ช้อห่วยแล้วถูก กล่าวได้ว่าเป็นความสำเร็จของความเชื่อของปัจเจกบุคคลเหล่านั้น ซึ่งต่อกย้ำความศักดิ์สิทธิ์ต่อความเชื่อในพลังที่มองไม่เห็น อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้ช้อห่วยเหล่านั้นไม่สมหวังในแต่ละงวด ซึ่งที่พบคือไม่มีใครกล่าวโทษถึงความไม่ศักดิ์สิทธิ์ พวกเขา กลับโทษสิ่งที่เรียกว่า “ดวง” ของตนเอง ซึ่ง “ดวง” ในที่นี้มีความหมายคล้ายคลึงกับความเชื่อของคนจีนที่เชื่อว่า “โชคชะตา” (fate) เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดมาโดยสวรรค์หลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งโชคชะตาจะนำไปสู่สิ่งที่ดีหรือ นำไปสู่สิ่งที่ไม่ดีตลอดชีวิตของมนุษย์ เช่นเดียวกับกรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานีหลายคนเชื่อว่าการที่ตนไม่ถูกห่วย แม้ว่าจะได้ไปขอเลขจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก็ตาม เป็นผลมาจาก “ดวง” ตนเองที่ไม่มี จึงทำให้ไม่มีโชค (ลาภ) ในงวดนั้นๆ ดังเช่นกรณี นางกอ (นามสมมุติ) อยู่อาศัยในอำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี อายุ 42 การศึกษาสูงสุด ประถมศึกษาปีที่ 6 อาชีพปลูกจ้ำร้านอาหารในโรงงาน รายได้หลักมาจากการรับจ้างขายของ รายได้รองมาจากการทำไร่มีน รายได้ประจำรับจ้างขายของ มีประสบการณ์ย้ายถิ่นไปทำงานอยู่ที่กรุงเทพฯ ตั้งแต่อายุประมาณ 13 ปี ถึงอายุ 35 ปี ปัจจุบันมีสมาชิกในครัวเรือน 4 คน ได้แก่ตนเองและลูกชายอีก 3 คน ส่วนสามีพึ่งเสียชีวิตไป เธอมีส่วนร่วมในกิจกรรมพิธีกรรมและศาสนา เช่น เข้าร่วมงานบุญประจำที่วัด งานทำบุญตักบาตรที่วัด เลี้ยงเจ้าปู่ที่ศาลปู่ตา เป็นต้น และมีความเชื่อเชื่อเรื่องผี หรือ พระ หรือ นาค เครื่องราง หรือ พราหมณ์ หรือ สิ่งเหนือธรรมชาติ หรือ ต้นไม้หรือสัตว์ ประหลาด หรือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์

ก่อนห่วยออกเกือบทุกงวด นางกอ จะขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ เธอเล่าว่า “ไปขอบ่อย แต่บางงวดก็ไม่ได้ไปขอ แคไปหาท่าน ท่านก็ให้ตัวเลขมาเอง มันก็ถูก แม่นยำมาก ก็คิดว่าสิ่งเหล่านี้มีอยู่ก็เลยขอ แล้วก็ถูกด้วย” แต่หากขอพรแล้วไม่ถูกห่วยเธอคิดว่าสาเหตุมาจาก “ไม่มีโชค เพราะเราไม่มีดวง แต่วันไหนที่เรามีดวงมันก็ง่ายไม่ยาก”

กรณีนางสาวแอน (นามสมมุติ) เพศหญิง อายุ 26 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี ประกอบอาชีพเจ้าหน้าที่องค์กรเอกชน โดยมีรายได้หลักคือเงินเดือนประจำ แอนการเข้าร่วมกิจกรรมในพิธีกรรมและศาสนา บางเป็นบางครั้ง เพื่อการส่งสมบุญบารมี เช่น ในวันคล้ายวันเกิด วันพระ วันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น ในเรื่องความเชื่อเรื่องผี หรือ พระ หรือ นาค เครื่องราง หรือ พราหมณ์ หรือ สิ่งเหนือธรรมชาติ หรือ ต้นไม้หรือสัตว์ประหลาด หรือ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ แอนบอกว่า “เชื่อและไม่ลบหลู่ เพราะเป็นสิ่งที่มองไม่เห็น” เนื่องจากภาระงาน

ของแอนต้องลงพื้นที่ในอำเภอต่าง ๆ ดังนั้นเวลาที่ขอพรต่อสถานที่ต่าง แอนเล่าว่า “โดยมากจะขอพรให้มีชีวิตที่ดี สุขภาพแข็งแรงทั้งตนเองและครอบครัว ร่ำรวยและขอหวย เดือนละประมาณ 1-2 ครั้ง จากสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ วัด และตามสถานที่ของชุมชนที่ได้ไปลงพื้นที่” แอนบอกว่าสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ วัด เป็นสถานที่ที่ทำให้สบายใจ เสมือนได้ปล่อยวางสิ่งที่เป็นทุกข์ใจ หลังจากไปสถานที่เหล่านี้ทำให้สุขภาพสบายใจ และทำให้มีตัวเลขกลับมาเสี่ยงหวย แม้ว่าแอนจะถูกหวยไม่บ่อยนัก แต่ “ยังคงขอพรอยู่ตลอดเพราะถือว่าเป็นความหวังในชีวิต เราไม่ได้ขอเฉพาะเรื่องหวยอย่างเดียว เรื่องอื่นๆก็ขอด้วย หากพรนั้นไม่ได้ช่วยในเรื่องหวยก็ขอให้ช่วยในเรื่องอื่นๆ แทน ขอแล้วทำให้มีความหวังในชีวิต มีความสุข”

เช่นเดียวกันกับนายสุ (นามสมมุติ) เพศชาย อายุ 29 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรี ปัจจุบันประกอบอาชีพข้าราชการ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ย้ายถิ่นฐานจากอำเภอสำโรงมาอยู่ที่อำเภอน้ำเย็น แต่ก็ยังเที่ยวกลับบ้านที่อำเภอสำโรงทุกอาทิตย์ รายได้ประจำ 20,000 บาท รายได้เสริมมาจากการเลี้ยงไก่บ้านขาย จำนวนที่ฟักฟิงในครัวเรือน 1 คน การเปลี่ยนแปลงหรือจุดเปลี่ยนสำคัญในชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการพนันของนายสุมาจากการกู้เงินมาลงทุนทำธุรกิจส่วนตัว ได้แก่ กิจการเครื่องซักผ้าหยอดเหรียญ จึงเริ่มต้นเป็นหนี้ แต่ต้องการใช้หนี้ให้หมดในระยะเวลาสั้น จึงตัดสินใจเล่นการพนัน เพื่อหวังว่าจะนำเงินที่ได้ไปใช้หนี้ให้หมด จุดเปลี่ยนเรื่องการทำธุรกิจเป็นแรงจูงใจที่เล่นการพนัน เนื่องจากหวังว่าจะมีโอกาส อาจทำให้มีเงินเป็นหมื่น จึงตัดสินใจซื้อหวย เพราะถ้าถูกหวยจะได้เงินเพิ่มขึ้นหลายเท่า ถ้าจะผลตอบแทนจากธุรกิจได้เงินช้า การพนันประเภทหวยใต้ดินและสลากกินแบ่งรัฐบาลเป็นการพนันที่เล่นประจำ เพราะสามารถเล่นได้บ่อยและหลายรางวัล นายสุเข้าร่วมงานประเพณีกับชุมชนในฐานะประชาชนธรรมดา กิจกรรมที่เข้าร่วมบ่อยครั้งได้แก่ กิจกรรมตักบาตรวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

นายสุเชื่อเรื่องวัตถุมงคล ได้แก่ พระที่สร้างขึ้นในโอกาสต่าง ๆ เกจิอาจารย์ดัง ๆ จะบูชาเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต นอกจากนี้ ยังมีความเชื่อเรื่องภูตผี เจ้าปู่ ดอนปู่ตา คุณสุเล่าว่า “อำเภอสำโรงมีประเพณีทำบุญเลี้ยงบ้านที่ป่าชุมชนเป็นประจำทุกปี คนในหมู่บ้านเรียกว่า ดอนเจ้าปู่” และสุดท้าย ความเชื่อเรื่องพญานาคเป็นความเชื่อที่ทำให้เกิดความสบายใจ แต่ไม่ได้เชื่อมาก เชื่อในระดับ 50 % และอีก 50 % เชื่อการกระทำของตนเองในชีวิตประจำวันที่จะนำไปสู่ความสุข

แม้ว่านายสุจะไม่ประสบผลสำเร็จจากการซื้อหวย เขาก็ยังคงมีความหวังว่า งวดถัดไปจะถูกหวยสักงวด แม้ว่าเขาจะรู้สึกผิดหวังจากการซื้อหวยซ้ำๆ เขาก็ยังจะซื้อโดยไม่หวังพึ่งพาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คุณสุกล่าวว่า “ไม่เชื่อเรื่องต้นไม้ที่ผิดปกติตามธรรมชาติจะให้หวย เพราะเป็นเรื่องของความผิดปกติทางธรรมชาติเท่านั้น ไม่ประสบความสำเร็จก็ซื้องวดใหม่ ซื้อหวยตามความฝันของตัวเอง เช่น ฝันเห็นตัวเองก็ซื้อเลขอายุตัวเอง ฝันเห็นรถยนต์ ก็ซื้อเลขป้ายทะเบียนรถ” “ซื้อต่อไปเพราะงวดนี้ อาจยังไม่มีโชค” เป็นเรื่องธรรมดาของการเล่นการพนันที่มีโอกาสได้และเสีย มี 50% เท่ากัน โอกาสของเราอาจจะยังไม่มาถึง ยังไม่มีโชค โชคไม่ได้มากับความเชื่อเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกัน

กล่าวได้ว่าการเสี่ยงโชคจากตัวเลข บนสมมติฐานเรื่องดวง โชค เป็นกลไกในการสร้างความหวังให้กับชีวิต แม้ว่าหลายคนจะทราบดีว่าโอกาสของการถูกอาจมีน้อยกว่าโอกาสที่ไม่ถูกหวย แต่พวกเขา ก็ยังคงเล่นหวยต่อไป เพราะมีความหวังว่าจะถูกหวยสักครั้งหนึ่ง ไม่งวดนี้ก็งวดถัดๆ ไป

ความต้องการชนะเหนือผู้อื่น

นอกจากความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์และผูกพันไปถึงเรื่องดวงและโชค ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการเสี่ยงโชคกับตัวเลขทั้งหวย หวยลาว หวยเวียดนาม และล็อตเตอรี่ แต่ก็ยังมีผู้เล่นการพนันที่ต้องการเล่นเพื่อชนะเหนือผู้อื่น

ตั้งกรณีศึกษาของพ่อทอง ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป พ่อทองเป็นคนพื้นเพบ้านเกิดจังหวัดอำนาจเจริญ จากนั้นได้ย้ายมาตั้งหลักปักฐานที่หนองบัวลำภู และย้ายมาตั้งหลักปักฐานที่อำเภอน้ำยืน จังหวัดอุบลราชธานี จนถึงปัจจุบัน พ่อทองเป็นนักพนันที่ชื่นชอบการเล่นไฮโลเป็นชีวิตจิตใจ พ่อทองเล่าว่า “ตั้งแต่เล่นการพนันเพื่อแรก ผมกะเล่น ไฮโลเลย เล่นไฮโล อย่างเดียว เพราะว่ามัก มักไฮโล อย่างอื่นผมบ่มัก เล่นจนว่าเขาโกงผมบ่ได้นั้นละ ผมเล่นเพื่อแรกเลย เล่นตั้งแต่ พ.ศ. 2520 เล่นตอนอายุ 21 ปี ตอนนั้นที่ตัดสินใจเล่น เพราะว่าทำอาชีพทหารพรานเนาะ บ่มีเงิน กะเลยไปเล่น เล่นเพื่อแรก ๆ เลย กะแพ้ เขาอยู่ดอก แต่ว่าเล่นไปเล่นมา มันกะเก่งไปเรื่อย ๆ มันกะบ่แพ้เขานั้นหนา กะเลยเล่นมาเรื่อย ๆ เล่นมาจนเก่ง จนมีทักษะ ตอนนั้นกะบ่ได้ดูแลใฝ่ ตัวคนเดียว ลูกเมียกะทำอะไรทำนา ช่วงนั้นบ่ได้เล่นม่วนเลยเต๋อ การพนันนี้... สำหรับคนอื่นที่เขาวางานนั้น เล่นนำกันเล่นให้มันสนุกเล่นให้ม่วน แต่ว่าผมบ่ได้เล่นม่วน ผมนิเล่นเอาเงิน อยากรู้ได้ เพราะว่าถ้าเล่นไป บ่บ่ เสียมา มันยาก กะต้องเล่นจริงจัง ถ้าเสียกะเสีย 1-2 พัน ได้กะได้หลาย ได้เป็นหมื่น กะได้อยู่เดะครับ”

พ่อทองมีประสบการณ์การเล่นไฮโลที่หลากหลาย ทั้งวงไฮโลในชุมชนไปจนถึงไปเล่นต่างประเทศ เขาเล่าถึงประสบการณ์การเดินทางไปเล่นไฮโลให้ฟังว่า “ผมนิเดินทางไปเล่นเลย ภาคใต้ผมกะไป ข้ามน้ำไปเล่นอยู่มาเลเซียผมกะไป เขาพาไปเล่น เขาไปตัดอ้อย กะเอาไฮโลไปบ่ไป เล่นอยู่มาเล ตอนนั้นกะบ่มีเงิน ติดหนี้เขา 3 4 หมื่น ติดหนี้หัวหน้า ผมกะไปแทง มันเป็นไฮโลแม่เหล็กโตนั้น ผมกะไปเล่น”

พ่อทองยังเล่าถึงการเล่นพนันว่าเขาเองไม่ได้เล่นเพื่อเอาเงินมาจุนเจือครอบครัว หรือเล่นเพื่อหารายได้ แต่เป้าหมายที่แท้จริง คือการหักหาญคู่ต่อสู้ ให้พ่ายแพ้ “บ่ได้เล่นเพื่อเอาเงินอย่างเดียวเดะครับ เล่นนิกะเพื่อชนะ เล่นแบบหักหาญกันเลย เอาชนะอย่างเดียว บางทีเอากะว่า เขาสิชนะผม เขากะเล่นเซย เล่นไป เล่นไป เขากะแพ้ผมบาดนิ เขากะเบ็ด เขากะได้ เล่นอยู่มาเล ผมได้แสนกว่า เพราะว่าเขาบ่สู้ว่าผมสู้ เพราะว่าเขาตั้งแต่ว่าริโมท ผมบ่สู้ เพราะว่าแล้วแต่เขาสักเด้อ เขาบ่รู้ อันนี้ ผมกะบ่รู้คือกันว่ามันแบบใดครับ แบบครับ ไทรคัพพ์ โดนผมแพ้ แต่ว่าแม่เหล็กแม่หยังผมบ่แพ้ พ่อเดาได้อยู่”

4.3 พฤติกรรมการเสี่ยงโชคบนความเชื่อของกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่ม

ความเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่หลากหลาย กรณีกลุ่มผู้สูงอายุ(60 ปีขึ้นไป) ในชนบท

จากการเก็บข้อมูลกลุ่มเป้าหมายพบว่าในกลุ่มผู้สูงอายุ มีข้อมูลระดับการศึกษาในทิศทางเดียวกันคือ การศึกษาสูงสุดชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยส่วนมากมีอาชีพเกษตรกร ทั้งทำนา ทำสวนยาง ซึ่งเป็นแหล่งรายได้ของกลุ่มเป้าหมายคือการขายผลผลิตทางการเกษตร แต่มีความผันผวนและไม่แน่นอน อย่างไรก็ตาม กลุ่มผู้สูงอายุให้คำตอบในเรื่องแหล่งรายได้ที่สำคัญ อันได้แก่สวัสดิการของรัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งเบี้ยผู้สูงอายุ รวมถึงเบี้ยผู้พิการ และเงินส่งกลับบ้านจากลูกหลาน

การพนันที่ผู้สูงอายุเกี่ยวข้องมากที่สุดคือการเล่นหวย (ทั้งสลากกินแบ่งรัฐบาล และหวยใต้ดิน) ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่าเส้นทางชีวิตที่ทำให้กลุ่มผู้สูงอายุ เข้ามาเกี่ยวข้องกับการพนัน มีหลากหลายเหตุผล ไม่ว่าจะเป็นความยากจน มีรายได้ไม่เพียงพอ เนื่องจากมีลูกหลายคนต้องดูแล การมีค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นพร้อมๆ กัน เช่น ต่อเติมหรือซ่อมแซมบ้านพร้อมกับการมีลูกคนแรก รวมถึงคำตอบที่หลายคนตอบคือ การเล่นตามคนอื่น เพราะเห็นเขาเล่นแล้วได้เงินจึงอยากเล่นบ้าง

เมื่อสอบถามถึงสถานการณ์การพนันในชุมชนที่กลุ่มผู้สูงอายุอาศัยอยู่ พบว่า ชนิดการพนันในชุมชนมีหลากหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นการเล่นการพนันโบก ไฟ และไฮโล จะนิยมเล่นในช่วงงานศพ เพื่อเป็นการไม่ให้งานเงียบ วังเวงมากจนเกินไป และเป็นการเล่นเพื่ออยู่เป็นเพื่อนกับเจ้าภาพในงานนั้น แต่ปัจจุบันกลายเป็น

สภาพเป็นวงไฮโลที่ให้เป็นเชิงธุรกิจ โดยมีระบบการจัดการ แจ้งข่าวสารให้แก่บรรดาผู้เล่นที่ไม่ใช่ญาติ หรือเพื่อนบ้านของผู้ตายมาเล่นในงานศพ

การเล่นพนันบั้งไฟ ก็เป็นการพนันอีกชนิดที่ได้รับความนิยมเช่นกัน เดิมจะเล่นกันเฉพาะในช่วงมีงานประเพณีบุญบั้งไฟเท่านั้น แต่ช่วงหลังๆ มีการเปิดสนามแข่งขันบั้งไฟ ทำให้มีการเล่นพนันบั้งไฟกันมาก สนามของการพนันบุญบั้งไฟในเขตภาคอีสานมีหลายจังหวัด เช่น ยโสธร ร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ อ่างทอง นครราชสีมา เป็นต้น ผู้ที่เล่นการพนันบั้งไฟก็จะหมุนเวียนไปยังสนามพนันบั้งไฟในแต่ละแห่ง แต่ด้วยกฎหมายข้อบังคับมากขึ้นทำให้ การเปิดสนามแข่งขันบั้งไฟลดลงเป็นอย่างมากในช่วง 7 – 8 ปีที่ผ่านมา

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้สูงอายุ พบว่าการเล่นหวยในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา มีความเปลี่ยนแปลง จากโครงสร้างทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป จากการที่สมาชิกหมู่บ้านมีการแบ่งปันซึ่งกัน แต่สภาพปัจจุบันสภาพเหล่านั้นจางหายไป อาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การเล่นหวยทุกวันนี้เพิ่มขึ้นทั้งในส่วนของผู้เล่น และวงเงินการเล่นหวย ดังคำกล่าวกับนักวิจัยว่า “เล่นบ่เขาเลยเพราะยังเล่นยังได้หลาย อีกอย่างทำงานไม่ได้เพราะสูงอายุเลยเล่น เพื่อจะได้เงินมาจุนเจือตัวเอง”

ในส่วนของวัฒนธรรมความเชื่อระดับพื้นที่ที่ส่งผลต่อการเล่นการพนัน จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้สูงอายุ พบความเชื่อที่หลากหลายที่ส่งผลต่อการเล่นการพนัน ไม่ว่าจะเป็น ความเชื่อเรื่องภูติผี ผีหล็กบ้าน ปูตาประจำหมู่บ้าน เจ้าที่ พญานาคและพายน้ำ จอมปลวก รูบั้ง ต้นไม้ ภูเขา รวมถึงเครื่องรางของขลัง โดยความเชื่อเหล่านี้บางคนผ่านประสบการณ์ตรงกับตนเอง ดังเช่นคำสัมภาษณ์ของผู้สูงอายุรายหนึ่งจากอำเภอวารินชำราบที่ว่า “เชื่อ เรื่องที่มองไม่เห็นตัว เชื่อแล้วถือได้ด้วย มีครั้งหนึ่งเป็นไข้ทำอะไรไม่ได้เลย ไปภูหล่น ภูเขาศรีเมืองใหม่ไปบอกแม่เจ้าว่าลูกหลานเป็นไข้ ตอนเที่ยงหายทันที แล้วขอเรื่องการค้าขายก็ได้ตามคำขอ” หรือ ผู้สูงอายุอีกรายจากอำเภอน้ำยืนเล่าถึงความเชื่อที่มีต่อดอนปู่ตาของหมู่บ้านว่า “คนในหมู่บ้านก็ในความเคารพกราบไหว้บูชา อยู่เป็นประจำ มีพิธีกรรมในแต่ละปี ภาษาชาวบ้านเรียกว่าเลี้ยงเจ้าปู่มีช่วงปีใหม่ สงกรานต์ หรือของหาย หากมาบนไว้ก็เห็นจริงๆ เวลาพิธีกรรมที่จัดขึ้นในแต่ละครั้งก็จะมีพวกหอยเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย มีแนนอนเรื่องหอย มีทั้งขอ มีทั้งทำนให้เอง และมีเสียงไซคจากไซโกตัมด้วย ตัวเลขจะออกมาในไซ มั่นก็เปะๆเลยนะ อย่างเช่นเราไปเลี้ยงเจ้าปู่จะเอาไซตัมไปด้วย ถ้าปู่จิ้ม (คนที่ป็นร่างทรงของเจ้าปู่ ภาษาชาวบ้านแฉวนั้นเรียกปู่จิ้ม) บอกว่า จะมีโชค ตัวเลขมันก็ออกจริงๆในไซโก” หรือผู้สูงอายุรายหนึ่งจากอำเภอโขงเจียม ซึ่งค่อนข้างประสบความสำเร็จในการอธิษฐานขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเร้นลับในเรื่องการพนัน บอกกล่าวกับนักวิจัยว่า “บ่อย ถูกแทบจะทุกงวด แต่ไม่ค่อยเล่นเยอะ เงินลงทุนนั้นขึ้นอยู่กับตัวเลขที่ตรงกันในแต่ละงวด หากงวดไหนตรงกันเพียงไม่กี่ตัวก็จะเล่นมากหน่อย หรืองวดนั้นก็ลงทุนมาก หากคิดเฉลี่ยจะอยู่ที่ 500 บาท ต่อครั้ง เพราะบางครั้งซื้อมาก บางครั้งซื้อน้อย ซื้อมากที่สุดอยู่ที่ครั้งละ 800 บาท และซื้อน้อยสุดอยู่ที่ 50 – 80 บาท แต่ซื้อทุกงวด” หรือผู้สูงอายุจากอำเภอศรีเมืองใหม่ที่เล่าถึงความเชื่อในพลังที่มองไม่เห็นว่า “ความเชื่อเหล่านี้ช่วยให้มีโชคได้ไม่มาก แต่ก็ไม่น้อย เพราะถ้าเขาเชื่อว่ามันช่วย มันกะช่วย ถ้าเขาเชื่อว่ามันบ่ช่วย มันกะบ่ช่วย มันอยู่ที่ความเชื่อของแต่ละคน”

ความเชื่อในสิ่งเร้นลับหรือพลังที่มองไม่เห็น เป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้กลุ่มผู้สูงอายุเมื่อไม่ประสบความสำเร็จในการขอหวย ก็จะมีแนวโน้มที่ “ดวง” หรือ “โชค” ของตนเอง ผู้สูงอายุจากอำเภอเชิงในเชื่อว่า “การที่ไม่มีโชค เพราะดวงชะตา หากดวงชะตาเปิดทางรวยก็จะทำให้ถูกหวย หรืออาจจะเรียกได้ว่ายังไม่มีดวง ในการซื้อหวยครั้งนั้นๆ หากดวงยังไม่ได้ ไม่มีโชคก็จะทำบุญ แต่จะไม่บนบาน เน้นการทำบุญเสริมดวง หรือพิธีสะเดาะเคราะห์ (แต่งปลัด แต่งแก้) เพื่อเสริมบารมี และเสริมดวง” สอดคล้องกับผู้สูงอายุจากอำเภอน้ำยืนที่เห็นว่าการเล่นหวยแล้วไม่ถูกเกิดจาก “เพราะว่าดวงเราไม่มี ดวงเราตก ดวงเราไม่ขึ้น (แล้วจะเล่นไปเรื่อยๆ ไหม?) ถ้าไม่มีโชคก็ต้องถอย เพราะมันไม่มีโชค ถ้ามีโชคมันไม่ยากเลย ไม่น่าจะถูกมันก็ถูก”

ภาพที่ 4 บรรยากาศการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ อำเภอเชิงใน

ชีวิตที่ผูกกับดวงและโชค

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2 คือชาวบ้านอายุระหว่าง 26-59 ปี ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท โดยกลุ่มเป้าหมายนี้อาศัยอยู่ในอำเภวารินชำราบ อำเภอเชิงใน อำเภอศรีเมืองใหม่ และอำเภอน้ำยืน เนื่องจากช่วงอายุที่กว้างของกลุ่มเป้าหมายนี้จึงทำให้พบระดับการศึกษาที่หลากหลาย ทั้งจบการศึกษาประถมศึกษาปีที่ 4 จบการศึกษาประถมศึกษาปีที่ 6 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา รวมทั้งประสบการณ์ในการประกอบอาชีพที่หลากหลายด้วยเช่นกัน เช่น รับจ้างกรอกน้ำ รับจ้างทำงานก่อสร้าง รับจ้างขายของ เกษตรกร ชวนา ชาวสวน เป็นแม่บ้าน ดังนั้นรายได้หลักของคนกลุ่มนี้จึงมาจากการรับจ้าง และการส่งเงินจากสามีเพื่อเลี้ยงดูบุตร ส่วนรายได้รองคือการทำกรเกษตร รวมทั้งคนกลุ่มนี้มีประสบการณ์ของการย้ายถิ่นฐานไปทำงานในกรุงเทพมหานครในสมัยวัยรุ่นจนถึงอายุประมาณ 30 ปีปลายๆ จึงกลับภูมิลำเนาตนเอง

สาเหตุที่ทำให้กลุ่มชาวบ้านอายุระหว่าง 26-59 ปี ในชนบทเล่นการพนัน เกิดจากการที่ฐานะทางครอบครัวไม่ดีมากนัก ประกอบกับต้องใช้จ่ายเงินในการต่อเติมบ้านและมีบุตรคนแรกด้วยทำให้มีค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้ตัดสินใจวัดดวงจากการซื้อหวย รวมถึงรายได้จากภาคการเกษตรที่ไม่เพียงพอทำให้ตัดสินใจเล่นการพนัน ส่วนบางคนเล่าว่าที่เล่นการพนันเพราะเป็นไปตามความคึกคะนองของช่วงอายุ แต่เมื่อมีภาระค่าใช้จ่ายทั้งเรื่องบ้าน หรือลูก ทำให้ตัดสินใจเลิกเล่นการพนัน

ในส่วนของการพนันในชุมชนที่อยู่อาศัย ผู้ให้ข้อมูลที่มีประสบการณ์การเล่นการพนันจากอำเภอเชิงในให้ข้อมูลว่า การพนันที่เป็นที่นิยมคือการเล่นหวย ซึ่งมีทั้ง หวยไทย (ออกเดือนละ 2 ครั้ง) หวยลาว (ออกอาทิตย์ละ 2 ครั้ง) หวยฮานอย (ออกทุกวัน) ชนไก่ (ตีไก่) การพนันมวย การพนันโบก ไฟ และไฮโล การพนันบั้งไฟ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลเองเล่นการพนันอยู่ 3 ประเภทคือ เล่นหวยไทยและฮานอย เล่นการพนันมวย

และเล่นการพนันไพ่ การเล่นหวยไทยนั้นจะเล่นทุกงวด ส่วนหวยฮานอยนั้น ออกทุกวันแต่จะเล่นแค่ เดือนละไม่เกิน 10 ครั้ง ส่วนการเล่นการพนันมวยนั้นจะเล่นเฉพาะวันเสาร์และอาทิตย์ของสัปดาห์ คือการเล่นมวยชอง 7 และการเล่นการพนันไพ่ จะเล่นแคในงานศพเท่านั้น หากไม่มีงานศพก็จะได้ไม่เล่น ขณะที่การพนันบั้งไฟในพื้นที่อำเภอเชียงโน เป็นสิ่งที่หลายๆ คนในชุมชนเล่น และมีเด็กวัยรุ่นเล่นเป็นจำนวนมาก มีทั้งการเล่นตามสนามแข่งขันและตามบุญประเพณีบุญบั้งไฟ หรือแม้แต่การจุดบั้งไฟที่ตัวเอง (บั้งไฟชวย) ของกลุ่มวัยรุ่นนั้นก็มักจะรวมกลุ่มกันไปจุดในช่วงตอนเย็น พบเจอได้ในช่วงฤดูแล้ง หรือช่วงบุญบั้งไฟ

ในส่วนของวัฒนธรรมความเชื่อระดับพื้นที่ที่ส่งผลต่อการเล่นการพนัน จากการสัมภาษณ์กลุ่มชาวบ้านอายุระหว่าง 26-59 ปี ในชนบท พบว่ามีความเชื่อในสิ่งเร้นลับทั้ง ผี พญานาค ต้นไม้ ศาลเจ้าพ่อ ศาลเจ้าแม่ ตอนปู่ตา พระเกจิอาจารย์ชื่อดัง “หมู่บ้านจะมี ศาลหลักบ้านซึ่งเป็นเสมือนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้าน มีหนองน้ำใหญ่ประจำหมู่บ้านซึ่งมีประวัติที่เกี่ยวข้องกับพญานาคและพายน้ำ และมีศาลเจ้าปู่ของอีกหมู่บ้านซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของคนในหมู่บ้านละแวกใกล้เคียง ซึ่งสถานที่ต่างๆ เหล่านี้ต้องมีการสักการบูชาทุกๆ ปีที่ทำสืบทอดกันมาช้านานเพื่อความสงบร่มเย็นของคนในชุมชน” ความเชื่อเหล่านี้มาจาก “ความสำเร็จ” ที่ผู้เชื่อทำแล้วถูกหวย ดังกรณีของชาวบ้านอำเภอเชียงโนที่ประสบความสำเร็จในการขอพรแล้วถูกหวย “ค่อนข้างถูกบ่อย หวยไทยจะถูกเดือนละครั้ง ส่วนหวยฮานอยนั้นจะถูกประมาณเดือนละ 3-5 ครั้ง ของจำนวนครั้งที่ซื้อส่วนการพนันอื่นๆ ไม่มีผลอะไร เพราะจะขอแค่หวยเท่านั้น การลงทุนนั้นจะอยู่ที่งวดละ 500 - 1,000 บาท สำหรับหวยไทย ส่วนหวยฮานอย อยู่ที่งวดละ 100 บาทเท่านั้น”

ภาพที่ 5 การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล อำเภอสำโรงและอำเภอเชียงโน

ในส่วนที่ไม่ประสบความสำเร็จในการขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งเร้นลับ พบว่ากลุ่มชาวบ้านอายุ 26-59 ปี มีความคิดเห็นคล้ายคลึงกับกลุ่มผู้สูงอายุ กล่าวคือเมื่อไม่ประสบความสำเร็จหรือไม่ถูกหวยจากการขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์พวกเขามองว่าเป็นเพราะ “ดวง” ของพวกเขาเองที่ทำให้ไม่มีโชค ดังข้อมูลของชาวบ้านจากอำเภอน้ำยั้น ที่พิจารณาว่าการที่ตนเองขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์แล้วไม่สำเร็จเป็นเพราะ “ความเชื่อในเรื่องพวกนี้ มีมากเลยแหละ ถ้าได้เลขมาแล้วเราไม่ถูกก็แสดงว่าเราไม่มีดวง แต่ท่านก็ให้จริงๆ แม่นยำ คิดว่าที่ไม่มีโชค

เพราะเราไม่มีดวง แต่วันไหนที่เรามีดวงมันก็ง่ายไม่ยาก (และท่านจะเล่นไปเรื่อยๆต่อไปหรือไม่?) ก็เล่นบ้างไม่เล่นบ้าง คิดอยากซื้อก็ซื้อ” หรือชาวบ้านจากอำเภอวารินชำราบที่เห็นว่าการทำงานที่ตนเองไม่ประสบความสำเร็จเป็นเพราะ “เป็นเพราะการคำนวณไม่ถูก โชคยังไม่มี โชคไม่ดี ขอพรจากพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ถ้าไม่ถูกยังจะซื้อไปเรื่อยๆ คนมันอยู่กับความหวัง บางคนหวังแต่จะถึกเลข ทำอะไรลงไปมีความหวัง เราคิดเยอะจะเกิดความเครียด อย่าคิดมากเพราะจะเครียด” ซึ่งเหมือนกับความคิดเห็นของชาวบ้านจากอำเภอเมืองในที่เชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ว่า “ทำให้มีโชคมากในการซื้อหวย เพราะทำให้ได้ตัวเลขที่จะซื้อและค่อนข้างที่จะถูกบ่อยครั้ง แต่การพนันอื่นๆไม่มีผล จะมีผลแค่กับการซื้อหวยเท่านั้น”

ศาสตร์ของข้อมูลในสนามการพนันออนไลน์ และความก้าวร้าวต่อความเชื่อ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 3 คือ กลุ่มเยาวชนอายุระหว่าง 15-25 ปี ที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองและนอกเมือง โดยระดับการศึกษาของกลุ่มนี้มีทั้งที่กำลังศึกษาทั้งในระดับมัธยมปลายและระดับปริญญาตรี และที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีแล้ว จากการสอบถามประวัติส่วนตัว พบว่าในคนที่ประกอบอาชีพและมีรายได้จากการประกอบอาชีพ คือคนที่ย้ายถิ่นมาอยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี มีที่มาจากจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดมหาสารคาม โดยอาชีพที่ทำคือค้าขาย และเป็นพนักงานประจำร้านเอกชน ส่วนที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรีรายได้หลักมาจากครอบครัวสงเสียให้

ในส่วนของสาเหตุที่กลุ่มเยาวชนเกี่ยวข้องกับการพนัน มีหลายสาเหตุซึ่งส่วนหนึ่งมาจากวิถีชีวิตที่ทำให้เล่นการพนัน ดังเช่นกรณีเยาวชนจากอำเภอน้ำยืนซึ่งทำไร่มันสัมปะหลังขายได้เงิน 30,000 บาท ก็เอาไปเล่นไฮโลจนหมด และตั้งแต่เล่นมาเขาคำนวนแล้วว่าเสียเงินไปประมาณ 100,000 บาท ส่วนอีกสาเหตุหนึ่งคือการเห็นพฤติกรรมของคนรอบข้าง ไม่ว่าจะการชักชวนจากเพื่อน เห็นเพื่อนเล่นแล้วได้เลยอยากเล่นเพื่อให้ได้เงินอย่างเพื่อน รวมการเห็นพ่อ แม่ ญาติพี่น้อง ซื้อหวยถูกแล้วได้เงินจึงอยากลองเล่นบ้าง ส่วนอีกสาเหตุหนึ่งคือเล่นการพนันเพราะต้องการเงินมาใช้จ่ายและลดค่าใช้จ่ายจากทางบ้าน รวมทั้งเป็นการคลายเครียดในชีวิตอีกด้วย และสาเหตุสุดท้ายคือตกงาน และทำให้ขาดรายได้ เนื่องจากปัญหาการระบาดของโรคโควิด 19 โดยไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือหรือเยียวยาจากรัฐ จึงทำให้หันมาเล่นการพนัน

ในกลุ่มเยาวชนค่อนข้างมีการเล่นการพนันในหลากหลายชนิด ทั้งหวย เล่นไพ่ ไฮโล พนันฟุตบอล บาคาร่า ซึ่งการพนันฟุตบอลและบาคาร่าเป็นการเล่นพนันออนไลน์โดยจะเล่นกับกลุ่มเพื่อน ผู้ให้ข้อมูลจากอำเภอเมืองในเล่าถึงสถานการณ์การพนันว่า “การพนันในพื้นที่มีการเล่นค่อนข้างมาก โดยแบ่งเป็นการเล่นการพนันแบบออนไลน์ของกลุ่มวัยรุ่น วัยทำงาน อายุระหว่าง 18 – 45 ปี และการเล่นการพนันแบบล้อมวง หรือการเล่นแบบเดิมจะเป็นที่นิยมของกลุ่มผู้สูงอายุ หรืออายุตั้งแต่ 45 ปีขึ้นไป ก็มีกลุ่มวัยรุ่นเข้ามาร่วมเล่นอยู่บ้าง ซึ่งนับได้ว่าผู้คนในพื้นที่เล่นการพนันกันมากขึ้น การเล่นการพนันในพื้นที่นั้นมีหลากหลายประเภท ดังนี้ การเล่นไพ่ ซึ่งก็มีการเล่นไพ่ป๊อกเต็ง เก้าเก ผสมลิบ (บวกจำนวนตัวเลขของไพ่สองใบให้ครบสิบ) ไพ่แคง ตีบัก ตีดำมี เป็นต้น ซึ่งมีทั้งการเล่นแบบออนไลน์และแบบตั้งวง ซึ่งผู้ให้ข้อมูลจะเล่นไพ่ป๊อกเต็ง โดยร่วมเล่นกับกลุ่มเพื่อนที่เรียนด้วยกัน เพื่อนที่รู้จักกัน และเล่นบาคาร่า หรือการเล่นไพ่แบบออนไลน์ โดยการเล่นบาคาร่าจะเล่นคนเดียว เพราะไม่จำเป็นต้องร่วมเล่นกับบุคคลอื่น แต่ก็มีบางครั้งที่ร่วมลงทุนกับเพื่อน เพื่อใช้ในการลงเล่นการพนัน หากได้เงินมากก็จะแบ่งกัน การเล่นไฮโล มีทั้งการเล่นแบบออนไลน์และแบบตั้งวง ผู้ให้ข้อมูลจะเล่นเป็น

บางครั้ง ซึ่งส่วนมากจะเล่นในเวลากลับบ้าน เพราะมีกลุ่มผู้สูงอายุเล่นกันมาก จึงเข้าร่วมวง เล่นด้วย แต่จะไม่เล่นไฮโลแบบออนไลน์ การเล่นพนันชนไก่ จะมีการเล่นตามสนามชนไก่ซึ่งมีทั้งแบบขออนุญาต และแบบลักลอบเปิดซุ้มชนไก่ ส่วนมากจะเป็นแบบลักลอบเปิดซุ้มเล่น โดยจะมีสถานที่เล่นเป็นพื้นที่ลับตาคน เช่นชายป่า ป่ายางพารา โดยผู้ให้ข้อมูลไม่เคยเล่น มีเพียงไปดูกับเพื่อนที่นำไปชนเท่านั้น การเล่นหวย ซึ่งมีทั้งหวยไทย ออกเดือนละ 2 ครั้ง หวยลาว ออกอาทิตย์ละ 2 ครั้ง และหวยฮานอย ออกทุกวัน ในพื้นที่นั้นถือว่าเป็นการพนันที่คนนิยมเล่นมากที่สุด แต่ผู้ให้ข้อมูลนั้นไม่เคยซื้อหวย หรือเล่นการพนันหวย การเล่นพนันบอล ผู้ให้ข้อมูลเคยเล่นในอดีต แต่ได้เลิกเล่นมาแล้วประมาณ 2-3 ปี การเล่นพนันบอลนั้น จะเล่นผ่านเว็บพนันบอล ซึ่งจะร่วมเล่นกับเพื่อน มีการหาข้อมูลเกี่ยวกับผลฟุตบอลของแต่ละทีมว่าโอกาสการชนะของแต่ละทีมนั้นเป็นอย่างไร แล้ววิเคราะห์ผลที่อาจจะเกิดขึ้น นำมาคุยกันแล้วร่วมกันแทงบอล หรือเล่นพนันบอล”

ในส่วนของวัฒนธรรมความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเร้นลับที่เกี่ยวข้องกับการพนัน สำหรับกลุ่มเยาวชนมีความเห็นที่หลากหลาย ทั้งเชื่อ และเชื่อบ้างไม่เชื่อบ้าง ในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลที่เชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเร้นลับ มีหลายสิ่งที่เขาเชื่อ ดังที่เยาวชนในเมืองซึ่งมีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และสิ่งเร้นลับ มี “ทั้งต้นไม้ที่มีชื่อเป็นสิริมงคล พืชมงคล ไม้มงคล รวยไม่เลิก พารวย พญาพันมือ ต้นไม้ออกดอกจะพารวย เอาให้เพื่อนบ้านเหมือนกัน เพราะเป็นคนรสน้ำ เหมือนของคนอื่นไม่ออกหน่อ ตั้งแต่ได้มาลูกค้าเยอะขึ้น หวยก็ถูก เครื่องรางแฟนชายพระเครื่อง ถ้าถูกหวยเยอะๆ จะห่มจีวรให้ ก็เลยอัดกรอบทององค์นั้น” หรือเยาวชนชายจากอำเภอน้ำยืน ซึ่งเชื่อในสิ่งศักดิ์และสิ่งเร้นลับ ให้ข้อมูลว่าเขา “มีความเชื่อทุกอย่างที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเร้นลับ อย่างเรื่องผีก็เชื่อว่ามีจริงเพราะเคยเห็นผีบนภูเขา ตอนไปเดินป่าคนเดียว ส่วนเรื่องพระก็เชื่อว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ส่วนพญานาคเชื่อบ้างไม่เชื่อบ้าง ส่วนที่เชื่อคือเห็นใน YouTube ก็เห็นตัวพญานาค ส่วนที่ไม่เชื่อก็ไม่มีใครเคยเห็นตัวจริงๆสักครั้ง เรื่องเครื่องรางก็เชื่อ เช่นถ้าเอามาปลุกเสกจะขลัง ส่วนเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติก็เชื่อ เชื่อว่าต้นไม้ใหญ่จะมีผี สัตว์ประหลาดก็เชื่อ แต่ก็ไม่ได้ว่าศักดิ์สิทธิ์อะไรเพราะน่าจะเกิดการผิดพลาดอะไรบางอย่าง แต่ถ้ามีเลขมีหวยก็เชื่อ เชื่อเพราะว่ามันเป็นของแปลก” ขณะที่เยาวชนจากอำเภอศรีเมืองใหม่ มีความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพราะเป็นเรื่องที่ได้รับการปลุกฝังมาตั้งแต่เด็ก และได้ข้อพรจากพระและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นประจำ เพราะเชื่อว่าจะทำให้โชคดีและสมหวังในสิ่งที่ขอไป ซึ่งบ่อยครั้งก็ได้ตามที่ตั้งจิตอธิษฐานไว้”

การที่กลุ่มเยาวชนจำนวนหนึ่งในกลุ่มผู้ให้ข้อมูล มีความเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และสิ่งเร้นลับ ส่วนหนึ่งมาจาก “ความสำเร็จ” ในการเล่นการพนันโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเล่นหวย ดังกรณีของเยาวชนในเขตเมืองที่เล่าว่า “ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเร้นลับ เป็นส่วนสำคัญถึง 80% ที่ทำให้มีโชค ส่วนอีก 20% คือดวงของเจ้าของเองที่จะให้ถูกหวยหรือไม่ โดยความเชื่อของเยาวชนคนนี้ ส่งผลให้การถูกหวยในรอบ 1 ปีที่มี 24 งวด ถูกถึง 15 งวด เพราะขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ถูกหวย ถ้าขับรถผ่านก็ยกมือไหว้ ถูกบ่อย และเคยถูกรางวัลใหญ่ด้วย การเล่นในแต่ละงวดจะไม่เกินวงเงิน 1,000 บาท เดือนหนึ่งก็จะเล่นหวยจำกัดอยู่ที่ 2,000 บาท ถ้าไม่จำกัด มันจะเสียเยอะ”

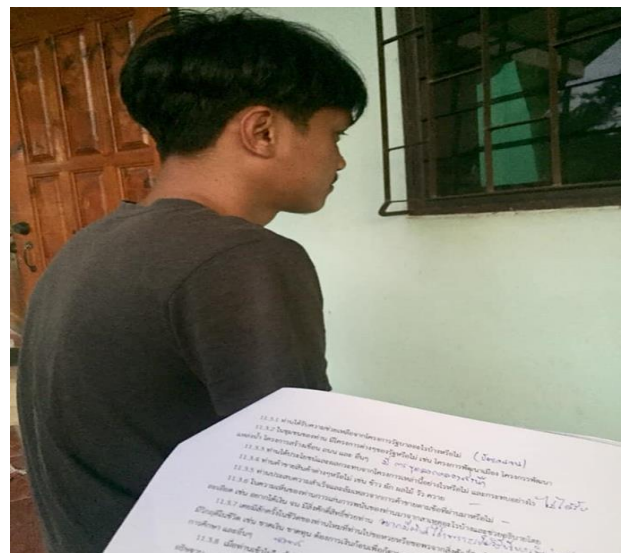
ขณะที่เยาวชนบางคนก็เชื่อบ้างไม่เชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น กรณีเยาวชนชาย อายุ 23 ปี กำลังศึกษาระดับปริญญาตรี ซึ่งนานๆ ครั้งจึงจะเข้าร่วมทำบุญ เช่น วันสำคัญทางศาสนา วันคล้ายวันเกิด ให้ข้อมูลว่า “การขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพื่อหวังให้มีโชคในการพนันนั้น ตนคิดว่าไม่มีผลกับเรื่องโชคลาภมากนัก แต่มีผลต่อจิตใจ เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เพราะสำหรับคนที่ไม่ซื้อหวยอย่างตน ไม่สามารถประเมินความศักดิ์สิทธิ์หรือ

ความสำเร็จที่มาจากการเล่นการพนันให้ถูกหวยได้ ตนเองขอพรเกี่ยวกับชีวิต การเรียน สุขภาพและครอบครัวเท่านั้น แต่หากเป็นการเล่นการพนันอื่นๆ ทั้ง ไพ่โป๊กเกอร์ ไฮโล บาคาร่า และการพนันบอล ที่เคยเล่นในอดีต ถือว่าประสบความสำเร็จในการเล่น เพราะหากเฉลี่ยเงินที่ได้จากการเล่นการพนันในแต่ละเดือนแล้วนั้น จะอยู่ที่ประมาณ 8,000 – 12,000 บาท โดยไม่ได้เกี่ยวกับการขอพรใดๆ ทั้งสิ้น”

ในกลุ่มเยาวชนที่สัมภาษณ์เคยมีประสบการณ์การเล่นพนันออนไลน์ ทั้งการพนันฟุตบอล และบาคาร่า อย่างไรก็ตามข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่าบางคนเลิกเล่นพนันออนไลน์แล้ว เพราะเคยถูกโกง เล่นได้แล้วไม่โอนเงินให้ อีกสาเหตุหนึ่งคือยิ่งเล่นยิ่งเสียจึงเลิกเล่น ขณะที่ความเสี่ยงก็เป็นประเด็นที่ทำให้ตัดสินใจเลิกเล่นพนันออนไลน์ ดังที่เยาวชนผู้ให้ข้อมูลได้บอกเล่าว่า “เลิกเล่นแล้ว ตอนเล่นๆ คนเดียว มีได้มีเสีย เสียก็ไม่เล่นต่อเพราะว่ากลัวจ่ายเยอะ เพราะความเสี่ยงสูงในการเล่น ในเว็บโกงง่าย เว็บไหนว่าไม่โกงไม่มี เหมือนเล่น 20 บาทได้เงินห้าเต็มพันเยอะ เลยทำให้คนเล่นทุ่มเงินลงไปเยอะ อย่างน้องคนรู้จักเล่นได้หลายล้าน ค่าโกงปิดเว็บไปเลย”

ภาพที่ 6 สัมภาษณ์เยาวชนอำเภอศรีเมืองใหม่

ภาพที่ 7 สัมภาษณ์เยาวชนอำเภอเชิงइन

สำหรับเหตุผลของการเล่นการพนันในกลุ่มเยาวชน พบว่าพวกเขาเล่นการพนันเพราะเล่นตามเพื่อนที่ชักชวน และยังเกิดจากการที่คนรอบข้างเล่นด้วย จึงทำให้เกิดความอยากรู้อยากลอง รวมทั้งยังมีความคิดว่าการเล่นการพนันเมื่อได้เงินมาแล้วจะสามารถนำเงินเหล่านั้นมาใช้จ่ายใช้สอยตามที่ตนปรารถนา รวมทั้งบางคนมีความจำเป็นต้องใช้เงิน ทำให้เล่นการพนันเพราะเป็นการหาเงินด้วยวิธีการง่ายๆ แต่ได้เงินมาก บางคนให้เหตุผลว่าที่เล่นการพนันเพื่อต้องการแบ่งเบาภาระทางครอบครัวในการส่งเสียค่าใช้จ่ายในการเรียนหนังสือ และด้วยความที่เป็นเยาวชนทำให้พวกเขาเห็นว่าการเล่นพนันเป็นความท้าทายและมีความสนุกสนานผสมเข้ามาด้วย รวมทั้งเป็นการคลายเครียดจากการเรียนและทำให้ได้เพื่อนใหม่ด้วย

ความร่ำรวย ชีวิตที่ดี : กลุ่มมนุษย์เงินเดือน

ในกลุ่มมนุษย์เงินเดือน ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลที่ประกอบอาชีพรับราชการทหาร รับราชการครู รับราชการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน พนักงานหน่วยงานราชการ พนักงานบริษัททัวร์นำเที่ยว โดยส่วนใหญ่จะจบการศึกษาในระดับปริญญาตรี ยกเว้น 2 กรณีที่จบการศึกษาระดับมัธยมตอนปลาย และ 1 รายที่จบการศึกษาระดับปริญญาโท รายได้หลักของกลุ่มเป้าหมายนี้มาจากเงินเดือนประจำ บางคนมีรายได้เสริมคือการขายหวยใต้ดิน ขายของออนไลน์

ปัจจัยที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลตัดสินใจเล่นการพนัน มาจากสาเหตุสำคัญดังนี้ ความอยากลองเล่น อย่างกรณีข้าราชการทหารรายหนึ่ง กล่าวว่า “อยากลองเล่นการพนันห่วย พอลองแล้วสนุก ม่วน กะเล่นมาโดยตลอด อยากได้เงิน ถ้าหวังว่าเอาเงินจากการพนันมาใช้กะบ่ การเล่นห่วยคือการคืนกำไร ในกรณีของสลากกินแบ่งรัฐบาล” เหตุอีกประการของการตัดสินใจเล่นการพนันมาจากความต้องใช้หนี้ให้หมด ในกรณีของข้าราชการท้องถิ่น “กูเงินมาลงทุนทำธุรกิจส่วนตัว ได้แก่ กิจการเครื่องซักผ้าหยอดเหรียญ จึงเริ่มต้นเป็นหนี้ จากนั้นต้องการใช้หนี้ให้หมด ในระยะเวลาที่สั้นจึงตัดสินใจเล่นการพนัน เพื่อหวังว่าจะนำเงินที่ได้ไปใช้หนี้ให้หมด” ขณะที่อีกสาเหตุหนึ่งคือ ภาวะค่าใช้จ่ายที่เพิ่มสูงขึ้น ดังกรณีของคนที่ทำงานในบริษัทเอกชน กล่าวว่า “เพราะช่วงนั้นต้องการเงินที่จะจ่ายค่าวงรถ อีกทั้งยังมีลูก 1 คน ซึ่งเงินที่ตนเองหาได้ และสามีหามาได้นั้นไม่ค่อยพอต่อค่าใช้จ่าย อีกทั้งตนเองยังอยากที่จะสร้างบ้านและซื้อที่ดิน จึงทำให้ตัดสินใจเล่นการพนัน”

ในส่วนของความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และสิ่งเร้นลับ ที่สัมพันธ์กับการพนัน พบว่าผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มนี้เชื่อในพลังที่มองไม่เห็นของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งของคลัง ศาลเจ้าแม่ ดอนปู่ตา พญานาค ร่างทรงปู่ตา ซึ่งในการขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือ สิ่งเร้นลับ มีทั้งขอพรที่เกี่ยวข้องกับความร่ำรวยและขอหวย ขอพรให้มีชีวิตที่ดี สุขภาพแข็งแรง ในกรณีศึกษาหนึ่ง เข้าไปขอพรขอเลขกับดอนปู่ตา ต้นไม้ใหญ่ที่เชื่อว่ามีวิญญาณสิงสถิตย์อยู่เดือนละประมาณ 5 ครั้งจากสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้น ซึ่งสำหรับเขาถือว่าเป็นประสบความสำเร็จ เพราะใน 1 ปี ประมาณการว่าถูกหวยอยู่ 70% เล่นเฉพาะหวยไทยเท่านั้น เงินลงทุนขึ้นอยู่กับตัวเลขที่ชอบในแต่ละงวด จะไม่มีจำนวนเงินที่คงตัว สอดคล้องกับการประมาณการความสำเร็จของข้าราชการทหาร ให้ข้อมูลว่า “ขอเลขจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้มีโชคลาภ ความถี่ของการขอขึ้นอยู่กับโอกาสที่ได้เดินทางไปสักการะ ประมาณ 2-3 เดือน / ครั้ง สาเหตุที่ขอเพราะคิดว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะให้โชคแก่ตน” โดยความสำเร็จจากการขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทำให้เขาเคยถูกรางวัลที่ 5 รางวัลละ 20,000 บาทและรางวัลเกือบทุกครั้งที่เขาไปขอเลขจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยลงทุนงวดละ 300-500 ต่องวด ประมาณ 1,000 ต่อเดือน

ในกรณีของข้าราชการท้องถิ่น ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลที่เชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งเร้นลับให้ข้อมูลว่า “ไม่เคยขอหวยจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ขอให้ญาติพี่น้องมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงเท่านั้น ไม่เชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์เกี่ยวข้องกับการซื้อหวย เพราะไม่เคยซื้อหวยจากความเชื่อ ซื้อจากความฝันและความคิดของตนเองเท่านั้น รวมทั้งไม่ประสบผลสำเร็จในการซื้อหวย เราขาดทุนด้วยซ้ำ เราคาดหวังว่าจะถูกเฉย ๆ มีเพียงความคาดหวังว่าจะถูก ถ้าไม่ได้ซื้อจะรู้สึกเสียดาย และซื้อเพื่อความสบายใจ ลงทุนในการซื้อหวย งวดละ 300 บาท เดือนละ 600 บาท” ซึ่งเขามองว่าการที่ไม่ประสบความสำเร็จเพราะอาจจะยังไม่มีโชค “ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาของการเล่นการพนันที่มีโอกาสได้และเสีย มี 50% เท่ากัน โอกาสของเราอาจจะยังไม่มาถึง ยังไม่มีโชค โชคไม่ได้มากกับความเชื่อเป็นเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องกัน”

ในมุมมองของมนุษย์เงินเดือนที่มีต่อสถานการณ์การพนันในพื้นที่ของตนเอง พบว่าการเล่นการพนันในพื้นที่ที่มีการเล่นมากขึ้น จากเดิมการเล่นการพนันจะเห็นแค่วัยกลางคนขึ้นไป ที่เป็นผู้เล่น แต่ปัจจุบันนี้การเล่นการพนันมีกลุ่มเด็ก เยาวชน เข้ามาเล่นการพนันกันมากขึ้น ทั้งการพนันก็มีการเล่นที่หลากหลายกว่าเดิม แต่ก่อนการพนันจะเล่นเฉพาะช่วงที่เสรีจากฤดูเก็บเกี่ยวข้าว แต่ปัจจุบันนี้การเล่นการพนันเล่นทุกฤดู มีการเล่นการพนันออนไลน์ซึ่งเป็นช่องทางที่ง่าย ใครๆก็เล่นได้ สื่อ โซเชียล ที่มีการลงโฆษณาเกี่ยวกับเรื่องการพนัน สิ่งเหล่านี้ถือเป็นแรงจูงใจทำให้คนหันมาเล่นการพนันมากขึ้น ในพื้นที่นั้นมีการเล่นการพนันค่อนข้างมาก คือการเล่นหวย ซึ่งมีทั้ง หวยไทย (ออกเดือนละ 2 ครั้ง) หวยลาว (ออกอาทิตย์ละ 2 ครั้ง) หวยฮานอย (ออกทุกวัน) การพนันบั้งไฟ การพนันโบก ไฟ และไฮโล ชนไก่ การพนันมวย ในปัจจุบันนี้ มีการเล่นการพนันออนไลน์ของกลุ่มเยาวชน วัยรุ่น ทั้งการซื้อหวยในระบบออนไลน์ เล่นการพนันบาคาร่า เป็นต้น ซึ่งมีผลตอบแทนที่สูงซึ่งเป็นแรงจูงใจในการเข้าเล่นการพนันออนไลน์ อีกทั้งยังมีโฆษณาเว็บไซต์พนันออนไลน์ต่างๆ ซึ่งพบได้ในสื่อ โซเชียลทั่วไป ทำให้ง่ายต่อการเข้าถึงการเล่นพนัน

ภาพที่ 8 บรรยากาศการสัมภาษณ์กลุ่มมนุษย์เงินเดือน

เล่นหวยเพราะอยากรวย

การเล่นหวยสำหรับกลุ่มคนจนในเมือง เป็นส่วนสำคัญในความหวังของชีวิตพวกเขา มุมมองของคนประกอบอาชีพรับจ้างหรือขายของ รายได้ส่วนใหญ่จึงขึ้นอยู่กับแรงในในแต่ละวัน การรับรู้ต่อการเล่นหวยของคนกลุ่มนี้จึงกลมกลืนและสอดคล้องกับฐานสภาพเศรษฐกิจ เพราะจำนวนมากของกลุ่มคนจนเมืองมีสภาพเศรษฐกิจที่เพียงพอกับรายรับในแต่ละวัน หวยจึงเป็นความหวังในการทำให้เงินในกระเป๋าของพวกเขาเพิ่มขึ้น และที่สำคัญในสายตาของพวกเขาหวยเป็นความหวังที่มีราคาถูกและจับต้องได้

ลุงพล ชายวัย 66 ปี จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อาชีพ พ่อค้าเร่ ขายไอศกรีมรายได้หลักมาจากการค้าขาย (ไอศกรีม) รายได้รองมาจากการส่งเงินมาให้จากลูกหลาน และรายได้ประจำมาจากการได้รับ

เบี้ยผู้สูงอายุ อาศัยอยู่กับภรรยา 2 คน ลุงพลเป็นคนอำเภอเมืองอุบลโดยกำเนิด ลุงพลบอกว่าตนเองนั้น เล่น เฉพาะหอยเท่านั้น ที่เล่นเพราะไม่มีเงิน ตนเองมีฐานะยากจน การไม่มีเงินในการจับจ่ายใช้สอยในชีวิตประจำวัน และการไม่มีเงินในการส่งเสียลูกเรียนหนังสือในอดีต จึงทำให้ตนเองหลงเสียดวงโดยการซื้อหอย ดู และซื้อครั้งแรกก็ถูกหอยเลย ซึ่งถ้าจำไม่ผิดเริ่มซื้อหอยครั้งแรกนั้นประมาณปีพ.ศ. 2535 โดยประมาณ และ จำได้ว่า หอยหรือเลขที่ซื้อถูกคือเลข 88 “ลุงดีใจมากเลยตอนนั้น เหมือนสวรรค์มาโปรดเลย เงินก็ยังไม่มีโชคช่วย ฟ้ามืดตา ทำให้ลุงถูกหอย ลุงยังจำวันนั้นได้ดีเลย” ลุงเองมีการขอเลขเด็ดจากทั้ง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ วิญญาณ พญานาคราช ซึ่งตนเองนั้นจะขอโดยการจุดธูป 7 ดอก แล้วตั้งจิต อธิฐานหากหอยจะออกตัวไหน ขอให้ฝันเห็น หรือมาเข้าฝันบอก มีบางครั้งที่ไปขอกับสถานที่ เช่นวัด และต้นไม้ที่เชื่อว่าให้หอยแม่น โดยตนเองเชื่อว่ามี วิญญาณสิงสถิตอยู่ สิ่งเหล่านี้สามารถทำให้มีโชคในการซื้อหอย และยังทำให้ได้ตัวเลขที่จะซื้อหอยในครั้งนั้นๆ อีกทั้งตัวเลขที่ได้หากไม่ถูกก็ถือว่าใกล้เคียงมากกับผลเลขที่ออกมา

ส่วนการลงทุนในการซื้อหอยนั้น ขึ้นอยู่กับว่าจะฝัน หรือได้เลขเด็ดขนาดไหน หากมีตัวเลขในฝันที่ ชัดเจน ก็จะซื้อมาก การฝันนั้น เช่นฝันว่ามีคน หรือผีมาบอกเลข งวดนั้นคือได้เลขเด็ด ก็จะซื้อมาก สำหรับการ ซื้อหอย เลขเลขนั้นอยู่ที่งวดละประมาณ 300 – 800 บาท เพราะบางครั้งซื้อมาก บางครั้งซื้อน้อย แต่จะไม่เกิน จำนวนนี้ ถึงแม้ว่าลุงจะไม่ถูกหอยบ่อย ลุงก็จะยังคงเล่นการพนันหอยต่อ หอยที่เล่นนั้นคือหอยไทย และลุงก็ยัง ไปขอพรกับสิ่งที่ลุงเคารพ บูชา เพราะเชื่อว่าสวรรค์ต้องมีตาเมื่อถึงเวลาที่บุญกุศลตัวเองถึง ก็จะหนุนให้ถูกหอย การที่ไม่มีโชค ไม่ถูกหอยนั้น เป็นเพราะบุญกุศล ยังไม่ถึงขั้นที่จะทำให้ได้เงินทิพย์ เงินสวรรค์ ในบางครั้งลุงก็มีการบนบาน เพื่อให้ได้รับในสิ่งที่ตนเองต้องการ นั่นคือการถูกหอย

สอดคล้องกับกรณีน้ำตึง อายุ 38 ปี ระดับการศึกษามัธยมศึกษาปีที่ 3 อาชีพหลักรับจ้างขายผลไม้ อาชีพเสริมเกษตรกร รายได้หลักมาจากการรับจ้าง ปัจจุบันอาศัยอยู่ที่อำเภอนาเยี่ย จังหวัดอุบลราชธานี ต้อง ดูแลคนในครอบครัวทั้งหมด 5 คน หอยใต้ดิน และไฟ เป็นการพนันที่น้ำตึงเล่นบ่อยที่สุด แต่ในปัจจุบันนี้ เล่น เพียงหอยใต้ดิน น้ำตึงเล่าถึงประสบการณ์การซื้อหอยครั้งแรกว่า “ซื้อหอยเพื่อแรกตอนอายุประมาณ 32 ปี ตอนนั้นเล่นแต่หอย เล่นทุกงวด ความถี่ในการถูกหอย กะขึ้นอยู่กับเลขที่ได้มา บางทีออกเลขฝัน บางทีออกเลข เขาส่งมาทางออนไลน์นั้นหนา ถามว่าได้หรือเสียบ่อยกว่ากัน กะเสียบ่อยกว่า” น้ำตึงได้เลขเด็ดที่ได้มาทางใน แต่ละงวดว่า “เลขกะได้มาแต่ในออนไลน์ดิ เขาบอกต่อ ๆ มา ในอินเทอร์เน็ต บ่ได้ไปบนบานศาลกล่าวไฟ ได้ เลขมากะซื้อนำคนอยู่บ้าน กับคนอยู่นี้ (ที่ทำงาน) ฐานะทางเศรษฐกิจของคนขายเลขกะดี ซื้อนำพิลเพราะว่า เขาไว้วางใจได้” น้ำตึงสะท้อนว่า “ทำงาน 13 14 ชั่วโมง ได้เงินรายวัน 3 4 ร้อย บ่คุ้ม การมีรายได้ที่จำกัดไม่ได้ มีผล เพราะว่าเฮากะซื้อซ้ำเอง บ่ได้มีผล” การที่น้ำตึงทำงานหนักวันละ 13 – 14 ชั่วโมง แต่ค่าแรงที่รับไม่ สอดคล้องกับการทำงาน จึงเป็นสาเหตุให้น้ำตึงต้องการมีรายได้เพื่อมาจุนเจือครอบครัวอีกทางหนึ่ง โดยการ เล่นการพนันหอยใต้ดิน “การเล่นการพนันกะมาจากหยั่งบ้อ คือการอยากได้เงิน อยากได้เงินมาจุนเจือ ครอบครัว นี้ละ อยากได้เงิน บ่มีหยั่งหลาย”

วิญญาณบรรพบุรุษ ความฝันการการตีเลข

ชาวยุ เป็นชนชาติพันธุ์หนึ่งที่อาศัยอยู่ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง แต่เดิมตั้งรกรากบนพื้นที่สูงในเขตที่เป็นภูเขาและป่าไม้หนาที่ที่เรียกว่าเซโปน จากนั้นก็ได้อพยพโยกย้ายหลายครั้งคราว บางครั้งอยู่บนที่ราบ บางครั้งอยู่บนที่สูง และจากนั้นก็อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในแขวงสะหวันนะเขต แขวงสาละวัน และแขวงอัตตะ

ปือ และจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวซึ่งในช่วงก่อน พ.ศ. 2436 บริเวณนี้ยังอยู่ในอาณาเขตของประเทศไทยในสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ การเข้ามาของชาวบรูนั้นขึ้นอยู่กับถิ่นฐานขณะนั้นว่าอยู่ใกล้ที่ใด ชาวบรูจะแบ่งออกเป็น 2 สาย ได้แก่ สายแรก ชาวบรูที่อาศัยอยู่ในแขวงสะหวันนะเขต ได้อพยพมาขึ้นฝั่งแม่น้ำโขงที่จังหวัดนครพนม จากนั้นอพยพเคลื่อนย้ายเข้าสู่หมู่บ้านดงหลวง และกระจายเข้าสู่อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหารในที่สุด เมื่อมีประชากรมากขึ้น ประชาชนส่วนหนึ่งจึงอพยพโยกย้ายเพื่อหาที่อยู่ใหม่ ต่อมาได้อพยพเข้าสู่อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดหนองคายและเลยลงมาอยู่ที่บ้านโพธิ์ในปัจจุบัน และสายที่สองชาวบรูที่อาศัยอยู่ในเมืองจำปาสักได้มีการลักลอบออกมาตามแนวแม่น้ำโขงจนเข้าสู่หมู่บ้านเวินบีกและบ้านท่าล้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ในปัจจุบัน (กอบชัย รัชอุบล และ มานิตย์ โสภค้อ, 2560)

ในการสัมภาษณ์ กลุ่มชาติพันธุ์บรู ซึ่งอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนที่บ้านเวินบีก อำเภอโขงเจียม พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์บรูมีความเชื่อเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษ “อาเยะ อายอ” อาเยะ คือผีปู่ย่าของเผ่าบรู ส่วนจาระโบ ส่วนอาเยะคือเจ้าที่ คือเทพ เหมือนกับศาลปู่ตา เขาจะเรียกอาเยะ อายอ อาเยะนี่คือใหญ่แล้วสูงศักดิ์แล้ว

แม่ตุ้ย อายุอายุ 47 ปี แม่ตุ้ยประกอบอาชีพเกษตรกร เลี้ยงวัว เลี้ยงควาย อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน รายได้หลักมาจากการประกอบอาชีพเกษตรกรและรับจ้างในชุมชน แม่ตุ้ยเล่นการพนันเนื่องจากความฝันที่แม่นและเข้าใกล้โชคขึ้นทุกวัน หลังจากที่แม่นั้นใจแล้วว่าตัวเลขที่ได้จากความฝันจะนำมาซึ่งรายได้ เพื่อจุนเจือครอบครัว จึงตัดสินใจเสี่ยงโชคด้านหวยมาเรื่อย ๆ จนถึงปัจจุบันนี้ อย่างไรก็ดี ด้วยความเดือดร้อนขัดสนจึงนำไปสู่ความหวังที่ว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะเข้ามาช่วยให้ผ่านพ้นวิกฤตที่ผ่านเข้ามาในชีวิตได้ แม่ตุ้ยจึงกลายเป็นผู้แม่นหวยคนหนึ่งในเวินบีกที่หลายคนในหมู่บ้านต้องมาหาเมื่อใกล้วันหวยออก

แม่ตุ้ยเล่าประสบการณ์ขอหวยจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำกลุ่มชาติพันธุ์บรูว่า “ตัวเลขที่ได้มาแต่ละงวดได้มาจากความฝันที่อาเยะเป็นผู้ให้โชคบ้าง มาจากการขอพรบ้าง ขึ้นอยู่กับว่าแต่ละงวดจะได้โชคมาได้อย่างไร” แม่ตุ้ยสะท้อนว่า “ชื่อเลขนิกะพอได้อยากได้กิน ทุกสิ่งทุกอย่างเพ็นสิช่วยในช่วงที่ขาดแคลน หมายถึงว่าถ้ามีเงินเพ็นสิมาเข้าความฝัน บุปเลย ถ้าเสี่ยงโชคกะสิได้หนา คือช่วงนั้นแม่บมีน้ำ สิเข้าประปาแม่ว่า โอ้ยบมีเงินสิมาอันนี้หนา บมีเงิน แล้วแม่กะฝันแม่เลย ฝันคือว่าเป็นโตสัตว์นั้นหนา บางทีออกกะคือมีคนมากบอก ให้เอานำผู้นั้นเด้อคนนี้เด้อ แล้วแต่ว่าสิเป็นไผ แต่มีคนมาบอก ไปเอากับผู้นั้นเด้อ แม่สิ 100 150 บาท ได้เงิน 3 – 4 หมื่น ช่วงนี้แม่ยอมรับว่ามีดวง ชื่อ 06 ไปออก 07 จังชี้หนา แบบมันคลาดเคลื่อนมันบ่ปะ แบบโอ้ยตาเสียตาย โอ้ยตาเสียตาย คืองวดที่มันออก 03 งวดบั้งหันนั้นหนา แม่ฝันว่าเตมาหมู่บ้านใกล้กันได้ปลามา 3 โลมาให้แม่ แม่ถามว่าขายบ้อ เพ็นว่าบ่เอามาให้เจ้า แม่กะจับเอา แม่อนวันที่ 15 วันที่ 16 ตอนแล้ง แม่กะฝันแม่นำหาเพ็นบ่เห็น แม่ว่าไปไสเด้ แม่ไปอีกรอบบาดนิ นำหน้าเบ็ดมือกะบ่เห็น โชคมันบมีที่ไหนได้ อยู่หน้าเพ็นจนเบ็ดทั้งล่างทั้งบน คือมันบังเอิญ กะปูไปหาเพ็น แดงจิงคิง ตรง ๆ เลยเพ็นใส่เสื้อบอลเบอร์ 603 อยู่หน้าเพิล 39 03 ทั้งบนทั้งล่าง คือจิงชี้ละคะ เพ็นกะมาให้”

นอกจากนั้นแล้วในชุมชนชนชาวบรู ยังมีตำราในการตีเลขจากสิ่งรอบตัว ที่เรียกว่า “สูตร 40 ตัวสัตว์ให้โชค” ในวันที่หวยใกล้ออกหรือในวันที่หวยออก หากฝันเห็นสัตว์หรือเห็นสัตว์ต่างๆ เดินมายังบ้านพักของตนเองก็จะมีวิธีการตีความออกมาเป็นตัวเลข ดังที่พ่อทองใบ เขยชาวบรูที่เล่าให้ฟังว่า “วันที่ออกหวย มีปูเดินเข้ามาในบ้านของคนในชุมชน คนในชุมชนก็ตีเลข ปูคือ 39 งวดนั้นคนในบ้านเวินบีกก็ถูกหวยกันหลายคน”

Faculty of Faculty of Science Liban Ratchaburapha University

มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี (มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี)

พฤษภาคม	21	11
พฤษภาคม	22	12
พฤษภาคม	23	13
พฤษภาคม	24	14
พฤษภาคม	25	15
พฤษภาคม	26	16
พฤษภาคม	27	17
พฤษภาคม	28	18
พฤษภาคม	29	19
พฤษภาคม	30	20
พฤษภาคม	31	21
พฤษภาคม	32	22
พฤษภาคม	33	23
พฤษภาคม	34	24
พฤษภาคม	35	25
พฤษภาคม	36	26
พฤษภาคม	37	27
พฤษภาคม	38	28
พฤษภาคม	39	29
พฤษภาคม	40	30

Faculty of Faculty of Science Liban Ratchaburapha University

พฤษภาคม	01	41	31
พฤษภาคม	02	42	32
พฤษภาคม	03	43	33
พฤษภาคม	04	44	34
พฤษภาคม	05	45	35
พฤษภาคม	06	46	36
พฤษภาคม	07	47	37
พฤษภาคม	08	48	38
พฤษภาคม	09	49	39
พฤษภาคม	10	50	40
พฤษภาคม	11	51	41
พฤษภาคม	12	52	42
พฤษภาคม	13	53	43
พฤษภาคม	14	54	44
พฤษภาคม	15	55	45
พฤษภาคม	16	56	46
พฤษภาคม	17	57	47
พฤษภาคม	18	58	48
พฤษภาคม	19	59	49
พฤษภาคม	20	60	50

ภาพที่ 8 สูตร 40 ตัวสัตว์ให้โชค”

4.4 ความคิดเห็นต่อประเด็นการพนันในปัจจุบัน

ในส่วนของคุณคิดเห็นต่อประเด็นการพนัน สามารถจำแนกประเภทการพนันออกเป็น 2 ประเภท ประกอบด้วย 1) การเล่นพนันที่ยอมรับได้ หรือการเล่นพนันอย่างฉลาด และ 2) การเล่นพนันแบบที่เป็นปัญหา หรือการพนันที่ยอมรับไม่ได้ จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญชี้ว่า “การพนันที่ยอมรับได้คือหวย เพราะซื้อกันแน่ ซื้อหลาย แม่แต่พระ ยังซื้อเลย หวยใต้ดินนี่อยากให้เอาขึ้นมาบนดินเปิดเผยเลยเพราะว่าจั่งได้ !!! คนกะซื้อ สิได้เงินหลายแ่ง ถ้ารัฐบาลฉลาดนั้นบ้อเอาหวยใต้ดินมาเป็นหวยบนดิน ให้เขาเสียภาษีให้รัฐเลย อยากให้รัฐบาลเอามาไว้บนดินอย่างถูกกฎหมายพร้อม รัฐบาลจะได้เก็บภาษีได้ ได้หลายพร้อม การเอาหวยใต้ดินมาไว้บนดินนี้ บ่แม่นเรื่องเสียหายเลย เพราะว่าหยั่ง ทุกมือนี่คนกะหวัง คนที่ซื้อหวยกะยังซื้อล็อตเตอรี่ เพราะว่าหยั่ง เพราะว่าเขาหวังรางวัลกัน ใต้ดินอาจจะหวังเล็กน้อย ๆ พอได้ลุ้น แต่ว่าล็อตเตอรี่นี้กะสิหวังรางวัลให้ตะหวังให้หวัดนี้ หวัดสินหวังได้เงินสร้างบ้านซื้อที่ซื้อทาง

จากการเก็บข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายนั้น สามารถสรุปได้ว่า การพนันที่ยอมรับได้คือการพนันที่สร้างสรรค์ ในที่นี้หมายถึงการละเล่นในงานบุญ งานวัด ซึ่งภาคอีสานมีการละเล่นในงานวัดอยู่บ่อยครั้ง การละเล่นนั้นสร้างความสนุกสนาน ทำให้เกิดความสามัคคีกันในหมู่บ้าน ในชุมชน ประเภทการละเล่นมีดังนี้ 1.การป็นเสน้ำมันเพื่อชิงเงินรางวัล 2.การเป่าแป้ง 3.การกินวิบาก 4.การตีกอล์ฟคนจน 5.การวิ่งกระสอบ 6. ซักกะเยอ 7.ขี่ม้าชนกัน 8.หนุณาพาโชค 9.คีรีวงกต 10.หัวเราะแข่งขัน เป็นต้น ซึ่งต้องถึนอีสานนั้นจัดการละเล่นประเภทนี้ในช่วงที่มีงานบุญ ประเพณี ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลายๆท่านมองว่าการละเล่นตามงานวัดแบบนี้เป็นการพนัน แต่เป็นการพนันในเชิงบวก แต่ก็มีหลายๆท่านที่มองว่าการละเล่นแบบนี้ไม่ใช่การพนัน

สำหรับการพนันที่ยอมรับไม่ได้นั้นเป็นการพนันที่เล่นกันแบบเปิดเผย เช่นการเล่นไฮโล เล่นไพ่ ทีโก้ ซึ่งมีการรวมกลุ่มกันไปเล่นตามสถานที่ต่างๆ เล่นพนันบั้งไฟที่แอบอ้างประเพณีเพื่อบังหน้าแต่เปิดเป็นสนามแข่งขันบั้งไฟ ในส่วนนี้ผู้ให้ข้อมูลมองว่า เป็นการพนันที่ยอมรับไม่ได้ เนื่องจากคนที่ไปเล่นนั้นล้วนแล้วแต่เป็นเซียนพนันที่เล่นแบบทุ่มสุดตัว และทำให้ต้องสูญเสียทรัพย์สินเงินทอง บางคนถึงกับหมดตัว เป็นการเล่นการพนันแบบขาดสติ ตกเป็นทาสของการพนัน หรือการเปิดเล่นแบบบ่อนการพนัน แบบนี้ก็ถือว่าเป็นการพนันที่ยอมรับไม่ได้ “การพนันที่ยอมรับได้แล้วนั้นก็คือบ่อนการพนัน ขึ้นชื่อว่าบ่อนแล้ว มีแต่เฮ็ดให้คนเปิดโต บ่มีไผ่รวยย้อนการพนันดอก กับอีกแบบหนึ่ง พวกเอาประเพณีบังหน้าแต่ว่าจัดให้เล่นการพนันแบบนี้ นอกจากสิเฮ็ดให้ประเพณีเสียไปยังเป็นการส่งเสริมให้เล่นการพนันซ้ำ บ่ต้องเว้าหยังหลายง่ายง่ายเลย บั้งไฟ บั้งไฟนิละโต การมันเลย แต่กั้ตากะไปเล่นบั้งไฟนั้น เสือบว่าแนมเข้าไปนำเต็นที่เอาบั้งไฟมา มีแต่ผ้าเหลือง เป็นพระแท้ๆว่า ละกิเลสตัณหา จังไต่จังพากันมาเล่นบั้งไฟ ลังคนเปิดแท้แล่ แหงนสองบั้งไฟ คักอิหลี นี้บ้อพระสงฆ์แม่ะ แนวนี้ ละตาว่ามันยอมรับได้” คุณตาทองได้ช่วยอธิบายการพนันที่ยอมรับไม่ได้เอาไว้

สำหรับมุมมองของกลุ่มเล่นการพนันเห็นว่า “ผีพนัน” คือ “ผีพนัน กะพวกที่เล่นเป็นชีวิตจิตใจ เล่นสู่มื้อ เล่นจนบ่กินข้าวกินน้ำ เล่นเป็นอาชีพ บ่เฮ็ดหยังเล่นอย่างเดียว นั้นตีละผีพนัน” พ่อใหญ่หาน (นามสมมติ) กล่าว ส่วนน้องจอมแจ่ม (นามสมมติ) เห็นว่า “กลุ่มผีพนันก็คล้าย ๆ คนที่เล่นยาเสพติด เพราะเป็นการเสพติดเหมือนกัน แตกต่างแต่เล่นพนันกับเสพยา” คุณสุ (นามสมมติ) ชี้ว่า “อันนี้บ่ได้เป็นทัศนคติทางลบเดะ ผีพนันคือกลุ่มคนที่เล่นการพนันเป็นประจำ เขาเล่นการพนันที่บ่คือเฮา ที่ไปพ้อจั่งเล่น ถ้าผีพนันนั้น เขาสิเป็นแบบในลักษณะที่แบบว่าเขาสิเล่นอยู่ประจำ แบบว่าบ่ได้เล่นมื่อหนึ่งนิ เขาสิบ่เป็นตาอยู่ เหมือนกับเสพยา เสพติดนิละ แม้เขาสิรู้ว่าเล่นไปอาจสิเสีย หรือมันอาจสิได้ ได้หลาย ได้น้อย แต่ว่าเขาสิหาแนว หาวิธี หาเวลา หาโอกาสที่จะไปเล่นอยู่นั้นแหละ เขาจะเล่น บ่เล่นอย่างหนึ่ง กะเล่นอย่างหนึ่ง ต้องได้เล่น บางทีคนที่ติด มื่อหนึ่งจะบ่เฮ็ดหยังเลยนอกจากซี้รถเลาะไปเล่นไผ่ ซี้รถเลาะไปตั้งวง ซี้รถไปหาบ่อน ซี้ไปหาหม่องเล่นเป็นอาชีพ มันมีเดะแบบว่าเขาสิพายกระเป๋าน้อย ๆ กระเป๋าน้อย ๆ นั้น บ่มีหยังเดะ มีแต่ถ้วยไฮโลกับฝากระตีบข้าว

อีกคนหนึ่งนิยามว่า “ผีพนันคือคนที่เล่นการพนันจนสร้างความเดือดร้อนให้แก่ตนเองไม่ว่าจะเป็นการยืมเงินจนสร้างหนี้สิน ถ้าว่าผีพนันเดือดร้อนไผ่ ว่าบ่เดือดร้อนกะเดือดอยู่ได้ ! เพราะว่าอยู่ในบ้านนิกะยืมเงินผู้นั้นผู้นี้ไปเล่น เล่นอย่างเดียว เพราะว่าพวกนิสิว่างงาน มีเวลาหาเลาะเล่นอย่างเดียว ตอนนี้จะยืมเงินจนได้หนี ตอนนี้จะยังหนี หนีไปกรุงเทพฯ ไปหาทำงานมาใช้หนี้รายวัน เล่นหลาย แต่ถามว่าเฮาไปบอกเขา เขากะบ่เซา เขาซังเฮาซำ แม่่น จักสิเฮ็ดแนวได้ เขากะสิว่ากลับมาว่า กูกะบ่ได้เอาเงินมึงมาเล่นเดะละ เขากะสิว่า เขาสิว่า กูคือเห็นมึงเฮ็ดจนหว่า กะบ่เห็นมึงสิมีเดะละ ประมาณนี้ เขาสิว่าไปแนวนิ บ่เห็นมึงสิรวย บ่เห็นสิรวยสิ้นกูบาดได้ ลำบากกะลำบาก นิละคือพวกผีพนัน ” **ด้านพี่เทพชี้ว่า** “คิดว่าผีพนันเกิดจากกิเลสตัณหาสารพัด จึงไม่ใช่เรื่องแปลกเลยที่จะถูกความโลภเข้าครอบงำ จนขาดสติและความยับยั้งชั่งใจ และจนกลายเป็นผีพนันอย่างเต็มตัว”

จากนิยามของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลกล่าวได้ว่า “ผีพนัน” คือ กลุ่มคนที่เสพติดการพนันทุกชนิดจนขาดความยับยั้งชั่งใจจนนำไปสู่ปัญหาครอบครัว ปัญหาความเครียด ความรุนแรง หรือปัญหาด้านอื่น ๆ ในสังคม การเล่นการพนันเป็นประจำของกลุ่มนี้ แม้ว่าจะทำให้ประสบปัญหาด้านใดก็ตาม คนกลุ่มนี้ จะไม่คำนึงถึงผลที่ตามมาภายหลังจนในที่สุดก็ติดการพนัน และไม่สามารถเลิกเล่นพนันโดยตนเองได้

5. ข้อค้นพบจากการศึกษา

จากการเก็บข้อมูลกรณีศึกษาทั้ง 6 กลุ่ม มีข้อค้นพบที่น่าเป็นห่วงความเข้าใจในพฤติกรรมการเล่นที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมความเชื่อดังนี้

ความเป็นเมืองกับสถานการณ์การเล่น

จังหวัดอุบลราชธานี มีลักษณะของเมืองขนาดกลาง ที่ยังคงมีลักษณะสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือสิ่งเร้นลับ มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเสี่ยงโชค โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีการเล่นหวย พบในกรณีศึกษาทั้งกลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มชาวบ้าน กลุ่มมนุษย์เงินเดือน ยกเว้นกลุ่มเยาวชนที่เห็นว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งเร้นลับ ไม่มีผลต่อการเล่นการพนัน ซึ่งสาเหตุเป็นเพราะในกลุ่มเยาวชนจำนวนหนึ่งมีพฤติกรรมการเล่นพนันออนไลน์ ทั้งการพนันฟุตบอลและบาคาร่า ซึ่งเป็นการพนันที่ต้องอาศัยการวิเคราะห์ หาข้อมูลในทีมฟุตบอลทั้งในเชิงสถิติ และเปรียบเทียบผู้เล่นของแต่ละทีม เรื่องข้อมูลจึงเป็นส่วนสำคัญในการเล่นพนันฟุตบอล ทั้งการพนันฟุตบอลและบาคาร่า ประเด็นสำคัญที่จะทำให้มีความเสี่ยงต่อการเล่นพนันคือ ความน่าเชื่อถือของเว็บไซต์ที่รับพนัน ดังนั้นจึงไม่สัมพันธ์กับความเชื่อหรือการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เท่าไรนัก

เมื่อพิจารณาในมิติความยากจนของจังหวัดอุบลราชธานี พบว่ากรณีศึกษาในอำเภอศรีเมืองใหม่ อำเภอเชียงใน อำเภวารินชำราบ อำเภอน้ำยืน และอำเภอเมืองอุบลราชธานี พบว่าอำเภอศรีเมืองใหม่ เป็นอำเภออันดับที่ 3 ที่มีคนจนมากที่สุด อำเภอเชียงในเป็นลำดับ 7 ที่มีคนจนมากที่สุด และอำเภวารินชำราบเป็นอันดับ 9 ที่มีคนจนมากที่สุด ดังนั้นวงเงินในการเล่นหวย ซึ่งเป็นชนิดการพนันที่สัมพันธ์กับความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือสิ่งเร้นลับ จากกรณีศึกษาทั้ง 4 กลุ่ม พบว่าเป็นวงเงินจำนวนไม่มากนักเฉลี่ยของผู้ให้ข้อมูลอยู่ระหว่าง 300-1,000 บาทต่องวด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีรายได้หลักจากเบี้ยผู้สูงอายุ จะจำกัดวงเงินงวดละ 200-300 บาทเท่านั้น ดังนั้นหวยอาจเป็นชนิดการพนันที่มีความเสี่ยงต่ำในการนำไปสู่ปัญหาอีกของตัวผู้เล่นและครอบครัว เพราะพวกเขาเล่นหวยเพื่อความหวังในการดำรงชีวิตประจำวันให้อยู่รอดได้เป็นสำคัญมากกว่าสอดคล้องกับงานศึกษาเรื่อง หวย: ความรู้และความหมายในมุมมองผู้หญิง (ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน, 2557) ที่พบว่าวัตถุประสงค์ของการซื้อหวยประเภทต่างๆ ของชุมชนที่ทำการศึกษาคือเป็นเพื่อการเสี่ยงโชคเพื่อให้ชีวิตพอมีความหวัง

โชค ดวง : สถานการณ์แห่งโอกาสของนักเสี่ยงโชค

ในกรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี ดวง และ โชค เป็นประเด็นที่ถูกกล่าวถึงอย่างมากในการเล่นที่สัมพันธ์กับความเชื่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือสิ่งเร้นลับ เป็นเรื่องของปัจเจกบุคคลแต่ละคน ความเข้าใจในเรื่อง ดวง และ โชค จะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยแยกแยะได้ว่าพฤติกรรมการเล่นพนันของบุคคล จะขยายวงไปสู่ความเสี่ยงของปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากการพนันมากน้อยแค่ไหน เพราะจากข้อมูลของกรณีศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยเฉพาะในกลุ่มคนวัยทำงาน และเยาวชน จะเห็นได้ว่า ดวง และ โชค มิใช่จำกัดอยู่ที่การเล่นหวยแต่เพียงอย่างเดียว แต่มีนัยยะขยายไปยังการพนันชนิดอื่นๆ ด้วย ดังนั้นจึงเป็นประเด็นที่มีการศึกษาโดยพิจารณาเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมในภูมิภาคเอเชีย เพื่อทำความเข้าใจต่อพฤติกรรมการเล่นได้ลึกซึ้งขึ้น

หากวิเคราะห์โดยอาศัยกรอบโชคชะตา จะเห็นได้ว่าการคำนวณความเสี่ยงของกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นการสร้างความหมายของกฎเกณฑ์ในการเล่นหวยเนื่องจากอยู่ในสภาพสูงอายุ ที่ไม่สามารถใช้เรี่ยวแรงในการประกอบอาชีพได้เหมือนดังคนหนุ่ม-สาว ขณะเดียวกันในสังคมของระบบเงินตรา ก็เป็นส่วนที่ผลักดันให้การ

เล่นหอยหรือการเสี่ยงโชคจากสลากกินแบ่งเป็นการ fatal moment ที่พวกเขาต้องตัดสินใจต่อความเสี่ยงซึ่งซึ่่น้ำหนักระหว่างอนาคตที่ไม่แน่นอนกับเบี้ยผู้สูงอายุที่พวกเขาได้รับ เพื่ออย่างน้อยหาก “ดวง” “โชค” เข้าข้างก็จะทำให้อนาคตของพวกเขา (15 วัน) พอที่จะมีเงินเพื่อใช้ในการจุนเจือตนเองและไม่เป็นภาระแก่ลูกหลานมากจนเกินไปภายใต้โครงสร้างของสังคมเงินตรา

ในส่วนของกลุ่มชาวบ้านในช่วงวัยทำงาน การเล่นพนันของพวกเขา เป็นส่วนที่สะท้อนให้เห็นความย้อนแย้งของวิถีชีวิตในระบบทุนนิยม ที่ราคาผลผลิตทางการเกษตรของภาคอีสานถูกกำหนดโดยกลไกตลาด ประกอบกับสภาพภูมิอากาศที่บางปีฝนไม่ตกตามฤดูกาล ส่งผลให้ราคาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำและทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจขัดสน การเล่นหอย ซื้องี๊ตตารี รวมถึงการเล่นไฮโล จึงเป็นทางออกจากความคับข้องใจที่เกิดจากสภาพโครงสร้างที่ไม่เอื้ออำนวยให้พวกเขาประสบความสำเร็จในระบบทุนนิยมได้ ด้วยการผ산ความเสี่ยงในสิ่งเร้นลับ ดวง และโชคชะตาที่เป็นส่วนสำคัญในการคำนวณความเสี่ยงของพวกเขา

การเลื่อนฐานะทางสังคมเป็นประเด็นที่ครอบงำความคิดของกลุ่มคนในวัยทำงาน จะเห็นได้ว่ากลุ่มคนเหล่านี้คือผู้ที่แสวงหาความมั่นคงให้กับชีวิต ทั้งด้านการทำงาน การเงิน และครอบครัว การเล่นเกมพนันคือเพื่อที่จะให้ตนเองหลุดจากภาวะหนี้สิน ให้มีโอกาสในชีวิตที่ดีขึ้นมีฐานทัดเทียมกับคนอื่น ความเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งเร้นลับไม่ได้มุ่งหวังผลให้ถูกรางวัลหรือถูกหวย แต่พวกเขาเป็นปัจเจกบุคคลในโลกสมัยใหม่ที่เชื่อในความคิด หรือจิตใต้สำนึกของตนเอง (ฝัน) ว่าจะทำให้ความเสี่ยงจากการซื้อหวยเป็นไปในทิศทางที่พวกเขา มุ่งหวัง คล้ายกับกลุ่มเยาวชนที่ยึดมั่นในเชื่อของตนเองผ่านการศึกษาข้อมูลต่างๆ ผ่านเครือข่ายทางโซเชียลมีเดียต่างๆ ที่ใช้เป็นเครื่องมือในการคำนวณความเสี่ยงทั้งจากเจ้ามือ และเป้าหมายในการชนะในการเล่นพนัน

การลงทุนกับ “ความหวัง” ภายใต้ระบบเศรษฐกิจทุนนิยม

หากพิจารณาจากบริบทสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ จะพบว่าภายใต้บริบทของอีสานซึ่งรวมถึงอุบลราชธานี ตกอยู่ภายใต้การครอบงำทางการเมือง สังคมและอคติที่มีต่อภาคอีสาน ภาพแทนของอีสานในฐานะพื้นที่ของความด้อยพัฒนาเมื่อเทียบกับภาคอื่น มายาคติของความแห้งแล้ง ภาคของความยากจนแร้งแค้น ภาพของความอันตรายของขบวนการคอมมิวนิสต์ เหล่านี้หลอมรวมให้ “คน วัฒนธรรม สังคม” อีสานถูกประกอบสร้างให้อยู่ภายใต้ประวัติศาสตร์ของความล้าหลัง อ่อนแอ กดทับจากการเขียนประวัติศาสตร์ของชนชั้นกลางที่มีอำนาจเหนือกว่าประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น ทั้งผ่านกลไกรัฐส่วนกลางด้วยกระบวนการกล่อมเกลางานสังคมจากระบบการศึกษา วัด ที่ถูกกำหนดจากส่วนกลาง และยึดเยียดลงในชีวิตประจำวันของคนอีสานว่า วัฒนธรรมจากส่วนกลางคือความศิวิไลซ์ที่ต้องตามให้ทัน รวมทั้งยังใช้กลไกรัฐในเชิงความรุนแรงที่บีบบังคับให้ผู้คนเชื่อฟังและยอมรับ ผ่านการใช้กำลังทางทหารและตำรวจ

แม้ว่าจะมีชุดคำอธิบายต่ออีสานที่เปลี่ยนแปลงไป เมื่อคนอีสานผูกพันตนเองเข้าสู่กระบวนการเศรษฐกิจโลกาภิวัตน์ นำไปสู่การก่อตัวของความเป็นอีสานใหม่ จึงพบสถานะของจังหวัดอุบลราชธานีทั้งในฐานะเมืองชายแดนที่เชื่อมโยงสู่การค้าระหว่างภูมิภาค และเมืองขนาดกลางที่พร้อมรองรับการบริโภคนิยมของกลไกตลาด นำไปสู่การก่อตัวของชนชั้นใหม่ท่ามกลางภาวะความทันสมัยจึงไม่ได้ “ตามมีตามเกิด” หรือ “แล้วแต่วาสนา” อีกแล้ว แต่ทุกคนอยู่ในสนามชีวิตที่มีแต่ความมั่นใจ ทุกอย่างกลมกลืนไปกับการบริโภคและรสนิยม

ใหม่ ๆ พร้อมจะไขว่คว้าและแสวงหาความสะดวกสบายเข้ามาเติมเต็มรสชาติชีวิต (สุกรี สมอนา, 2559, น. 122). แต่ภาพฝันเหล่านั้นไม่ใช่คนอุบลราชธานีทุกคนจะอยู่ในขบวนรถไฟแห่งการพัฒนาอย่างเท่าเทียมได้

ดังนั้นการเล่นหวย หรือการซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาล ด้วยการวิเคราะห์ความเสี่ยง ความแม่นยำของการถูกเลขผ่านความเชื่อในสิ่งเร้นลับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตลอดจนความเชื่อในเรื่องดวงและโชคชะตาของผู้เล่นกลุ่มต่างๆ ในจังหวัดอุบลราชธานี สะท้อนถึง “ความเป็นอิสระ” จากพันธนาการทางสังคมและวัฒนธรรมการเมือง เพราะในพื้นที่ของความเร้นลับ โชค ดวง ถูกกำกับด้วย “ความศรัทธา” “ความเชื่อ” “การสั่งสมบุญความดี” ของปัจเจกบุคคล ที่ส่วนหนึ่งผู้เล่นสามารถกำหนดได้ด้วยตนเองกับอีกส่วนหนึ่งอยู่ในมือของเทพีแห่งโชคชะตา (*fourtuna*) ความหวังที่จะรวย ปลอดภัย มีวิถีชีวิตที่ดีขึ้น สร้างวัฒนธรรมความเชื่อในเรื่องราวต่างๆ ในการพนัน เพื่อมุ่งสู่การหลุดพ้นจากโครงสร้างทางสังคมการเมืองที่ยังพัฒนาอย่างเหลื่อมล้ำ

ความหวังในโอกาสของชีวิตของคนอีสาน จึงมองว่าการเล่นหวยเป็นการสร้างโอกาสทางรายได้ช่องทางหนึ่งสำหรับผู้คนที่ต้องการเติมเต็มคุณค่าให้กับชีวิตของตนผ่านการมีเงินตรา หวยจึงเป็นการเสี่ยงโชคที่ได้ได้รุนแรงเหมือนการเล่นการพนันชนิดอื่น ดังนั้นกรณีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจึงเห็นว่าการเล่นหวยไม่ใช่เรื่องที่เสียหายนัก และกล่าวให้ถึงที่สุดการขายหวยก็พบได้ในทุกชุมชนและเป็นที่รับรู้ถึงการมีอยู่ของหวยได้ดินมายาวนาน ใครๆก็สามารถเล่นหวยได้ แต่มิได้หมายความว่าทุกคนจะเล่นหวยทั้งหมด เพราะท้ายที่สุดแล้ว การตัดสินใจเล่นหวยเป็นเรื่องการตัดสินใจส่วนบุคคล ซึ่งเป็นผลมาจากการศึกษาที่เขาได้พิจารณาประเมินศักยภาพของตนเองและผลลัพธ์ของการเล่นหวยไม่จะเป็นตามความเชื่อในสิ่งเร้นลับ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ดวง โชคต่างๆ ก็ตาม และการเล่นหวยยังเป็นการเสี่ยงโชคที่ผู้เล่นสามารถที่จะหยุดยั้งการกระทำได้ตลอดเวลา หากความพร้อมหรือการประเมินแล้วจะเกิดผลลบมากกว่าผลดี อาจกล่าวได้ว่า สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแทบทุกคนมองว่า การเล่นหวยไม่ต่างกับการลงทุนหรือการต่อยอด เพราะสุดท้ายแล้วผู้เล่นหวยหวังได้รับกำไรหรือเงินตอบแทนในอัตราที่สูงกว่าเงินที่ลงทุนไป ดังนั้น ผู้เล่นการพนันมักคิดว่าเงินเดิมพัน คือการลงทุน ทั้งที่ในทางแนวคิดการลงทุนการซื้อขายสินทรัพย์ (*asset*) ที่มีการวิเคราะห์และใช้ทักษะในการเก็งกำไร เป็นคนละประเภทกับเงินเดิมพัน เพราะเงินเดิมพันเหล่านี้ คือโอกาสที่พวกเขาหวังปลดปล่อยพันธนาการจากภาระทางเศรษฐกิจในด้านต่างๆ

แม้ว่าความหวังในการลงทุนของนักศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี จะอธิบายผ่านแนวคิดมายาภาพแห่งการควบคุมที่ส่งผลให้มายาภาพแห่งการลงทุนในการพนันที่ไม่สมเหตุผล แต่เมื่อย้อนกลับมาพิจารณาถึงมิติจิตวิทยาสังคมพบว่ากลุ่มผู้ให้ข้อมูลทุกกลุ่มต่างจำกัดวงเงินในการเสี่ยงโชค โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีหวยและลอตเตอรี่แม้ว่าพวกเขาจะกล่าวอ้างถึงดวงหรือโชคที่ไม่เข้าข้างตนเองก็ตาม แต่หากพิจารณาในบริบทโครงสร้างสังคมจะพบว่า การควบคุมตนเองด้วยการจำกัดวงเงินในแต่ละครั้ง เป็นสิ่งที่บรรดาผู้ให้ข้อมูลวางอยู่บนหลักการแห่งเจตจำนงของผู้กระทำการทางสังคมที่ร่ายล้อมด้วยสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ รายได้ภาระทางครอบครัวที่พวกเขาต่างตระหนักถึง อันทำให้แรงกระตุ้นจากความหวังและความปรารถนาที่จะรวยจากการลงทุนในการพนันถูกตัดทอนและปรากฏออกมาในรูปของการมีเพดานจำกัดวงเงินในการเล่นแต่ละงวด ซึ่งการควบคุมตนเองได้เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ नियามการแบ่งแยกระหว่างพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลต่อประเด็นการพนันที่รับได้และการพนันที่รับไม่ได้ในความรับรู้ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 6 กลุ่มของจังหวัดอุบลราชธานี

เอกสารอ้างอิง

เอกสารภาษาไทย

- กนกวรรณ มะโนรัมย์. (2564). *อีสานหลังการพัฒนา : ทันทสมัย ไคแห่ แต่บ่คัก*. เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์ (พิมพ์ครั้งที่ 2).
- กลุ่มยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี. (2561). *แผนพัฒนาจังหวัด 5 ปี (พ.ศ. 2561 - 2565) จังหวัดอุบลราชธานี ฉบับทบทวน*. สืบค้นจาก <http://ubonratchathani.go.th/home/wp-content/uploads/2020/07/%E0%B9%81%E0%B8%9C%E0%B8%99%E0%B8%9E%E0%B8%B1%E0%B8%92%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%AB%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%94-5-%E0%B8%9B%E0%B8%B5-%E0%B8%9E.%E0%B8%A8.-61-65-%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%AB%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%94%E0%B8%AD%E0%B8%B8%E0%B8%9A%E0%B8%A5%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B8%98-4.pdf>
- เกณิกา ขาติชายวงศ์. (2558). การจัดการความเชื่อเรื่องพญานาคของชาวอีสานและสิ่ง ที่ควรทบทวนใหม่. *วารสารพื้นที่โขง ชี มูล*, 1(1), 59-82.
- กอบชัย รัฐอุบล และ มานิตย์ โศกค้อ. (2560). เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการสร้างพลังชุมชนของ ชาวบรู บ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 8(ฉบับพิเศษ), 463-480.
- จันทรา ธนะวัฒนาวงศ์. (2557). *การฆ่าผู้นำในความขัดแย้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษาทรัพยากรแร่ธาตุ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- จันทรา ธนะวัฒนาวงศ์และคณะ. (2557). *การพนันที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิต กรณีศึกษาบ่อนไฟ พนันฟุตบอลเวปไซด์ และไฮโลว์ จังหวัดอุบลราชธานี และอำนาจเจริญ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน คณะ เศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชานนท์ ไชยทองดี. (2560). เรื่องเล่ากับมนต์ศึ้นเกี่ยวกับศาลปู่ตาในจังหวัดศรีสะเกษ. ใน *Proceedings of 13th International Conference on Humanities & Social Sciences 2017*. (pp.1792-1814). Khon Kaen: Khon Kaen University.
- ชาร์ลส เอฟ คายส์. (2552). *แนวคิดท้องถิ่นภาคอีสานนิยมในประเทศไทย*, แปลโดย รัตนา โตสกุล. อุบลราชธานี: ศูนย์วิจัยสังคมอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง.
- ชูชีพ ประทุมเวียง, ชญาดา ดานวงศ์ และ สุภัชญา ธานี. (2561). สถานการณ์และผลกระทบที่เกิดจากการพนัน ในนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น*, 15(2), 60-74.
- เชษฐา พวงหัตถ์. (2559). สภาวะสมัยใหม่และความเสี่ยง: มุมมองทางสังคมวิทยา. *วารสารวิชาการคณะ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 12(1), 9-38.

- ธนัญชัย รสหวาน. (2550).สภาพเศรษฐกิจของเมืองอุบลราชธานี ระหว่าง พ.ศ.2335-ทศวรรษที่ 2460. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปกร).
- ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ. (2559). กระบวนการสร้างพื้นที่ทางสังคมของฝัอีสาน.วารสารกระแสวัฒนธรรม, 17(32), 100-110.
- ปุกณทรีย์ เจียวิริยบุญญา.(2556). การนิยามความหมายใหม่ของความเชื่อเรื่องนาค :ศึกษากระบวนการทัศน์ท้องถิ่นเชิงเปรียบเทียบของกลุ่มชาติพันธุ์ลาว-อีสานในจังหวัดนครพนมและแขวงคำม่วน (สปป.ลาว). วารสารวิถีสังคมมนุษย์, 1(2), 53-69.
- ศูนย์วิจัยเพื่อการพัฒนาสังคมและธุรกิจ. (2563). การศึกษาสถานการณ์ พฤติกรรม และผลกระทบการพนันในประเทศไทย ประจำปี 2562: สถานการณ์สำคัญรายจังหวัด. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน.
- ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน. (2557). หวย: ความรู้และความหมายในมุมมองผู้หญิง. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาปัญหาการพนัน.
- สมศรี ชัยวงษ์ชยา. (2561). “กำเนิดและพัฒนาการตลาดสดในเขตเทศบาลเมืองอุบลราชธานี”. วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 35(2), 142-169.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). รายงานสถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ในระดับภาคของประเทศไทย. สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/ewt_w3c/ewt_dl_link.php?nid=7787
- สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดอุบลราชธานี.(2559). รายงานสถานการณ์ทางสังคมจังหวัดอุบลราชธานี. สืบค้นจาก http://www.ubonratchathani.m-society.go.th/?wpfb_dl=149
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด แบบปริมาณลูกโซ่ ฉบับ พ.ศ. 2561. สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=5628
- สุภีร์ สมอนา. (2559). สังคมวิทยาอีสาน. อุตรธานี : สำนักพิมพ์ศักดิ์ศรีอักษรการพิมพ์.
- อนัญญา ปานจิน. (2553). การศึกษาคติ ความเชื่อเรื่องพญานาคในพื้นที่อีสานตอนบน เพื่อเสนอแนวทางสู่การออกแบบสถาปัตยกรรมภายในพิพิธภัณฑ์นาคา. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปกร).
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2554). “ชนบทอีสานปรับโครงสร้าง ชาวบ้านปรับอะไร.” วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ฉบับ เสรีนิยมใหม่ในเศรษฐกิจอีสาน ฉ.พิเศษ, 1-41.

เอกสารภาษาอังกฤษ

- Arthur, Jennifer, Williams, Robert and Delfabbro, Paul. (2016). The conceptual and empirical relationship between gambling, investing, and speculation. *Journal of Behavioral Addictions*, 5(4), 580–591.
- Davis, Deborah, Sundahl, Ian and Lesbo, Michael. (2000). Illusory Personal Control as a Determinant of Bet Size and Type in Casino Craps Games. *Journal of Applied Social Psychology*, 30(6), 1224-1242.
- Feeny, David. (2003). “The political economy of regional inequality: The Northeast of Thailand 1800-2000.” *Crossroads: An Interdisciplinary Journal of Southeast Asian Studies*, 17 (1), 29-59.
- Giddens, Anthony. (2006). “Fate, Risk and Security” in The sociology of risk and gambling reader. Cosgrave, James F.(ed.). New York: Routledge.
- Henden, Edmund. (2008). What is self-control. *Philosophical Psychology*, 21(1), 69-90.
- Ohtsuka, K. (2013). Views on luck and winning, self-control, and gaming service expectations of culturally and linguistically diverse Australian poker machine gamblers. *Asian Journal of Gambling Issues and Public Health*, 3(9), 1-17.
- Papineau, E. (2005). Pathological gambling in Montreal’s Chinese community: an anthropological perspective. *Journal Gambling Studies*, 21, 157-178.
- Prajak Kongkirati. “Bosses, Bullets and Ballots: Electoral Violence and Democracy in Thailand, 197-2011.” PhD diss., The Australian National University, 2013.

ข่าวออนไลน์

- ชุดปฏิบัติการพิเศษฝ่ายปกครองจังหวัดอุบลราชธานี คั้นบ้าน 2 หลัง พบตุ๋นล็อต เปิดให้เยาวชนหลบเล่นการพนัน, เผยแพร่ใน <http://policenews.co.th/%E0%B8%A0%E0%B8%B9%E0%B8%A1%E0%B8%B4%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%84/detail/b434x2> เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2561.
- ชาวบ้านสุดทอน แจ็งอส.อุบลาล้อมจับบ่อนไพ่สเตอร์ นักพนันหนีกระเจิงแต่ไม่รอด, เผยแพร่ใน https://www.matichon.co.th/region/news_1224129 เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2561.
- สุดทอน!! ร้อง ผู้ว่าฯ จับโต๊ะพนันบอลกลางเมือง, <https://www.komchadluek.net/news/hotclip/334502> เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2561.
- จี๋"บีกตุ๋น"จัดการบ่อนเปิดแย้มกฎหมายหลายพื้นที่ในเมืองอุบล, เผยแพร่ใน <https://www.posttoday.com/social/general/606275> เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน 2562
- Urbanization โควิด 19 กระตุ้นสังคมเมืองขยายตัว, เผยแพร่ใน <https://www.prachachat.net/public-relations/news-542452> เมื่อวันที่ 22 ตุลาคม 2563.

Urbanization : เมื่อเมืองขนาดกลางคืออนาคต, เพยแพร่โน

<https://thematter.co/thinkers/urbanization-trend/21171> เมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2560.